

ŽELEZAR

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA
ŽELEZARNE JESENICE LETO 7

JANUAR 1958 ŠT. 1

VSEBINA 1. ŠTEVILKE

Marca bomo volili nove ljudske poslance
Finančni načrt Železarne Jesenice za leto 1958
Kakršen gospodar — tako gospodarstvo
1000 prosilcev čaka na stanovanje
Zapiski z občnih zborov terenskih in vaških odborov SZDL
Martinarna 1953—1957
Sodelavci, to ni prava pot
Srednjeveška topilnica železa v Nomnju
Ob dnevu JLA so razvili nov prapor
Na mladinski festival v Moskvo
Novoletni obisk v zdravilišču Golnik
Sto milijonov prihranka
Oglejmo si malenkosti, ki vplivajo na razpoloženje
Trojanski konj
Kratka zgodovina NOB na Gorenjskem
Roparji
Za smeh
Obnovitev priljubljene Mirandoline
Literarni večer v Kranjski gori
Šport
Smučarji so prišli na svoj račun
HK Jesenice : HK Ljubljana 5:1
Objave

PRILOGA ŽELEZARJA

Št. 1

Januar 1958

Leto 3

Osem bralcem Železarja

Že dve leti izdajamo posebno prilogo, ki izbaja po potrebi dvakrat ali trikrat letno. Kakor kaže, bomo v letošnjem letu izdali več takšnih prilog. Doslej smo v naših prilogah objavljali važne in pomembne prispevke, kakor na primer tekstni del tarifnega oziroma premijskega pravilnika, v letošnjem letu pa smo se odločili, da bomo v prilogi posredovali našim bralcem tudi strokovne članke, katere smo doslej objavljali med ostalim gradivom v listu. S tem, da smo se odločili za takšen način objavljanja strokovnih člankov, bomo hkrati pridobili v vsaki številki Železarja nekaj prostora za objavo ostalega gradiva, sicer pa bodo bralci, ki se zanimajo za strokovne prispevke, tega našega ukrepa veselili, kajti strokovne priloge bodo lahko v bodoče shranjevali, kolikor se bodo odločili za morebitno vezavo.

Končno smo ugodili želji številnih naših bralcev, ki se že nekaj let pritožujejo, češ da je Železar nezanimiv in da bralec ne najde v njem zabavnega čtiva. Po daljšem presledku smo se odločili, da obnovimo našo zabavno rubriko. Prostor za to zabavno rubriko smo odmerili ob robu zgodovinskega romana „Roparji“. V prvi številki letošnjega leta bomo bralcem posredovali nekaj kratkih zanimivosti, v naslednji številki pa se bo oglasil „Šmirjokl“, ki bo razmere v naši Železarni pa tudi samih Jesenicah opisoval približno tako kakor „Bodičar“ v Glasu Gorenjske.

Prav od začetka izhajanja našega lista so posamezne rubrike opremljene z že zdavnaj zastarelimi napisi. Zamenjali jih bomo z novimi. Ker je bilo glede zunanjega videza Železarja v lanskem letu precej pripomb, smo se odločili za povsem novo „obleko“. Naslovne in zadnje strani je opremil tov. Jaka Torkar — akademski slikar, fotografske posnetke pa je prispeval tov. Slavko Smolej.

Uredništvo Železarja

VODA VZROK EKSPLOZIJ

V mesecu aprilu tega leta sta bili na teritoriju jeseniške Železarne dve močni eksploziji. Prva je nastala v SM peči, druga pa na prostoru za odlaganje generatorskega pepela in žlindre — vzrok obeh eksplozij pa je bila voda.

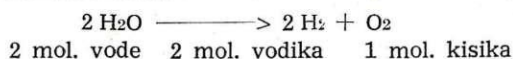
Voda je res čudna in zamotana snov. Mnogo so se zanjo zanimali in jo proučevali že stari narodi. Znani grški mislec Heraklit je med drugim zapisal nekoč na papirus tudi tole: Smrt ledu je rojstvo vode, a smrt vode je rojstvo pare. Filozof Aristotel je podelil vodo med četvorico osnovnih elementov, ki sestavljajo po njegovem mnenju celoten živi in neživi svet. Tudi Empedokles je učil, da je bilo vesoljstvo v začetku kaotična mešanica elementov. Iz te mešanice se je najprej izločil zrak, pozneje ogenj, sledila jima je zemlja, iz katere je iztekla voda. Rimljani, ki so marsikaj povzeli po Grkih, niso toliko razpravljali o vodi, temveč so jo takoj začeli

uporabljati za rušenje osnovnega elementa — to je bila zemlja. Stari potopisec Strabon (63 let pred našim štetjem) opisuje, da je bilo rimsko rudarstvo zelo razvito in da so takratni rudarji-sužnji rušili rudne sklade s pomočjo vode. S pomočjo ognja so segrevali rudo, ko je bila že močno segreta, pa so jo polivali z vodo. Ogenj in voda sta omogočila hitrejšo eksploatacijo rudnega bogastva. Ta način se je ohranil v zgodovini rudarstva vse do srednjega veka pri vseh ostalih evropskih narodih, ki so se bavili z rudarstvom. Omenjeni način je bil zavržen z uvedbo črnega smodnika, ki ga je iznašel Nemec Schwarz.

Čeprav živimo v dobi atomistike in visokega tehničnega napredka, se vendar dogajajo pojavi, ko voda pokaže svojo neomejeno moč.

Preprost človek se bo ob takih primerih nehote vprašal, odkod vodi taka moč. Vzrok temu so fizikalne in kemijske lastnosti oziroma prednost vode pred ostalimi snovmi. V kemiji se učimo, da je voda (H₂O) kemična spojina vodika (H) in kisika (O) v volumskem razmerju 2 : 1.

Kemična analiza je pokazala, da je voda sestavljena iz 11,11 utežnih procentov vodika in 88,89 utežnih procentov kisika. Da je voda sestavljena iz dveh plinov v razmerju 2 : 1 moremo preprosto ugotoviti s pomočjo Hoffmanovega elektrolitskega aparata. S pomočjo elektrolize je mogoče vodo razkrojiti na dva volumska dela vodika in en volumski del kisika po sledeči enačbi:

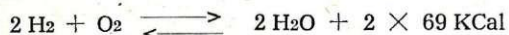
Prvi, ki je s pomočjo elektrolize vode napravil razroj vode, je bil ruski učenjak V. Vladimirovič Petrov (1761—1834), profesor fizike na Akademiji nauk v Petrogradu. S pomočjo majhne galvanske baterije je raziskaval vodo in prišel do zaključka, da je mogoče vodo razstaviti na sestavne dele — to je vodik in kisik.

Nešteti drugi učenjaki po svetu pa so hoteli napraviti obratni proces, to je sintezo iz vodika in kisika — ter jim je tudi uspelo napraviti vodo.

Primer:

2 l vodika + 1 lit. kisika = 2 l vodne pare
4 l vodika + 2 lit. kisika = 4 l vodne pare

Ob dotiku vodika in kisika nastane pokalni plin in končni produkt voda. Čisti pokalni plin je mešanica 2 vol. del vodika in 1 vol. dela kisika. Čas vžiga znaša 2800 m/s, gorenje je kratko, ob toplotni energiji, ki znaša 3400°C. Pri reakciji med vodikom in kisikom nastane reakcijska toplota, ki znaša 2×69 KCal.

Vnetišče pokalnega plina je cca 600°C. Teoretično se doseže pri zgorevanju pokalnega plina 3400°C. S pomočjo plinskega kalorimetra, se da ugotoviti, da nastane pri zgoretju 1 kg vodika 28,800 KCal in 9 kg vodne pare. Iz specifične toplote vodne pare moremo matematično izračunati, da je plamen pokalnega plina res tako vroč.

Na primer:

$$\text{spec. topl. vodne pare} = 0,94 \frac{\text{KCal}}{\text{kg } ^\circ\text{C}}$$

Temperatura zgorelega pokalnega plina

$$\frac{28.800 \text{ KCal}}{9 \text{ kg} \cdot 0,94 \frac{\text{Kcal}}{\text{kg } ^\circ\text{C}}} = 3400^\circ\text{C}$$

Meritve pa so pokazale, da plamen nima 3400°C, temveč približno 2500°C. Nižja temperatura od teoretično določene se dobi zato, ker voda pri 2500°C razpade v sestavne dele ter porablja toploto. Vsled porabljene toplote bo torej plamen pokalnega plina hladnejši. Kot že omenjeno, je ta kemična reakcija obojesmerna (nasprotni si puščici), to se pravi, da voda lahko ponovno razpade v dve molekuli vodika in eno molekulo kisika. Na obratno reakcijo morajo misliti tudi gasilci pri gašenju zelo vročih požarov, če bi bil požar v prisotnosti jeklenih konstrukcij in

če bi prišlo razbeljeno jeklo v dotik z vodo, bi se voda začela razkrajati. Ker je voda spojina vodika in kisika, bo prvi pri razpadu vode gorel, drugi pa bo gorenje pospeševal.

Razpad vode glede na število molekul pa je odvisen od temperature, tako n. pr. bo od 100.000 vodnih molekul razpadlo naslednje število:

temperatura	Število razpadlih molekul vode
1000°C	0,00258
1500°C	20,20000
2000°C	582,00000
2500°C	4210,00000
3000°C	14400,00000
3500°C	309000,00000

Zanimivo je tudi vprašanje, kaj se zgodi, če pride mokra ruda v dotik z razstavljenim železom ali obratno — žilindra v hladno vodo. Oba primera je treba gledati s stališča kemije in fizike. Vsak kovač je že opazil pri kalenju z vodo, da nastane ob dotiku razbeljenega železa megla vodne pare. Množina vodne pare pa bo znatno večja, če pride raztaljeno železo v dotik z vodo — posledica tega je eksplozija.

Vzrok eksplozije je bliskovito segretje vode, ki traja le ulomke sekunde. Kritična temperatura vode znaša 374°C. Nad to temperaturo ni nobene količine vode v tekočem agregatnem stanju. Pri pregretju vode nad 1000°C se približuje vodna para lastnostim idealnih plinov, ki so podvrženi fizikalnim zakonom. Znano je, da spreminjajo plini svoj prvotni volumen pri vsaki povečani ali znižani temperaturi. Spremembo voluma je mogoče izračunati za vsako temperaturo po Gay-Lussac-ovem zakonu, ki se glasi:

$$V_t = V_o (1 + \alpha) \quad \alpha = \frac{1}{273}$$

Če hočemo izračunati, koliko litrov vodne pare se tvori pri določeni temperaturi in kakšen pritisk nastane, moramo vedeti še nekatere stvari. 1 Mol = 18 g vode v plinasti obliki ima po Avogadrovi hipotezi prostornino, ki znaša 22,4 l pri 0°C in pritisku ene atmosfere. Volumen 1 Mola pa je mogoče izračunati za vsak plin, če poznamo molekularno in litersko težo. Vzemimo za primer kisik.

Literska teža kisika znaša 1,4293 g

Molekularna teža kisikove molekule je 32

$$\frac{32}{1,4292} = 22,39 \text{ lit.}$$

Litersko težo pa izračunamo tako, da molekularno težo delimo z 22,4, na primer:

32 g kisika (O₂) je 22,4 l kisika

1 liter tehta

$$\frac{32}{22,4} = 1,43 \text{ g}$$

Na osnovi teh računov moremo sklepati, da bo znašal plinski volumen za 1 g vode pri 0°C

$$\frac{22,4}{18} = 1,24 \text{ l}$$

Iz plinskega voluma pa moremo nadalje izračunati spremembo voluma pri katerikoli temperaturi, večji od 0°C. Vzemimo za primer, da ima jeklo temperaturo 1450°C in pride v dotik z vodo — in kaj se bo zgodilo:

$$V_{1450} = 2 V_0 \frac{T}{273}$$

Pri tej enačbi moramo upoštevati še absolutno temperaturo T

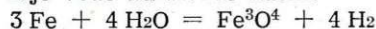
$$1450 + 273 = 1723$$

$$V_0 : 1,24 \frac{1723}{273} = 7,85 \text{ l}$$

To se pravi, da se bo 1 g = 1 cm³ vode momentano eksplozivno spremenil pri 1450°C v 7,85 l oziroma 7850 cm³ vodne pare. Ta hitra razširitev vode — to je 1 gr vode — pa bo tako močno, da bo pred-

stavljala nekaj tisoč atmosfer. Tak pritisk pa more seveda že nekaj premakniti. Različna pa je eksplozivna moč vode tudi glede na sam fizikalni potek in pa množino vode.

Iz kemičnega stališča pa si predstavljamo eksplozijo vode na sledeč način:

Nežlahtna kovina železo je močno nagnjeno k spajanju s kisikom. Brez dostopa zračnega kisika odtegne železo vodni pari nad 200°C kisik, s katerim se spaja v železov oksid, kar je razvidno iz gornje enačbe. Pri dotiku vode s tekočim železom pa bo voda takoj oddala vodik. Tako sproščeni vodik pa si bo poiskal kisik in se z njim eksplozivno spojil v po-kalni plin, ki je pravtako podvržen plinskemu zakon-u.

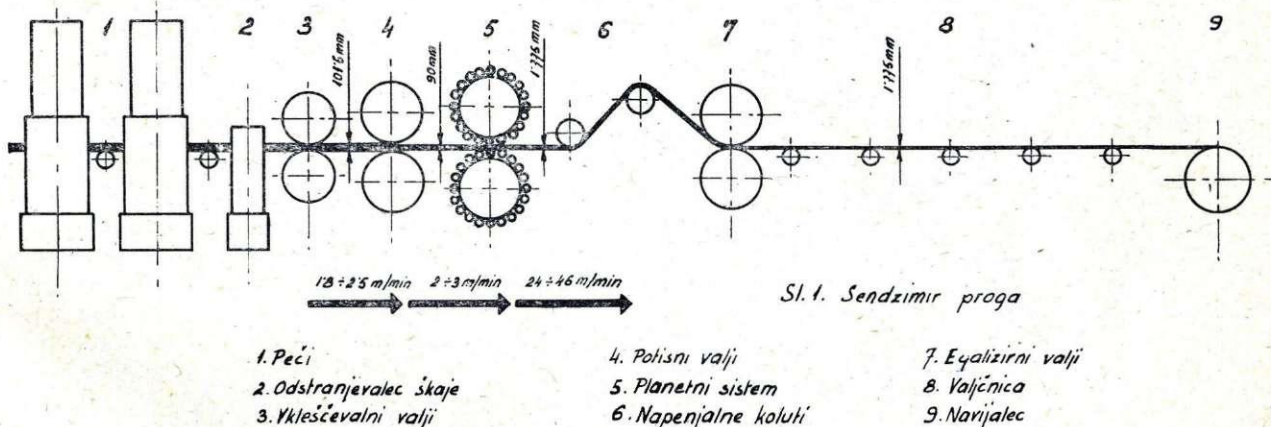
Končno pravilo v svrhu varnosti naj velja, da naj nikoli ne pride voda v dotik z razbeljeno snovjo.

Rjazancev Aleksander

Valjanje trakov s pomočjo planetnega sistema

Pred dobrim letom je pričela obratovati nova Sendzimir proga za vroče valjanje trakov, zgrajena v licenci WHA Robertson & Co. Ker je zamisel sama originalna in pri nas še nepoznana, bo mogoče interesantno, da si potek in način valjanja v naslednjem površno ogledamo.

V bistvu gre tu za nekaj kvarto, le da delovni valji zaporedoma stopajo v akcijo. Ti delovni valji se torej vrte okrog lastne osi, obenem pa potujejo okrog opornih valjev in od tu naziv — planetno valjanje. (Sl. 1.)

Oglejmo si sedaj, kakšne priprave ima ta nova proga za valjanje trakov in skozi kakšne faze potuje material pri valjanju:

Predvaljane platine se segrevajo v pečeh. Te peči (dvanajst po številu) so razporejene druga za drugo, da se material, kateri potuje skozi nje, postopoma segreva. Vsaka peč je montirana na lastnem voznom podstavku, da se tako lahko vsaka enota ob ev. potrebi reparature brez težave premesti in odpelje. Med posameznimi pečmi so nameščeni transportni valji iz kromovega niklja, kateri tečejo v ležajih, hlajenih z vodo. Peči se kurijo s plinom. Zgoreli plini se pošiljajo skozi rekuperatorje, kjer segrevajo zrak, potreben za zgorevanje goriva v gorilcih. Vsaka peč ima svoj lastni ventilator za dobavo plina in zraka. Temperaturo se avtomatsko uravnava s pomočjo ža-

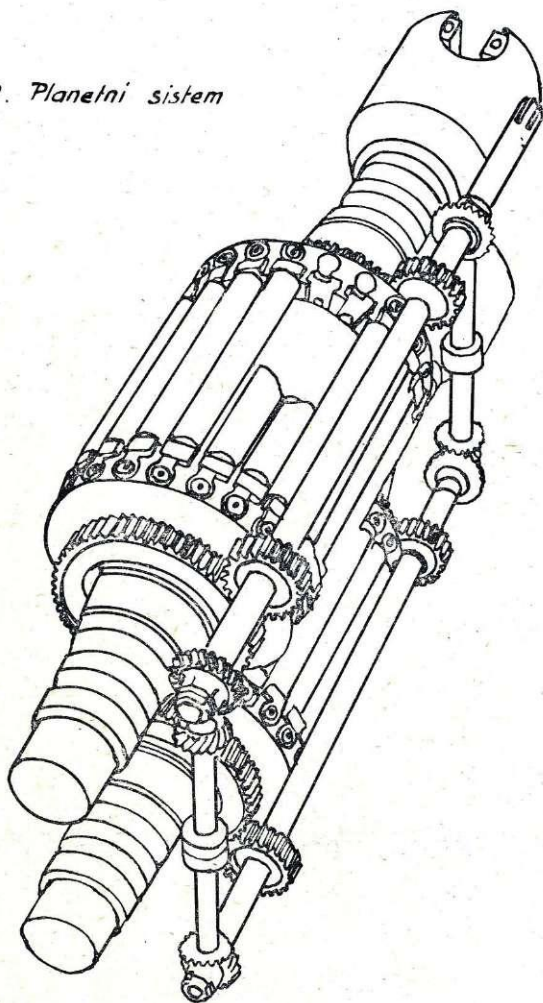
rlnih pirometrov, kateri so nameščeni v zadnjih dveh pečeh in kontrolirajo površinsko temperaturo materiala. Troje parov valjčkov uravnava potovanje materiala skozi peči proti napravi za valjanje.

Izza peči so nameščeni vkleščevalni valji, kateri se regulirajo preko vzvodov hidravličnim potom.

Potisna valja že povzročita potrebno redukcijo plošče, da se pri tem doseže potisk, katerega zahteva valjanje v planetnem sistemu, kjer se material razvleče. Potisna valja imata premer 22" (560 mm) in sta montirana v isto ogrodje kot planetni sistem. Hitra redukcija debeline plošče pa se doseže v planetnem sistemu samem (sl. 2). Tu imamo dva oporna valja, premera 18" (457 mm), katerih vsak je obdan z dvajsetimi delovnimi valjčki manjšega premera 3" (76,2 mm). Valji so široki 18" (457 mm) in

dovoljujejo valjanje blokov oz. plošč 15" (381 mm) širine. Valjčki tečejo na igličastih ležajih, nameščenih v ležajnih školjkah, ležajne školjke pa tiče v odgovarjajočih utorih kletkastega obroča.

Sl. 2. Planetni sistem

Štirje kletkasti obroči so nameščeni na čepih opornih valjev in tečejo na kotalnih ležajih. Smer vrtenja je ista kot opornih valjev, le hitrost je polovična. Ker morajo biti rotacije kletk skladne, imamo zato tu sinhronizacijsko napravo, ki obstoja iz ozobljenja na kletkastem obroču samem. V to ozobljenje prijema pastorek, nameščen na močni vodoravni gredi, katera je gnana preko spiralnih robnikov in vertikalne gredi. Trenje in razmerja med premeri valjev določa hitrost planetnih — delovnih valjčkov in tako tudi racionalno hitrost kletkastih obročev.

Pred začetkom valjanja je potrebno vrteti kletkaste obroč s približno njih normalno hitrostjo, kar dosežemo s pomožnim pogonom, kateri je priključen na štrcelj zgornje vodoravne gredi. Pogon sam odvezujemo iz glavnega reduktorja s tem, da vklopimo oz. ko je valjanje v teku, izklopimo sklopko.

Smer vrtenja opornih valjev v odnosu na smer potovanja materiala je ista kot pri običajni progi. Ker se kletkasti obroči, ki nosijo delovne valjčke po

njih krožni poti okrog opornih, vrte s približno polovično hitrostjo napram opornim in v isti smeri, se morajo delovni valjčki okrog svojih osi seveda vrteti v nasprotno smer. Plastična redukcija materiala teče neprekinjeno od začetne debeline plošče 4" (101,5 mm) pa do končnega produkta debeline 0,07" (1,775) in 15" (381 mm) širine.

Med planetnimi in egaliziranimi valji sta dva vrtljiva vzvoda na koncu opremljena z valjčkom. Pločevina teče izpod prvega in iznad drugega, kateri tvori pentljo. Gibanje oz. pozicije teh valjčkov se upravljajo pnevmatično z električno kontrolo odnosno regulacijo ter skrbe za to, da drže pločevino stalno napeto.

Egalizirni valji premer 18" (457 mm) tečejo v kotalnih ležajih in služijo, da se odpravijo napetosti in neravnosti, katere nastanejo pri valjanju v planetnem sistemu.

Pogoni potiskalnih in egalizirnih valjev ter navijalca je potrebno sinhronizirati. Moč motorjev za nje so 30, 200 in 26 h. Hitrosti motorjev morajo biti v razmerju z redukcijo materiala. Te motorje oskrbujejo z el. energijo el. generatorji in sicer eden napaja motorje za pogon vkleščevalnih in potisnih valjev, eden za egalizirne valje in valjčnico in eden za navijalčev motor, katerega hitrost naraste za 75%, kadar zadnji konec traku pasira planetni sistem. Ta hitrost je potrebna, da se svitek navije prej, predno naslednji začetek doseže navijalec. Reostati spreminjajo napetosti v generatorjih z ozirom na potrebno število vrtljajev motorjev. Bolj natančno regulacijo omogoča Ward Leonardov stik.

Glavni motor za pogon opornih valjev ima moč 900 h. p. in 498 vrtljajev na minuto. Izvedba z drsnimi obroči in oljnim stikalom. Motor je opremljen z elektrohidravlično zavoro za hitro ustavljanje v slučaju defekta na progi. Motorja nastavne naprave imata 7,5 h. p. in sta opremljena z elektromagnetno sklopko in zavoro, ki delujeta skupno ali pa neodvisno drug od drugega. Natančnost in hitrost nastavljanja je zahtevala motorje z dvojnimi številom vrtljajev v razmerju 4:1. Električni pogon nastavnih naprav potisnih in egalizirnih valjev je podoben kot pri planetnih valjih, le da imajo 10 h. p. motorje.

Vkleščevalni valji pa so gnani od 7,5 h. p. motorja.

Odstranjevanje škaje se vrši s pomočjo vode pod tlakom 105 at. na spodnji in zgornji strani. Naprava za odstranjevanje škaje je konstruirana tako, da je pri velikem mehaničnem učinku ohlajevanje materiala čim manjše.

Začetki poizkusov planetnega valjanja samega segajo precej nazaj. Že leta 1941 sta firmi E. M. Picken in T. Sendzimir vršili poizkuse s tem novim načinom valjanja, kateri so preko mnogih začetnih težav vedli do sijajnega končnega rezultata. Rešiti je bilo tu mnogo podrobnosti predvsem konstrukcijskega značaja in tu je bil vzrok, da se je na ta novi postopek gledalo s skepsjo, posebno še, ker je neka firma zaradi tega celo propadla. Danes pa obratujejo v svetu že proge, katere so več kot izpolnile vsa pričakovanja. Po IRON & STEEL ing. Gregorčič

Lanskoletna predvolilna aktivnost političnih forumov, ki se je pokazala pri volitvah v občinske ljudske odbore in se je stopnjevala do same izvedbe volitev, se je v polni meri pokazala na sam dan volitev. Na tej podlagi ugotavljamo, da je bila aktivnost široka in smo preko aktivov političnih vodstev, konferenc, posvetovanj, aktivov članov ZK v podjetjih, ustanovah in po volilnih enotah uspeli razgibati volilce. Te smo pripravili, da so trezno presodili in izbrali take kandidate, ki bodo v stanju pravilno voditi občinsko gospodarsko politiko. Udeležba na volitvah je bila dobra, saj je volilo v občinski zbor 86,95% volivcev, v zbor proizvajalcev 87,72%, v kmetijski skupini pa 78% volivcev.

Doseženi rezultati na volitvah nam dokazujejo, da se je naš komunalni sistem utrdil in da imajo delovni ljudje vanj veliko zaupanje. K temu je precej pripomoglo gmotno izboljšanje življenjske ravni in krepitev vloge organov delavskega in družbenega upravljanja, ki dobivajo večja sredstva za upravljanje in zato volivcem ni vseeno, kakšni ljudje s temi sredstvi upravljajo.

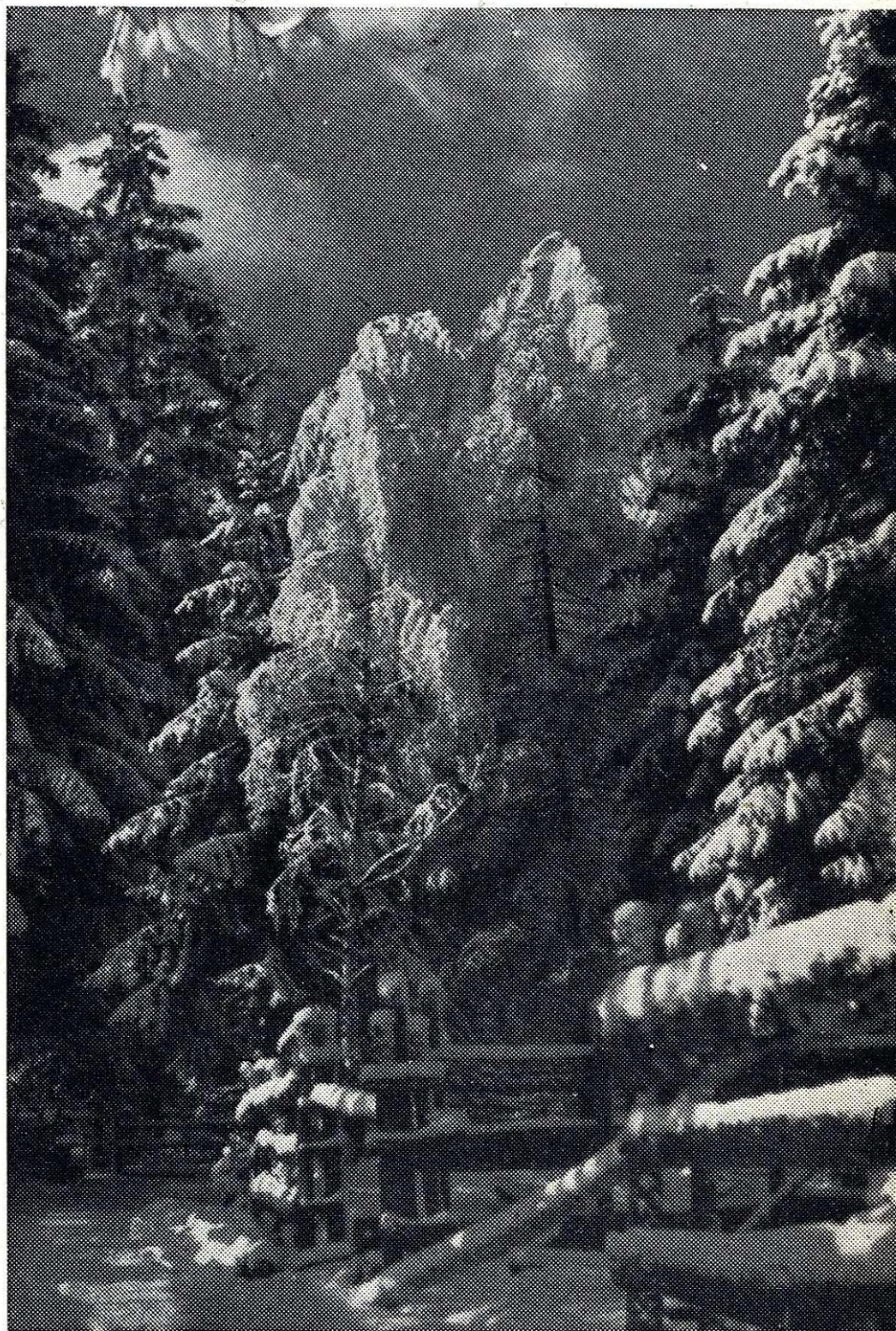
Nahajamo se pred volitvami v Zvezno in Republiško skupščino. Te volitve bodo od nas vseh zahtevale veliko aktivnega dela, tako pri izbiri kandidatov kakor tudi pri samih tehničnih pripravah. Volilna kampanja pred volitvami v skupščino nam obeta, da bo to ena največjih povojnih političnih manifestacij naše države. Zadnje čase se je na plenemih SZDL razpravljalo o raznih važnih nalogah s politične perspektive. V zvezi s tem se je pričela široka aktivnost v našem demokratskem aparatu, ki razpravlja na svojih sestankih o sodelovanju in svojih nalogah v predvolilni dejavnosti. Vsi volivci se zavedamo svojih nalog, kajti s tem bomo pokazali enotnost in predanost socialističnim idejam, s čimer bomo potrdili, da je naša skupna pot utrjena in smo jo sami začrtali.

Te korenine izhajajo iz demokratične preobrazbe naše države, gospodarske preobrazbe in svetu poznane in priznane miroljubne politike aktivnega sožitja.

Dne 13. januarja t. l. je minilo pet let, odkar je bil izglasovan ustavni zakon o temeljih družbene in politične ureditve FLRJ in o zveznih organih oblasti. S tem zgodovinskim dejanjem ljudske skupščine so bili položeni temelji družbene in politične ureditve naše dežele. Zato bo leto 1953 v naši zgodovini zapisano kot leto velikih sadov. Narasle proizvodne sile so prišle v nasprotje s centraliziranim načinom, ki je postal zaviralna sila nadaljnjega razvoja. V tem času smo imeli na čelu Komunistično partijo s tov. Titom na čelu. To je bil eden največjih činiteljev, ki je pomagal, da se je to protislovje rešilo na ta način, da so se proizvodna sredstva dala v upravljanje proizvajalcem, ki so prišli do novega položaja. Na ta način so dobili pravico, da vodijo proizvodnjo in da odločajo pri delitvi dohodka. To je dokaz zrelosti delavskega razreda in zaupanja, ki mu ga družba izkazuje.

V tem petletnem obdobju so nastale v delavskem in družbenem upravljanju v komunalnem sistemu in na splošno v položaju neposrednih proizvajalcev v upravljanju proizvodnih sredstev in v delitvi dohodka revolucionarne spremembe.

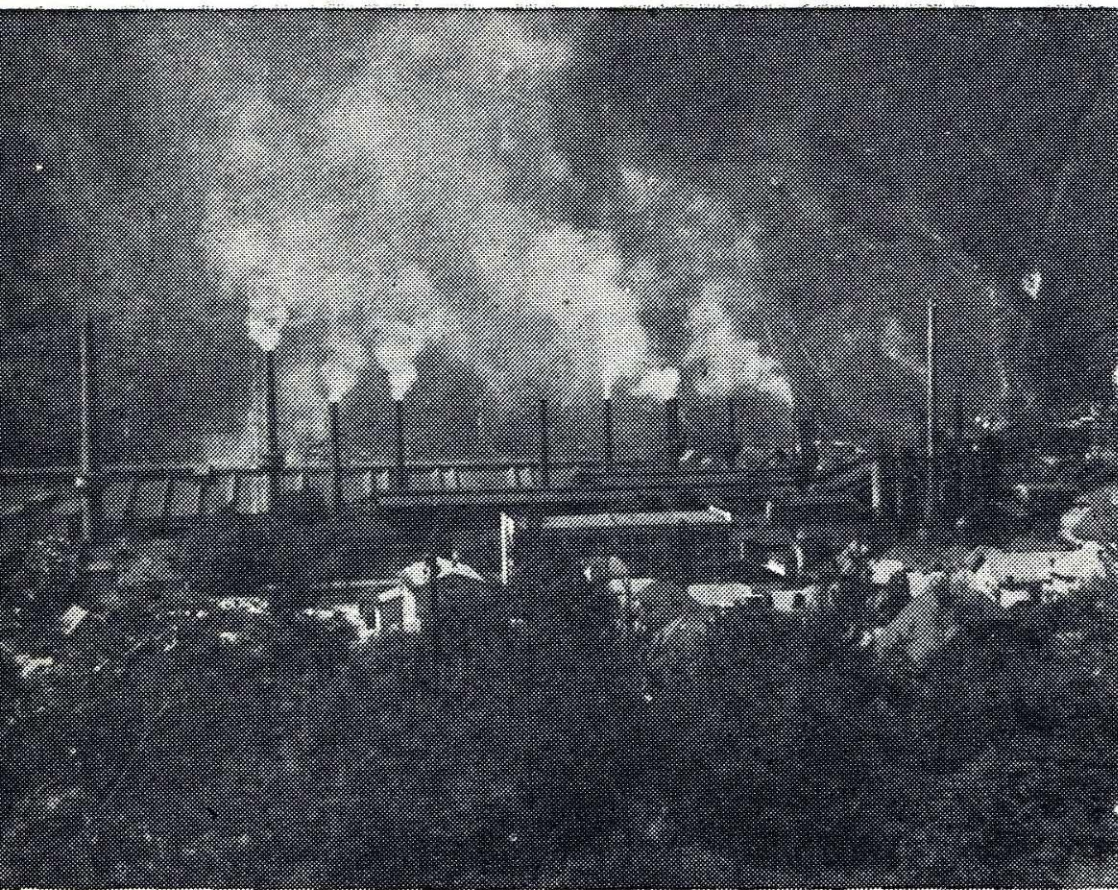
Delavci in uslužbenci razpolagajo z ogromnim delom narodnega dohodka. Tako kažejo številke, da so delavski sveti v zadnjih letih razpolagali v obliki plač, fondov in amortizacijah podjetij s 40% celokupnega družbenega proizvoda socialističnega sektorja. Ta številka se vsako leto večja za več sto milijard dinarjev. Delavski sveti imajo zdaj blizu 240.000 članov, v upravljanju zdravstvenih soc. ustanov ter v službah socialnega zavarovanja pa sodeluje nad 40.000 državljanov. V svetih upravnih odborov združenih organizacij je nad 100.000 kmetov in obrtnikov, v občinskih in okrajnih odborih pa dela zdaj 67.800 odbornikov. V njihovih svetih in komisijah je kakih 120.000 državljanov. Razen tega sodeluje 130.000 državljanov v upravljanju prosvetne službe, v upravljanju stanovanjskega sklada pa nad 150.000 ljudi. Iz tega je razvidno, da se je v minulih petih letih v delavskem in družbenem upravljanju razvil takšen sistem neposredne socialistične demokracije, v katerem niso državljanji samo volivci, temveč tudi voditelji, ki opravljajo važne posle.

Pod Špikom Foto Jaka Čop

**MARCA
BOMO
VOLILI
NOVE**

LJUDSKE POSLANCE

Pogled na Jesenice,
v ozadju Železarna
Foto Torkar

Razvoj delavskega samoupravljanja je nujno zahteval novo komunalno ureditev. Nasprotno pa komunalne ureditve ne bi bile možne brez družbenega samoupravljanja. Zato je komuna postala osnovna celica naše družbe. Važno vlogo poleg teh družbenih organov imajo tudi zbori volivcev, kot organi državljanov, po katerih ti lahko predlagajo svoje zahteve in ugovore, ki jih je treba upoštevati.

Socialistični demokratizem je dal vzpodbudo množici in postal eden najvažnejših dokumentov gospodarskega razvoja zadnjih let. Zvezni organi oblasti, katerih temelje je položil ustavni zakon, so v preteklem obdobju opravili zelo važno in obsežno delo. Zvezna ljudska skupščina je izglasovala veliko zakonov s področja oblasti in uprave, s katerim je bila zagotovljena nadaljnja izgradnja delavskega in družbenega upravljanja ter komunalnega sistema, kakor tudi več zakonov s političnega, gospodarskega in kulturnega življenja naše dežele.

V osnovi smo zbrisali sledove vojne in zaostalosti. Narodni dohodek je po vojni narasel za 50%, najbolj pa je razveseljiv porast industrije v zadnjih 4 letih za okrog 14 %, kar se ni dogodilo v nobeni drugi državi. Po vojni smo investirali 2000 milijard, kar je rodilo obilne sadove. Industrijska proizvodnja je 3-krat večja od predvojne. Osebna potrošnja je narasla od 270 milijard v letu 1953 na 900 milijard v letu 1957. Pri tem je treba upoštevati, da je porast osebne potrošnje predvsem zaslug povečanja proizvodnje. Družba je lahko povečala stanovanjsko-komunalno izgradnjo od 27 milijard 1953 na 63 milijard v letu 1957, investicije za kulturno in socialno dejavnost od 5,5 na 17 milijard dinarjev itd. Lani smo vložili v kmetijstvo 40 milijard, za letos pa je predvideno od 60—70 milijard dinarjev. Traktorski park se je veliko povečal in se bo tudi letos, ravnotako pa uporaba umetnih gnojil na 2 milijona ton.

Celotno gospodarstvo ima jasno začrtane smotre bodočih let, kar bo pomenilo velik korak k napredku celotne družbe. Storili ga bomo v povezanosti našega gospodarstva z mednarodnim gospodarstvom, ker je to edini način za dvig produktivnosti dela in likvidacijo neugodnih odnosov v plačilni bilanci. Ta naloga bo vplivala na strukturo in namen naših investicij, ker moramo v prvi vrsti graditi tovarne, ki bodo konkurirale ne samo na domačem, temveč tudi na tujem trgu.

Naša gospodarska politika je v skladu z našimi načeli gospodarskega sodelovanja, ki so svetu poznana kot načela

aktivnega sožitja. To pomeni razvoj prijateljskih odnosov z vsemi državami pod pogojem enakopravnosti, neumešavanja in spoštovanja neodvisnosti ter svobodnega razvoja vsake države.

Danes, ko je svet razdeljen na dva tabora, je edina pot preprečitev uničujoče vojne, ki bi verjetno pomenila konec sveta. V tem pogledu se naša država neutrudno prizadeva za pomiritev vseh spornih mednarodnih vprašanj, kar je tudi pokazala v svojih odnosih do drugih držav tako, da je razvila v medsebojnih odnosih tisto, kar je skupno in kar doprinaša k razvoju sodelovanja. S tako politiko si je naša država pridobila simpatije mnogih narodov, posebno malih, kakor tudi veliko avtoriteto v svetu. Takšna politika je brez dvoma uživala popolno podporo vseh naših državljanov. Ta uspeh bo eden glavnih naših tem v naši volilni kampanji.

Pred volitvami bodo naši državljani imeli priložnost na zborskih volivcev znova analizirati vse dosežene uspehe, ki smo jih dosegli v borbi za neodvisnost naše države in za izgradnjo socializma. Ta pozornost državljanov ne bo ostala samo pri teh uspehih, toda bomo obravnavali tudi konkretne uspehe, ki smo jih zabeležili v naših gospodarskih organizacijah in občini. Pravtako bomo tudi analizirali vse naloge in probleme, ki izhajajo iz sedanjih okoliščin. To ne more biti drugače, če pomislimo, da so uspehi vsake gospodarske organizacije ali občine najtesneje povezani s koristmi celotne naše socialistične družbe.

Visoka zavest in politična zrelost delovnih ljudi in aktivna vloga naprednih socialističnih sil sta največje poroštvo, da bodo bližnje volitve v Zvezno in Republiško skupščino še eno potrdilo enotnosti naših množic, njihove volje in odločnosti za naš nadaljnji razvoj, naj si bo to v naši notranji kakor tudi v zunanji politiki.

V naši občini so se priprave za to našo veliko manifestacijo pričele v začetku meseca januarja. V ta namen je občinski odbor SZDL imenoval posebni odbor, ki bo usmerjal in vodil vse priprave za čimboljšo izvedbo volitev v obe skupščini. V zvezi z volitvami so bili v vsej občini zbori volivcev. Na teh zborskih so izvolili delegate za kandidacijsko konferenco, na kateri bodo potrdili predloge kandidatur za bodoče ljudske poslance.

Občinski odbor SZDL Jesenice

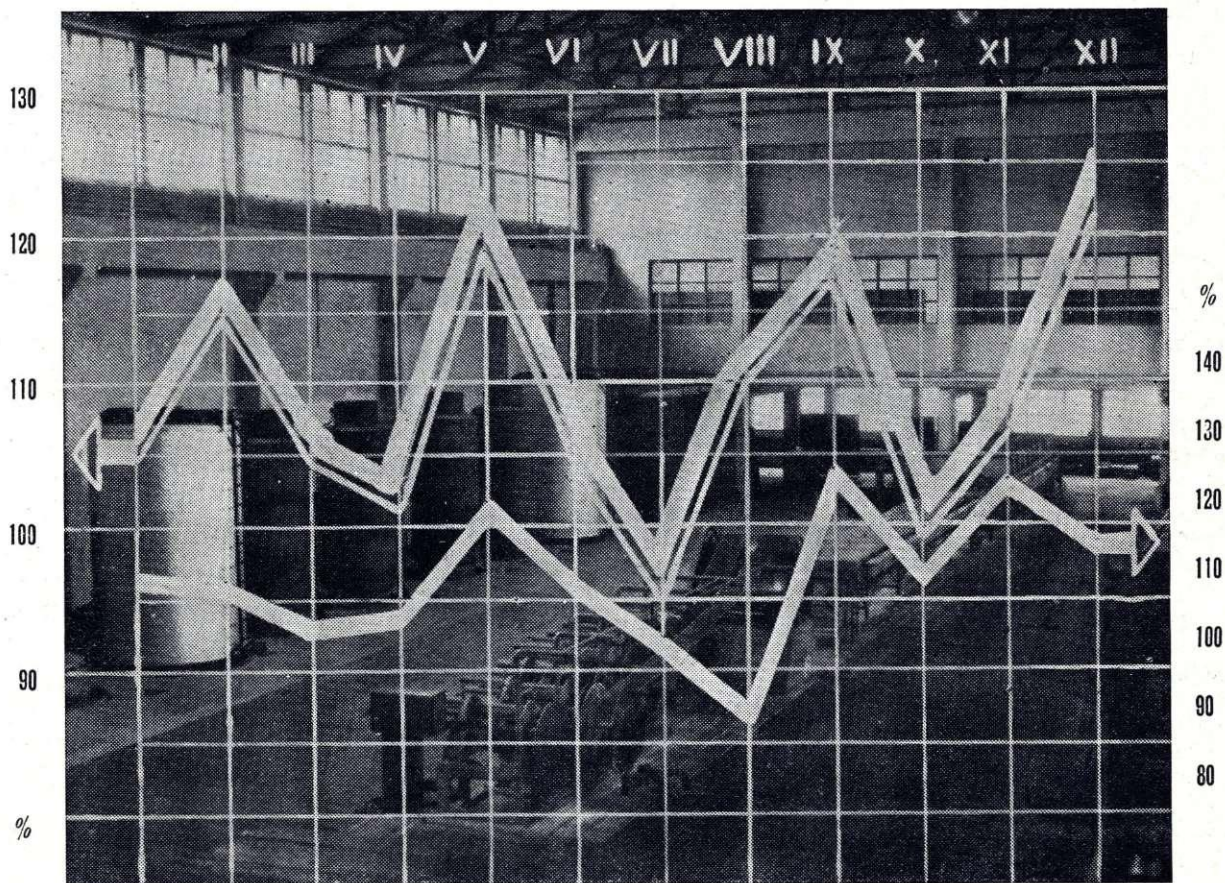
Osrednji Delavski svet je dne 4. tega meseca razpravljajal o finančnem in količinskem načrtu proizvodnje za leto 1958. Finančni načrt za leto 1958, ki je bil predložen Osrednjemu Delavskemu svetu v razpravo in odobritev, je treba smatrati samo kot osnutek. V razpravo je bil dan finančni načrt z namenom, da se Osrednji Delavski svet spozna z možnostmi, katere lahko pri osvajanju finančnega načrta uporablja, da bo podjetje doseglo najvišji finančni uspeh.

Osnutek finančnega načrta predvideva skupni dohodek podjetja v višini	25.874,878.000.—
materialnih stroškov	14.700,316.000.—
amortizacija za zamenjavo	1.024,850.000.—
amortizacija za vzdrževanje	563,475.000.—
obresti na osnovna sredstva	338,192.000.—
obresti na obratna sredstva	435,600.000.—
zemljarina	318.000.—
članarine	4,300.000.—
prispevki v posebne družb. sklade	88,955.000.—
prometni davek	1.188,217.000.—
dohodek za delitev med družbo in podjetjem	7,530,654.000.—

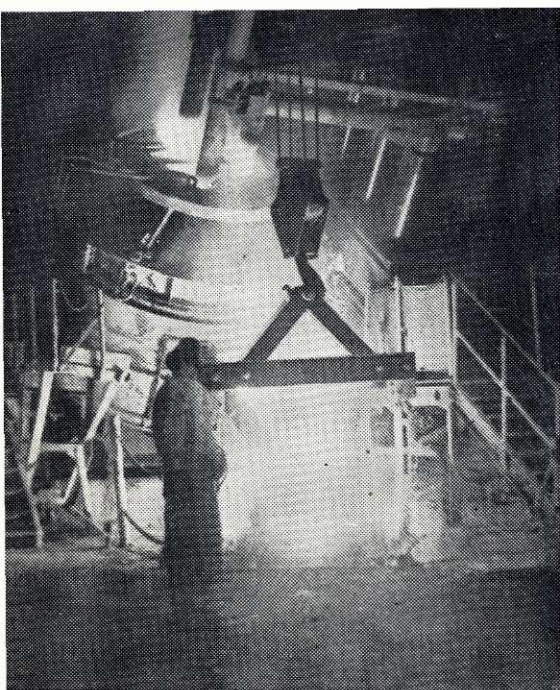
Finančni načrt

Železarne
Jesenice
za leto
1958

Skupna proizvodnja v % za leto 1958

Blagovna proizvodnja v % za leto 1958

Prehod
elektro peči
Foto Torkar

Kakor že rečeno, je to samo osnutek finančnega načrta za leto 1958, katerega je Osrednji Delavski svet osvojil in potrdil. Ni pa to še dokončni finančni načrt za leto 1958, zato bo Osrednji delavski svet v februarju imel ponovno razpravo o finančnem načrtu za leto 1958. Do tega časa pa morajo biti zbrani še naslednji podatki:

1. Dosežena skupna vrednost prodanega blaga v letu 1957 (ta podatek je že znan — skupna prodaja je bila dosežena v višini 26.164,766.000 din in je za 3.264,000.000 din višja od prodaje iz leta 1956).

2. Predračuni proizvodnih stroškov za posamezna stroškovna mesta in nosilce stroškov.

3. Nova stopnja obresti na osnovna sredstva (ta podatek je sedaj že znan in sicer bodo v letu 1958 obresti zaradi povišanja obrestne mere od 26 % na 6 % za preko 700 milijonov višja od lanskih).

4. Višina minimalnega dohodka na zaposlenega v podjetju, ki bo služil za določitev višine osebnega dohodka za člane našega kolektiva.

5. Višina še nerazdeljenih skladov iz leta 1957 in sicer: a) plač iz dobička, b) sklad za samostojno razpolaganje, c) sklad posebne udeležbe.

6. S kakšnim koksom bosta morala delati Plavža, ali z dosedanjim ali z novim koksom z večjo vsebino žvepla. V primeru, da bomo morali delati s koksom, ki ima preveč žvepla, bo to pomenilo za nas din 725.533.419.000.— dodatnih stroškov pri ustvarjanju naših izdelkov.

7. Določeno mora biti končno veljavno razmerje vložka v SM pečeh med starim železom in surovim železom. Na vidiku je sprememba razmerja: 54 % surovega železa in 46 % starega železa. Sprememba razmerja, kolikor bo osvojena, bo dodatno povišala proizvodne stroške naših izdelkov.

Predno bodo izpolnjeni vsi manjkajoči podatki za končno obliko finančnega načrta, imamo še dosti

drugih nalog, ki neposredno vplivajo na dohodek. Te naloge lahko pričnemo reševati že takoj. V glavnem so sledeče:

a) Varčevanje pri materialu in polizdelkih. Omejiti in stremeti za znižanjem stroškov obratne in zlasti upravno-prodajne režije.

b) Pravilno izkoristiti razpoložljive kapacitete. Osnovna sredstva, ki ne obratujejo, bo treba prodati, ker je letos obrestna mera na osnovna sredstva povišana od 2 % na 6 %.

c) Ugotoviti zaloge surovin pomožnega materiala in polizdelkov, ki so potrebne za normalni potek proizvodnje. Visoke zaloge omenjenega blaga, ne le da obresti od njih žro naš dohodek, temveč poleg tega še vplivajo, da bo imela naša občina na račun drugih upravičencev manjšo udeležbo pri delitvi dohodka, ki ga bomo odvajali za družbo.

d) Učvrstiti delovno disciplino. Pregledati in ugotoviti pravilnost norm in akordnega cenika.

e) Urediti vprašanje manjkajoče delovne sile in na ta način reševati vprašanje nadur.

f) Sestaviti investicijski načrt z viri finansiranja za podjetje in družbeno raven.

g) Izdelati načrt uporabe amortizacijskega sklada za zamenjavo.

h) Pripraviti načrt uporabe amortizacijskega sklada za vzdrževanje.

i) Sestaviti načrte za razdelitev preostankov skladov iz leta 1957. (Na primer za oddihe in izlete delovnih ljudi, za HTZ službo, Komunalni oddelek, delavsko - uslužbenske restavracije, PAZ-a, PAO — Vzgoje kadrov, strokovne knjižnice, »Železarja« itd.).

Poleg osnutka finančnega plana za leto 1958 je Osrednji delavski svet razpravljal tudi o količinskem proizvodnem načrtu za leto 1958. Okoli količinskega načrta je bila živahna razprava. Posebno glede predvidenega načrta za plavže, valjarne lahke proge in jeklovleka. Z gospodarskega stališča gledano bi to pomenilo za nas, če Plavž ne bo mogel zaradi remonta, ki se predvideva že letos, narediti 130.000 ton surovega železa (če bo slab koks, kot to napovedujejo, bo že proizvodnja plavžev zaradi tega padla za 24.700 ton surovega železa), 8000 ton manj surovega železa. Manjkajočo količino bomo morali nabaviti v tujih železarnah, pri tem bomo pa morali plačati razliko v ceni 42 milijonov dinarjev. Ni pa to edina škoda, ki nastaja za naše podjetje zaradi izpada 8000 ton proizvodnje plavžev, izpad te proizvodnje vpliva tudi na SM peči, ker je na ta način porušeno razmerje med vložkom tekočega surovega in trdega surovega železa.

Ravno tako bodo imele vse izpremembe, ki bi nastopile pri količinskem proizvodnem načrtu, takojšen vpliv na finančni načrt. Zato se moramo za postavitev končnega finančnega načrta vsi boriti za odstranitev vseh ovir, ki bi hromile finančni uspeh našega podjetja. Zavedati se moramo, da so naši delovni ljudje v minulem letu dosegli velike uspehe pri svojem delu in zato bili tudi primerno plačani.

Stanko Ravnik

V ponedeljek, 23. decembra 1957, je napolnilo veliko dvorano v delavskem domu pri Jelenu 118 delegatov, ki so zastopali 37 sindikalnih podružnic s področja naše občine. Delegati so se zbrali pri Jelenu zato, da se na letni skupščini občinskega sindikalnega sveta pogovorijo o številnih problemih in z namenom, da izvolijo novo vodstvo Občinskega sindikalnega sveta. Skupščine se je udeležilo tudi več gostov, med njimi Roman Albreht, tajnik republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije, Franc Pogacnik, predsednik OSS Kranj, Ivan Saksida, sekretar občinskega komiteja ZKS Jesenice, Franc Treven, predsednik ObLO Jesenice, Hutar Jože, predsednik Občinskega zbora proizvajalcev in drugi.

Poročilu o delu Občinskega sindikalnega sveta v pretečenem obdobju je sledila plodna pa tudi zanimiva razprava. Samo poročilo, kakor tudi razprava na skupščini, pomeni za novo izvoljeno vodstvo nalogo, da bo treba krepko prijeti za delo, kajti konkretnih nalog ne manjka. Tokrat moramo povedati, da so delegati prišli na skupščino dobro pripravljeni, tako da je razprava potekala gladko.

Na skupščini je bilo govora o utrjevanju delavskega in družbenega upravljanja in sicer tako, da se upošteva smernice, ki jih je nakazal Kongres delavskih svetov Jugoslavije v mesecu juniju 1957.

I **akršen gospodar**

tako gospodarstvo

Dosedanji predsednik občinskega sindikalnega sveta tov. Milan Budja podaja poročilo o enoletnem delu
Foto Torkar

Dosti je še vedno ljudi, ki slabo poznajo zakon o delavskem upravljanju, zato bodo prav sindikati morali doseči, da bo kar največ delavcev seznanjenih z velikim pomenom tega zakona. Treba bo v delavcih zbuditi zavest proizvajalca oziroma upravljalca, kajti delavec mora priti do prepričanja, da je uspeh podjetja odvisen v veliki meri prav od uspešnega dela upravnih organov, kakor tudi vseh članov kolektiva. Ne smemo pozabiti pregovora: »Kakršen je gospodar — takšno je gospodarstvo«. Član kolektiva je tisti, ki mora opozarjati na napake, dajati predloge, opravljati družbeno kontrolo in končno prispevati svoj delež k čim večjemu uspehu in razvoju podjetja. Navadno pustimo ljudi, ki imajo kritične pripombe, da gredo posamezniki naprej, dostikrat pustimo, da padajo pikre besede na račun dela in delavskega sveta, medtem ko ne nastopijo kot organizacija, čeprav je to naša odgovornost in se tako izognemo celi vrsti drugih stvari. Nekdo preveč reče, pa jo dobi po hrbtu. Zato moramo govoriti vedno kot organizacija in biti kot filter družbene kritike. Nastopiti moramo torej kot močna organizacija, tako je rekel tov. Roman Albreht v svoji razpravi. Večkrat bi morali povabiti k razgovoru člane delavskega sveta in se z njimi pogovoriti o določenih problemih, prav tako pa tudi s člani sindikata. Vedeti je treba, če nastopi 80 ljudi v imenu organizacije, to vse drugače pomeni, kakor če nastopa en sam človek. Ee tako bodo sindikati postali inštrument družbene kritike in delavskega upravljanja. Nova uredba o delitvi dohodka nalaga še večje naloge sindikatom in delavskim svetom. Ta uredba namreč zahteva kar najbolj smotno gospodarjenje v podjetjih, daje pa ob dobrem poslovanju tudi možnosti večjega dohodka tako podjetju kakor tudi delavcem in komuni.

Glavno besedo v naši občini ima brez dvoma železarna, vendar ne bi bilo prav, če bi se ob teh uspehih zadovoljili s tem, kar smo dosegli; hkrati pa ne smemo dopustiti, da bi manjša podjetja slabše delala in bomo njihovem delu morali v prihodnje posvetiti večjo pozornost. S svojimi skromnimi prispevki tudi mala podjetja lahko doprinašajo svoj delež za skupno stvar. Naša skupna naloga je in mora biti tudi v bodoče, da prav vsi pomagamo občinskemu ljudskemu odboru pri razvijanju obrti, saj nam je na Jesenicah tako zelo primanjkuje. Z dobro organizacijo obrtnih delavnic bomo lahko prispevali precejšen delež k nadaljnjemu razvoju občine, pa tudi denar bo ostal doma. Nemalo je primerov, da obrtne usluge dajemo v delo obrtnikom izven Jesenic in tako se nam mimogrede izgublja dohodek občine. Nove stavbe nam gradijo tudi tuja podjetja; stare hiše so nujno potrebne popravila, mi pa nimamo toliko obrtnikov ali obrtnih delavnic, da bi zadovoljili vsaj najnujnejše potrebe prebivalstva Jesenic. Dejstvo je, da so se naši obrtniki že večkrat dobro izkazali s svojimi izdelki, kaže pa, da bi morali obstoječo obrt še bolj razširiti in manjkajoče nadomestiti oziroma sprejeti ali ustanoviti. Misliti bomo morali tudi na razširitev ali gradnjo novih delavnic našim obrtnim podjetjem, ki so svoj obstoj že opravičila in je glavna ovira za njihov nadaljni razvoj samo še utesnjenost.

Med nalogami, ki jih bomo morali zadovoljivo rešiti v bližnji prihodnosti, je ustanovitev rehabilitacijske delavnice na Jesenicah, kjer bi zaposlili ljudi, ki s svojo invalidnostjo niso več v stanju opravljati rednega dela, izdelovali pa bi majhne kovinske predmete iz odpadkov, ki jih v železarni ne manjka. Kolikor pa bi obstojali pogoji za razširitev te delavnice, pa bi lahko v njej zaposlili tudi lepo število deklet, ki po zaključeni šolski obveznosti zamakajo na zaposlitev. Zahteva po ustanovitvi takšne delavnice je toliko večja, ker so denarna sredstva za začetek že predvidena oziroma določena, manjka le še prostor.

Še besedo o naši trgovini. Na račun trgovske mreže slišimo dovolj kritičnih pripomb, saj potrošniki nikakor ne morejo razumeti stalnega dviganja cen. Posebno zanimive so cene kmetijskim pridelkom in mesu, medtem ko na drugi strani trdimo, da se je povečala proizvodnja. Torej, kdo je kriv temu? Trgovina se izogiba sleherni krivdi, krivdo in vzroke pa išče drugje.

Po eni strani smo »važiči«, po drugi pa branjevci, tako pravi tov. Roman Albreht, to je tudi problem naše trgovine. Ustvariti si moramo določen osnutek in tega moramo tudi zagovarjati. Res je, jeseniška trgovina temu ni kriva, prav tako ne mesnine, ampak vedno je trgovina kriva. Trgovina, ki nastopa z devizami zato, ker ve za dobiček. Resnica je, da so v nekaterih podjetjih delili kar 25 plač v letu. V svetih za blagovni promet sedijo ljudje, ki sedijo navadno tudi v trgovini, če bi pa v svetu za blagovni promet sedeli potrošniki, delovni ljudje, prav gotovo ne bi dovolili, da bi med letom razdelili kar 25 plač. V vseh organih družbenega upravljanja nam manjka

Na Gorenjskem je tudi pozimi lepo. Izpod Golice, v ozadju Triglav
Foto Jože Krčelj

proletariata, to je tistega delavca, ki ustvarja narodni dohodek. Osnovna orientacija mora biti prav pri delavcu. Ne predavati o vodilni vlogi proletariata, ampak reči: »Fantje, delavci, v upravne organe!« Tako naj stvar postavi sindikat.

Veliko je bilo govora tudi o naši komunalni ureditvi, kateri bo treba posvetiti več skrbi in ji zagotoviti vidno mesto že pri sestavi proračuna, tako da ne bo čakala na dinarje, ki bodo drugim ostali ali padli od mize, kot je rekel tov. Zdravko Pogačnik, potem ko je našteval najnujnejša komunalna in gradbena dela v občini. Ko je orisal pereč stanovanjski problem, je dejal, da bi najeli kredit za gradnjo stanovanj tudi iz republiškega sklada. Odločiti se bomo morali za načrtno in cenejšo gradnjo. Čas je tudi že, da se dokončno reši izdelava opeke iz žlindre, saj stroj že imamo.

Predsednik sindikalne podružnice Železarne Jesenice, tov. Leben Franc, je v svoji razpravi med drugim dejal takole: »Če bi stanovanjsko vprašanje obravnavali pred petimi leti tako kot ga obravnavamo danes, bi ga že rešili, sicer pa moramo biti pri reševanju teh problemov odločni in nepopustljivi.«

Predsednik ObLO Jesenice, tov. Treven Franc, je v imenu ObLO pozdravil občni zbor oziroma skup-

ščino in povedal, da so problemi v občini prav takšni kot jih je orisal predsednik Občinskega sindikalnega sveta v svojem poročilu. Tov. predsednik je poudaril, da je navedene probleme možno rešiti le v skupnem sodelovanju ObLO in ostalih družbenih organizacij.

Delegati so govorili še o skrbi za delovnega človeka, kajti to je stalna naloga naših sindikatov. V večji meri se bomo morali zanimati za to, kako naši delavci živijo, zanimati pa se bomo morali tudi za boljšo ureditev menz ter rešiti vprašanje malic za delavce itd. Prav tako so delegati sprejeli z veseljem pobudo Občinskega sindikalnega sveta, da se v prihodnje organizira ceneno letovanje s člani vseh sindikalnih podružnic, kajti nekatere manjše sindikalne podružnice nimajo možnosti, da bi svojim članom le to omogočile.

Ob zaključku so izvolili v novo predsedstvo Obč. sindikalnega sveta 17 članov, medtem ko bo novi predsednik tov. Pintar Anton, dosedanji predsednik sindikalne podružnice Železarne Jesenice. V novi odbor so izvolili tudi pet žensk.

P. Z.

1000 prosilcev
čaka
na
stanovanj

Eden od novozgrajenih stanovanjskih blokov na Plavžu. V bodoče jih bomo morali zgraditi še več, da bomo zadostili potrebam in željam prebivalstva na Jesenicah

Stanovanjsko vprašanje je prav gotovo eden najbolj perečih problemov naše občine pa tudi drugih mest in republik in drugih držav v svetu. To vprašanje je bilo pred leti precej zanemarjeno in zapostavljeno, saj če je nekdo hotel javno govoriti o problematiki stanovanj na sestanku ali zasedanju, enostavno ni dobil besede, ker bi po takratnem mišljenju samo razvlekel čas trajanja sestanka ali zasedanja. Danes pa je to že drugače; vsepovsod govorimo in pišemo pa tudi čitamo o stanovanjskih težavah. Pa zakaj ne bi, saj je stanovanjsko vprašanje tesno povezano z izboljšanjem življenjskega standarda delovnih ljudi, tesno pa je povezano tudi s kadrovske politiko podjetij in občin in končno tudi s proizvodnjo.

»Če bi imeli stanovanje!« S temi besedami se v današnjih dneh začnajo in zaključujejo pogovori. Ko na zase-

danju delavskega sveta govorimo o proizvodnji, ugotavljamo, da nam manjka cca 600 delavcev in to bi rešili, »če bi imeli stanovanja.« Ko rešujemo kadrovske vprašanje, pogosto slišimo: »Mi bi lahko dobili inženirje, tehnike, zdravnike, profesorje in druge, seveda le v primeru, »če bi imeli stanovanja.« Kadar iščemo zdravniško pomoč, kaj radi slišimo pogoste pripombe zdravnikov: »Če ne boste dobili drugo, suho stanovanje, so vsa zdravila odveč.« In še in še bi lahko našteval.

Poglejmo si še, kakšen je pravzaprav stanovanjski problem na Jesenicah in to v številkah. Do 30. 9. 1957 je bilo na stanovanjskem uradu vpisanih 986 prosilcev stanovanj in uslužbencev naše železarne, ostali pa so iz drugih podjetij in ustanov. Od vseh navedenih jih je 347 brez družinskih stanovanj in od teh jih je samo v železarni zaposlenih 125,

ki živijo ločeno od svoje družine. Kaj pa ostali? Da ne bom našteval suhoparnih števil, bom navedel nekaj primerov. Še pred tem pa dodatek k pojasnilu o številu vloženih prošelj za dodelitev stanovanja, ki se je od 30. 9. 1957 pa do danes povečalo na 1073.

Mnogim zakoncem so dorasli otroci, za katere pa ni v sedanjem stanovanju dovolj prostora, še težje pa je, če so odrasli otroci obeh spolov. Nemalo je primerov, ko živita zakonca z malimi in nedoraslimi otroci v kletnem prostoru, kjer gospodari vlaga in slika razne ornamente na stene, hkrati pa razjeda zdravje mladih življenj, da ne govorim o starejših, ki prav tako pogosto zapadajo v bolezen. Nič boljše ni tistim ljudem, ki morajo spričo razmer, kakršne obstojajo pri nas, stanovati v barakah, kjer so zaradi slabih streh celo izpostavljeni vremenskim nepravilnostim. Poleg teh imamo še družine, ki prebivajo v podstrešnih prostorih. Tudi tem se ne godi ravno najbolje. K navedenim trem problemom je treba dodati še dejstvo, ki pa je sicer dokaj žalostno, da družine pogosto koristijo en sam prostor za kuhinjo, spalnico, pralnico, sušilnico in dostikrat za drvarnico, da o kopalnici in stranišču sploh ne govorim, in prav tu je leglo bolezni. To je največkrat vzrok in začetek težav v družinah, ki se prenašajo tudi na vso družbo. Neprijetno pa je tudi tam, kjer živijo po dve, tri ali celo štiri družine v enem stanovanju.

Pri vsem tem ne smemo mimo dejstva, da so med navedenimi tudi borci in aktivisti iz časa štiriletne narodnoosvobodilne borbe, torej tisti, ki so gradili temeljni kamen, na katerem danes gradimo našo novo stavbo, socializem.

In končno, kako rešiti to vprašanje?

To vprašanje si moramo zastaviti prav vsi, to je upravniki in družbeni organi v podjetjih, kakor tudi vsi ostali forumi v občini, kajti tega vprašanja ne more rešiti samo stanovanjska komisija. Rešitev stanovanjskega problema je možna le s čim večjo in čim hitrejšo gradnjo novih stanovanj. Ugotavljam, da gre v zadnjih letih to vse prepočasi, saj izgradimo na Jesenicah letno samo 30—40 stanovanj in s temi stanovanji ter kombinacijami mora stanovanjska

komisija rešiti letno cca 160 prošelj, kar je pa vse premalo z ozirom na število tistih, ki čakajo in pa z ozirom na vsakoletni prirastek. Ne smemo pozabiti, da zgradimo nekaj stanovanj tudi na račun že dotrajanih obstoječih stanovanj, ali pa preureditve istih v poslovne prostore. Letno bi potrebovali vsaj 120 stanovanj, če hočemo, da bomo v prihodnjih desetih letih rešili to bolečo vprašanje.

In kakšne so perspektive za letošnje leto in v prihodnje?

Dve leti že vplačujemo v stanovanjski sklad in ta sredstva se zbirajo in jih je vsako leto več. To nam že daje upanje, da bomo ob izdatni pomoči, s finančnimi sredstvi vseh podjetij na Jesenicah le zgradili nekaj več stanovanj. Veliko razumevanja in dobre volje je pokazal Delavski svet naše železarne, ko je sklenil zgraditi tri stolpnice na Plavžu. To bodo 10 nadstropne stavbe, v vsaki od teh pa bo 40 dvo- in trosobnih stanovanj. Stolpnice bodo opremljene z dvigali, stanovanjski prostori pa ogrevani s centralno kurjavo. Ta zamisel za naše mesto prav gotovo ni slaba, saj bomo z zgraditvijo 120 stanovanj kar precej pomagali k rešitvi stanovanjskih problemov. Ko je že govora o stolpnicah, potem je treba povedati, da je takšen način gradnje tudi cenejši. Razumljivo je, da z dograditvijo treh stolpnic ne bomo rešili stanovanjskega problema na Jesenicah v celoti, zato bo potrebno poleg tega zgraditi še nekaj večnadstropnih stavb in to zlasti v višino, ker na samih Jesenicah primanjkuje zazidalnih površin. Misliti bo treba tudi na razširitev obstoječe bolnišnice, na zgraditev nove tržnice ter drugih trgovskih lokalov, zgraditi bo treba obrtne delavnice, kulturne domove, dom komune, — sicer pa bi še lahko našteval, kajti potreba je nič koliko. Seveda pa stolpnice ne bodo gotove letos, čeprav so z delom že začeli, zato je nujno, da poleg bloka 11, ki bo gotov do spomladi, zgradimo do prihodnje zime že začeti blok 16. Če k temu prištejemo še 12 stanovanj v letos zgrajenem poslopju zavoda za socialno zavarovanje in 16 stanovanj, katere bo zgradila uprava železnic za potrebe svojih uslužbencev, tedaj lahko upamo, da bomo rešili vsaj nekaj najnujnejših problemov. Spričo razmer, kakršne obstojajo na Jesenicah, ne smemo dovoliti tako

Sneg v Jeseniških rovtih
Na sliki Dom pod Golico
Foto Jaka Čop

imenovanih mrtvih gradbenih sezon in kazalo bi še v letošnjem letu začeti z gradnjo nadaljnjih treh stolpnic pa tudi z gradnjo večjega bloka na Javorniku. Za vse to bodo potrebne večje vsote denarja, zato bodo morali člani Delavskega sveta in kolektiva sploh dobro razmisliti o delitvi lanskih presežkov in določiti kar največjo vsoto denarja za prepotrebno gradnjo stanovanj.

Razdeljevanje stanovanj

Pri takem pomanjkanju je razmeroma težko in problematično razdeljevanje stanovanj, kajti s tem v zvezi nastajajo različna mišljenja. Ljudje, ki se bavijo s personalno službo, nenehno trdijo, da morajo prvi dobiti stanovanje, inženirji, tehniki in vsi tisti, ki jim je uspelo pridobiti zve-neč naziv »strokovnjak« včasih pozabljajo, da imajo morda prav tudi tisti, ki zagovarjajo stališče, da naj se dodeli stanovanje predvsem tistim proslcem, ki so stanovanja najbolj potrebni in nanj najdlje čakajo. Ne smemo pozabiti, da je proizvodni uspeh podjetja prav tako odvisen od vestnega dela delavca kot vodilnega osebja ter da je delavec v pre-cejšnji meri pomagal k ustvaritvi skladov, iz katerih črpamo denar za gradnjo stanovanj, za vzgojo kadrov, za štipen-diranje onih, ki naj bi po opravljenem šolanju zopet imeli prednost pri razdeljevanju stanovanj. Po vsej verjetnosti bo najboljše tale sklep: razpoložljiva stanovanja naj razdeljuje samo stanovanjska komisija po že izdelani prioriteten listi in v sporazumu s lastnikom oziroma investitorjem. Ta sklep smo sprejeli v novembru 1957 na posvetovanju med pred-stavniki občine in podjetij. Le s spoštovanjem ter doslednim izvajanjem sklepov in predpisov bomo dosegli to, da bo vsak forum delal tisto, kar spada v njegovo pristojnost.

Ob zaključku naj poudarim še enkrat: Imejmo vedno pred očmi, da bo treba v prihodnje dobiti kar največ sred-stev za gradnjo stanovanj, pri tem pa ne bomo smeli po-zabiti na ekonomično gradnjo večvrstnih stanovanj, kajti le tako bomo omogočili čim lažje pa tudi hitreje razdelje-vanje stanovanj.

Pogačnik Zdravko

Žapiski

z občinih zborov

terenskih in vaških odborov SZDL

V dneh od 7. do 12. januarja 1958 so bili na pod-ročju občine Jesenice občni zbori terenskih in vaških odborov SZDL. Posamezni odbori pa tudi član-stvo na območju naše občine so se na občne zборе pripravili z vso resnostjo. To potrjuje tudi zadovo-ljiva udeležba na vseh občinih zborih tako v Gornje savski dolini kakor tudi na samih Jesenicah. Nekoliko težav so imeli predvsem v spodnjem kotu, to je na območju vasi: Potoki, Vrba, Smokuč, Zabreznica in

Otroci so pričakali dedka Mraza pred jeseniško občino
Foto Torkar

Breznica, kjer zaradi slabe udeležbe svojih občinih zborov še niso mogli opraviti, izvedli pa jih bodo v prihodnjih dneh.

Ne samo udeležba, tudi razprava na teh občinih zborih je bila dokaj živahna. Člani občinskega od-bora SZDL in člani Obč. komiteja ZKS Jesenice so obiskali posamezne občne zборе in govorili članom SZDL o razvoju jeseniške občine v prihodnjih letih. Gradivo, ki je bilo dano za razpravo, je bilo tako pestro, da so člani SZDL lahko razpravljali o šte-vilnih važnih in pomembnih problemih. Skoraj ni bilo občnega zbora, da ne bi govorili o delu organov družbenega upravljanja. Precej besed je bilo izre-čenih na račun pomanjkljivega dela potrošniških svetov, še več pa je bilo povedanega o trgovski mreži. Člani SZDL so grajali neupravičeno zvišanje cen. Ni bilo malo primerov, da članstvo ne bi govo-rilo o ostalih komunalnih problemih naše občine. Zahteve niso bile velike, kajti članstvo se v polni meri zaveda položaja, v katerem se trenutno naha-jamo, toda kljub temu so bile v ospredju zahteve po manjših preureditvah (razsvetljava in podobno). Na Koroški Beli so veliko govorili o stanovanjskih problemih. To velja tudi za ostala področja naše ob-čine. V omenjenem kraju so člani SZDL poimensko navedli nekaj primerov, kjer so stanovanja nepopol-no zasedena, medtem ko drugod prebivajo družine v kletnih stanovanjih in to v dokaj slabih razmerah. Marsikatera beseda je padla na račun gradnje dra-gih stanovanj. Na Javorniku oziroma Koroški Beli bo treba misliti v bližnji bodočnosti na gradnjo enega ali več stanovanjskih blokov. Gradnja novih stano-vanjskih objektov bo potrebna še posebno zato, ker je v tem delu jeseniške občine zlasti pereče vprašanje pomanjkanje šolskih prostorov. Iz razprave na tem občnem zboru povzemamo, da bodo pričeniši z letošnjim novim šolskim letom vpisali 100 otrok. Že v letošnjem letu bodo morali nekje dobiti eno učilnico več.

V Žirovnici so zlasti veliko govorili o gradnji vodovoda in o drugih problemih, medtem ko niso pozabili tudi na organizacijska vprašanja (pridobi-vanje novih članov in pobiranje članarine). Na ob-činih zborih so prav tako govorili tudi o marčnih volitvah v republiško in zvezno ljudsko skupščino. Skoraj povsod so bili mnjenja, da se bo treba na vo-litve dobro pripraviti. Vse povsod, razen v že nave-denih krajih, kjer ni bilo občinih zborov, so izvolili nove vaške in terenske odbore SZDL, na Javorniku in Koroški Beli pa so podaljšali mandatno dobo tudi pionirskemu starešinskemu svetu pri tamkajšnji šoli.

Dedek Mraz na obisku pri otrokih v jeseniški bolnišnici Foto Torkar

Martinarna

1953 — 1957

Martinarna je obrat, od katerega je v veliki meri odvisen proizvodni in kvalitetni uspeh ostalih obratov železarne, ki predelujejo bloke surovega jekla v polizdelke in končne izdelke. Zato je pravilno, da si nekoliko ogledamo proizvodno in kvaliteto problematiko tega obrata, kakor tudi uspehe in dvig proizvodnje za nekoliko let nazaj.

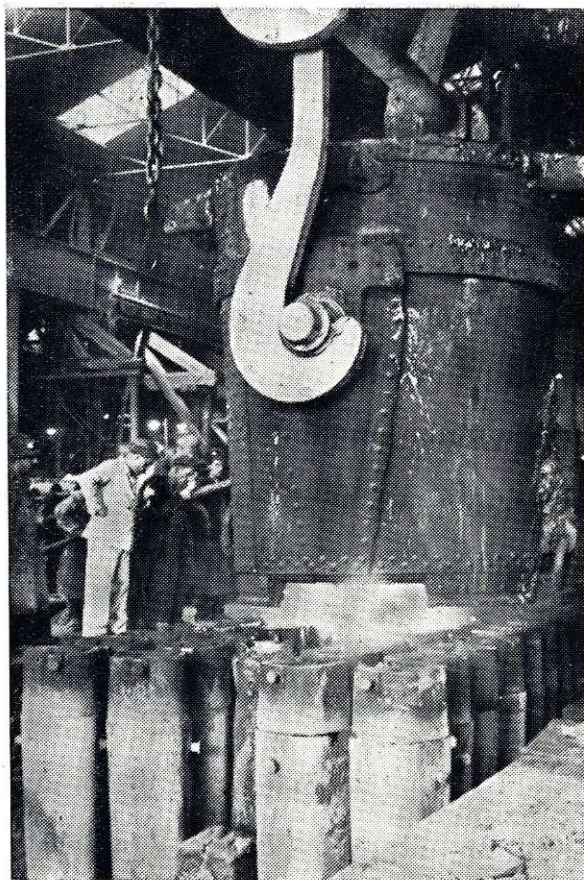
Znano je, da je bila martinarna po osvoboditvi precej povečana in 1. januarja 1953 je pričela obratovati nova SM peč št. 6, s katero se je njena kapaciteta močno zvišala. Od tega leta naprej se je proizvodnja SM jekla z istimi pečmi iz leta v leto povečevala in tudi kvalitetni asortiman se je močno razširil, ker so se pričele izdelovati v SM pečeh razne nove kvalitete. Vsled tega obravnava ta članek proizvodne in kvalitete uspehe ter probleme martinarne od 1. 1953 naprej do danes in perspektivni pogled v bodočnost.

I. Proizvodnja

Medtem ko je bil proizvodni plan za martinarno v l. 1952 postavljen za 5 SM peči in je znašal 166.400 ton SM jekla, je bila pri planiranju za l. 1953 že upoštevana nova peč št. 6 in je bil za to leto postavljen plan 201.000 ton SM jekla. Pri planiranju so bile upoštevane težave, katere se je predvidevalo pri prehodu s stalnega obratovanja s 4 pečmi na stalno obratovanje s 5 pečmi. Predvidevalo se je povečanje težav pri notranjem in zunanjem transportu samega obrata in pri manipulaciji s strojnimi napravami (žerjavi, vlagalni stroji in podobno). Vsled tega je bil postavljen plan nekoliko nižje, kakor znaša kapaciteta nove SM peči št. 6.

Kljub začetnim težavam se je vseeno izkazalo, da se jih je hitro premagalo, kajti v l. 1953 je proizvedla martinarna 212.123 ton SM jekla oziroma 11.123 ton več kot je bilo planirano. V primerjavi z l. 1952 se je dvignila produkcija za 43.932 ton jekla, kar je seveda v glavnem zasluga nove SM peči št. 6. Povprečna storitev na skupni šaržni čas v tem letu je bila 5,29 t/h.

V l. 1954 se je pri postavljanju proizvodnega plana za martinarno že upoštevala v večji meri nova SM peč št. 6 in je bila planirana proizvodnja 214.000 ton SM jekla. Vendar je izpolnitev oziroma preko-

račenje letnega plana kar za 14.898 ton — proizvedlo se je namreč 228.898 ton jekla — pokazala, da je bil plan prenizko postavljen. Vendar to ni šlo toliko na račun višje storitve nove SM peči št. 6, kot se je predvidevalo, temveč presenetljivega dejstva, da so vse peči imele višje storitve oziroma so več proizvedle kot v l. 1953. Povprečna storitev se je zvišala od 5,29 t/h na 5,58 t/h.

Iz primerjave povprečnih vložkov za posamezne peči v obeh letih se vidi, da praktično ni bilo nobene razlike in vsled tega s povečanjem vložka na pečeh ni bil dosežen dvig proizvodnje. Prav tako se tudi ni bistveno izpremenila kvaliteta goriva, t. j. generatorskega plina, tako, da tudi tu ni mogoče najti vzroka. In vendar je bilo z istimi pečmi in z enako delovno posado proizvedeno 9,3 % jekla več kot v l. 1953!

Šele podrobna analiza ubratovalnih pokazateljev v l. 1954 in primerjava z l. 1953 pokaže na prve vzroke tako visokega dviga proizvodnje v enem letu.

Prvo, kar je privedlo do višje proizvodnje, je bilo to, da se je izboljšala kvaliteta sintermagnezita za popravilo dna. V tem letu se je pričelo uporabljati domači sintermagnezit proizvodnje »Magnokrom« namesto uvoženega in se je povprečna letna poraba znižala od 15,5 kg/t v l. 1953 na 13,7 kg/t v l. 1954. Z znižanjem porabe sintermagnezita se je znižal tudi skupen čas popravila dna na pečeh z 748 ur, kar zviša produkcijo za približno 4100 ton jekla letno.

Seveda je k temu pripomoglo tudi vestno delo delovne posade pri pečeh, ker je vzdržnost dna in s tem tudi poraba sintermagnezita mnogo odvisna tudi od kvalitete izvedenih popravil dna.

Pri primerjavi časovnih podatkov se opazi, da se je znižal zakladalni čas za povprečno 7 minut na šaržo in rafinacijski čas za 2 minuti na šaržo, skupaj 9 minut. Pri 4575 šaržih, kolikor jih je bilo napravljenih v l. 1954 pomeni to skrajšanje 685 proizvodnih ur oziroma približno 3800 ton proizvedenega jekla. Hitrejše zakladanje je seveda zasluga vlagalcev in delovodij, da so z boljšo organizacijo pri delu omogočili zvišanje proizvodnje.

Največji delež pri zvišanju proizvodnje v l. 1954 ima znatno skrajšanje zidarskih remontov SM peči, ker je bilo s tem omogočeno večkratno obratovanje s šestimi pečmi. V tem letu je prvič uspelo organizirati večkratno obratovanje s šestimi pečmi in sicer je bilo skupnega obratovanja 63 dni, ker so se skrajšali zidarski remonts za 1354 ur ali 57 dni. Na ta način se je proizvedlo približno 8400 ton jekla več.

V organizacijskem oziru je bilo šestpečno obratovanje v l. 1954 še poseben uspeh, ker smo šele v l. 1953 pričeli s stalnim obratovanjem s petimi pečmi. Vsled tega je bilo potrebno pri obratovanju s šestimi pečmi premagati marsikatero težavo, ker so stroji in prostor ostali isti kot pri obratovanju s petimi pečmi. Poleg tega se je pri uvedbi obratovanja s šestimi pečmi izkazal tudi delovni kolektiv martinarne, ker je bilo vsled stisnjenega prostora delo mnogo bolj naporno.

Izkoriščanje koledarskega fonda, t. j. procentualno razmerje med obratovalnim časom in časom, ki je letno na razpolago se je v l. 1954 prav tako zvišalo od 76,4 % v l. 1953 na 78,1 %.

V l. 1955 je bil postavljen martinarni proizvodni plan 237.300 ton jekla. Pričakovalo se je, da se bo z boljšo organizacijo dela in z zvišanjem vložka na peči št. 6 od 65 ton na 75 ton (na razpolago so

bile nove ponovce za 75 ton) lahko ta zvišani plan izpolnilo.

Proti pričakovanju se je zgodilo, da proizvodni plan v l. 1955 ni bil dosežen. Proizvedeno je bilo 231.206 ton jekla, kar je sicer 2408 ton več kot v l. 1954, vendar 6094 ton manj kot je bilo planirano.

Vzrokov, da ni bil plan izpolnjen je bilo več.

Pri postavljanju plana za l. 1955 je bilo predpostavljeno, da bo razmerje grodelj: staro železo v vložku celo leto 46:54 %. Iz raznih vzrokov se je to razmerje med letom močno izpreminjalo, tako, da se je v drugi polovici leta obratovalo z vložkom v katerem je bil nad 50 % in celo 60 % grodlja. To je seveda znatno poslabšalo obratovalne pogoje vsled povečane porabe slabo kvalitetne rude za vložek. Razen tega je bil plavž št. 2 skoraj dva meseca v remontu in je bilo treba v tem času zakladati večje količine mrzlega grodlja, kar je podaljšalo talilne čase na pečeh. Povprečni zakladalni čas se je zvišal za 5 minut in talilni čas za 9 minut z ozirom na l. 1954.

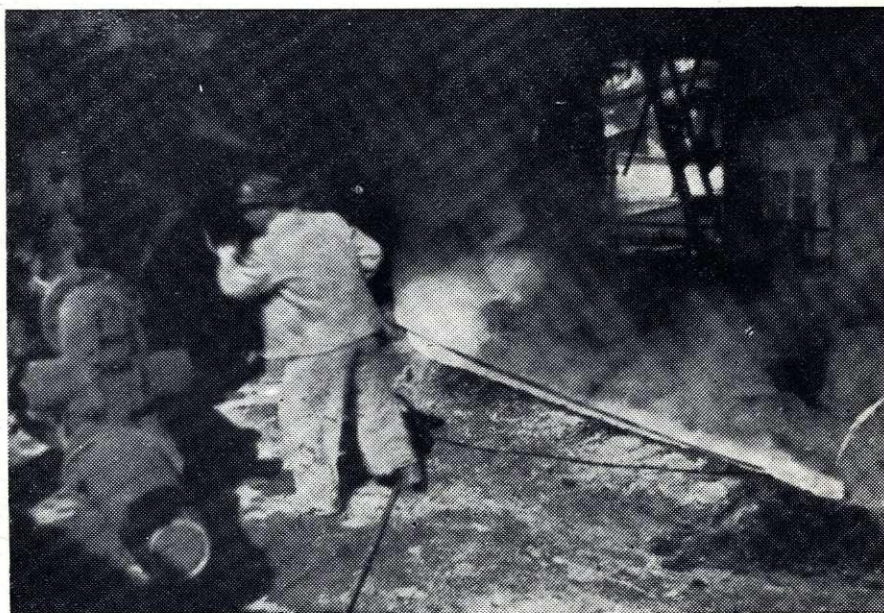
Tudi kvaliteta goriva, t. j. generatorskega plina se je v tem času znatno poslabšala. Vsled pomanjkanja kvalitetnih metalurških premogov se je uporabljalo premoge z višjo količino žvepla. Tako se je dvignila povprečna količina žvepla v generatorskem plinu od 5,8 g/m³ v l. 1954 na 6,6 g/m³ v l. 1955, kar je imelo za posledico podaljšanje rafinacijskega časa v povprečju za 17 minut.

Vsi ti neugodni obratovalni pogoji so imeli svoj negativni vpliv na povprečno storitev peči, ki se je znižala od 5,58 t/h na 5,40 t/h v l. 1955.

Da je bila kljub zelo neugodnim obratovalnim pogojem napravljena večja proizvodnja kot v letu 1954, je bilo tudi več vzrokov.

Že zgoraj je bilo omenjeno, da se je vložek na peči št. 6 zvišal od 65 na 75 ton. Kratki zidarski remonts, ki so bili na isti višini kot v l. 1954 so omogočili, da se je lahko 56 dni obratovalo s šestimi pečmi. Poleg tega je bilo treba v drugi polovici leta

Iz plavža je priteklo
surovo železo
Foto Torkar

vsled pomanjkanja vložka v valjarnah obratovati v precejšnji meri tudi ob nedeljah in se je vsled tega znižalo slepo kurjenje ob nedeljah z ozirom na leto 1954 za 991 uri, kar je prav tako pripomoglo k višji proizvodnji. Vsled tega se je tudi izboljšalo izkoriščanje koledarskega fonda od 78,1 % na 81,2 %.

V splošnem se lahko reče, da je bilo l. 1955 z ozirom na obratovalne pogoje v celotnem razdobju 1953—1957 najbolj neugodno, vendar je uspelo delovnemu kolektivu martinarne s povečanim naporom kljub temu ustvariti višjo proizvodnjo kot v l. 1954.

V l. 1956 je bil postavljen proizvodni plan 235.000 ton SM jekla. Ker so bile perspektive z ozirom na surovine nekoliko ugodnejše kot v l. 1955, se je pričakovalo, da se bo ta plan, ki je bil sicer nekoliko nižji kot v l. 1955, lahko izpolnil. Izkazalo se je, da je bilo upanje upravičeno, ker je bilo proizvedeno 239.813 ton jekla in sicer 4813 ton več kot je bilo planirano ter 8607 ton več kot v l. 1955.

Analiza obratovalnih pokazateljev v l. 1956 pokaže, da je bilo obratovanje v vsakem pogledu uspešno.

Zvišan je bil vložek na peči št. 1 od 43 na 45 ton, na peči št. 4 od 55 na 58 ton in na peči št. 5 od 46 na 50 ton. Povprečna storitev na teh treh pečeh se je dvignila in se je s tem izkazala upravičenost zvišanja teže vložka ob malenkostni rekonstrukciji dna, ki je bila potrebna vsled povečanja volumna kopeli v peči.

Ker se je generatorski plin kvalitetno z ozirom na žveplo vedno bolj slabšal (povprečno v l. 1956 7,3 g/m³) se je pričelo v l. 1956 uvažati kot gorivo mazut in katran. Tako sta bili peči št. 1 in 5 predelani samo na tekoče gorivo, medtem ko sta bili peči št. 3 in 6 predelani na dodatno kurjenje s tekočim gorivom. S tem so se znatno izboljšali obratovalni pogoji, čeprav so bile pri peči št. 1, ki je pričela prva obratovati s tekočim gorivom ob pričetku določene težave, ker ima ta način dela tudi svoje specifičnosti, za katere so potrebne gotove izkušnje. Omeniti je treba tudi še to, da je bila vsa naprava za kurjenje s tekočim gorivom skupaj z gorilci konstruirana in izdelana v naši železarni po zamisli tov. Božič Alojza, strojnega asistenta v jeklarni in je v vsakem oziru enakovredna, v nekaterih detajlih pa celo boljša kot so tovrstne naprave inozemskih izvedb.

Od ostalih pokazateljev je treba omeniti še skrajšanje slepega kurjenja ob nedeljah za 200 ur, medtem ko so ure remontov narasle vsled slabe vzdržnosti domače bazične opeke, ki je bila kvalitetno nekoliko slabša kot inozemska. Vsled podaljšanja remontov je bilo tudi manj možnosti za obratovanje s šestimi pečmi in sicer je bilo to obratovanje samo 38 dni. V zvezi s podaljšanjem zidarskih remontov je tudi slabše izkoriščanje koledarskega fonda, ki se je znižalo od 81,2 % v l. 1955 na 80,5 %.

Povprečna storitev peči je narasla od 5,40 t/h v l. 1955 na 5,65 t/h v l. 1956, kar je v zvezi z zvišanjem vložka in izboljšanjem kvalitete goriva.

Čeprav je proizvodnja v vseh letih od l. 1953 naprej skokoma naraščala, pomeni l. 1957 največji uspeh v dosedanjem razvoju martinarne.

Analiza proizvodnih uspehov prejšnjih let je pokazala, da so kapacitete peči z ozirom na vložek in storitev v glavnem izkoriščene. Če se je kljub temu hotelo doseči višjo proizvodnjo, se je bilo treba opreti na edini faktor, kjer je bila možnost doseči zvišanje in to je bilo boljše izkoriščanje koledarskega fonda peči. Glavna naloga je bila: skrajšati glavne zidarske remonte peči na minimum in s tem doseči čim pogostejše in daljše obratovanje s šestimi pečmi in z nedeljskim obratovanjem čim bolj znižati slepo kurjenje peči ob nedeljah. Na ta način bi se doseglo boljše izkoriščanje koledarskega fonda peči.

Rezultati obratovanja martinarne v l. 1957 kažejo, da sta bili zgoraj navedeni nalogi s požrtvovalnim sodelovanjem delovnih kolektivov martinarne in industrijskih zidarjev nadvse uspešno tudi izpolnjeni.

Z ozirom na zgoraj navedeno je bil za leto 1957 postavljen proizvodni plan 245.000 ton jekla, medtem, ko bo dejansko proizvedeno 253.392 ton SM jekla. Na ta način je bil proizvodni plan prekoračen za 7392 ton in je bilo proizvedeno 14.392 ton več jekla, kot v preteklem letu.

(Dalje)

Sodelavci,

to ni prava pot

Pred kratkim je bila pred disciplinsko komisijo podjetja razprava, na kateri se je moral zagovarjati Gruševnat Jože iz šamotarne zaradi kraje barvnih kovin. V podjetju je bilo že več primerov kraje (bakra, bakrene žice in ležajev.) Takemu neodgovornemu in nepoštenemu početju pa je treba enkrat za vselej napraviti konec. Ta kratek članek v »Železarnju« naj bo resen opomin vsem tistim, ki se še bavijo s takimi in podobnimi posli. V prihodnje bo disciplinska komisija pri Železarni najostreje postopala in krivce kaznovala, kajti le tako bomo dokončno onemogočili podobne prestopke.

Dogaja se, da se ljudje, ki imajo opravka s temi nečednimi posli, poslužujejo celo tretjih oseb. Le-te jim nato prodajajo barvne kovine v svojem imenu in celo s predložitvijo svojih osebnih izkaznic, da bi tako zabrisali sled za potjo, ki bi sicer očitno vodila do krivca v železarni. Taki ljudje za skromen delež pri kupčiji prodajajo svoje dobro ime in se izpostavljajo nevarnosti in kazni.

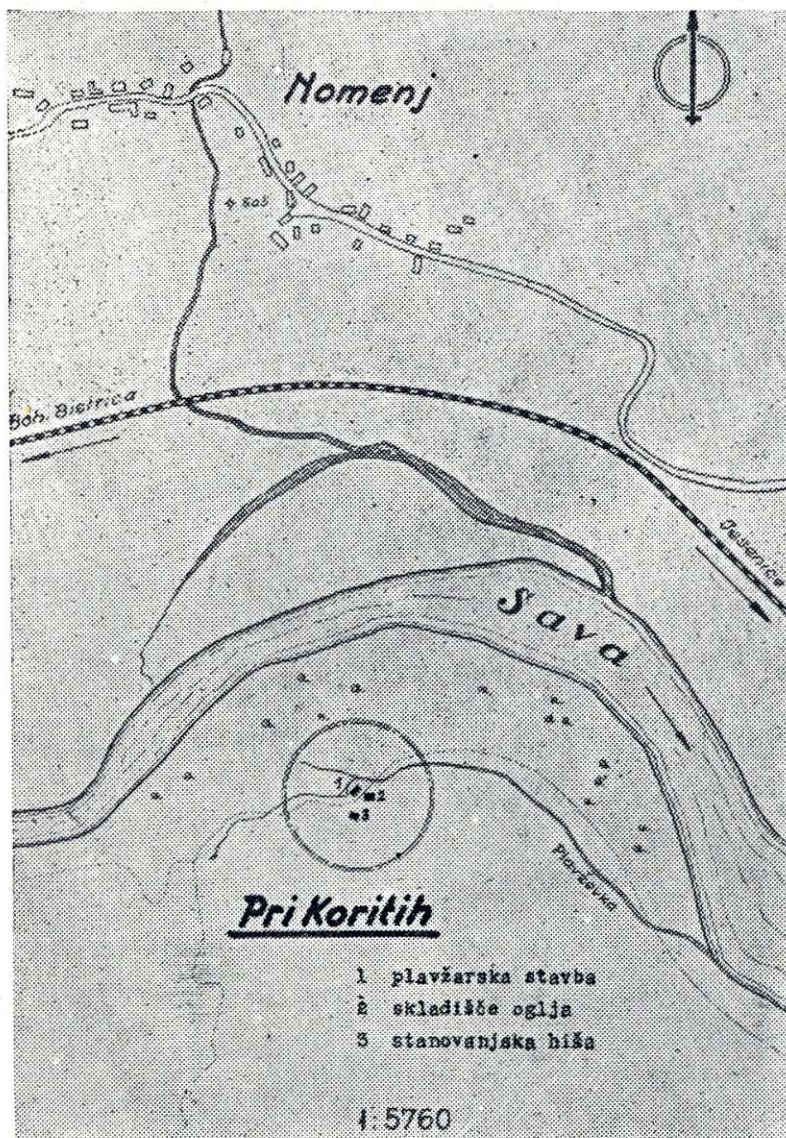
Pričakujemo, da bo to naše opozorilo zaleгло in da bodo ljudje, ki se ukvarjajo s krajo bakra in bakrenih izdelkov, prenehali s tem nečastnim in nedovoljenim poslom.

Železarna Jesenice — sekretariat

Srednjeveška topilnica železa v Nomnju

Slavko Smolej

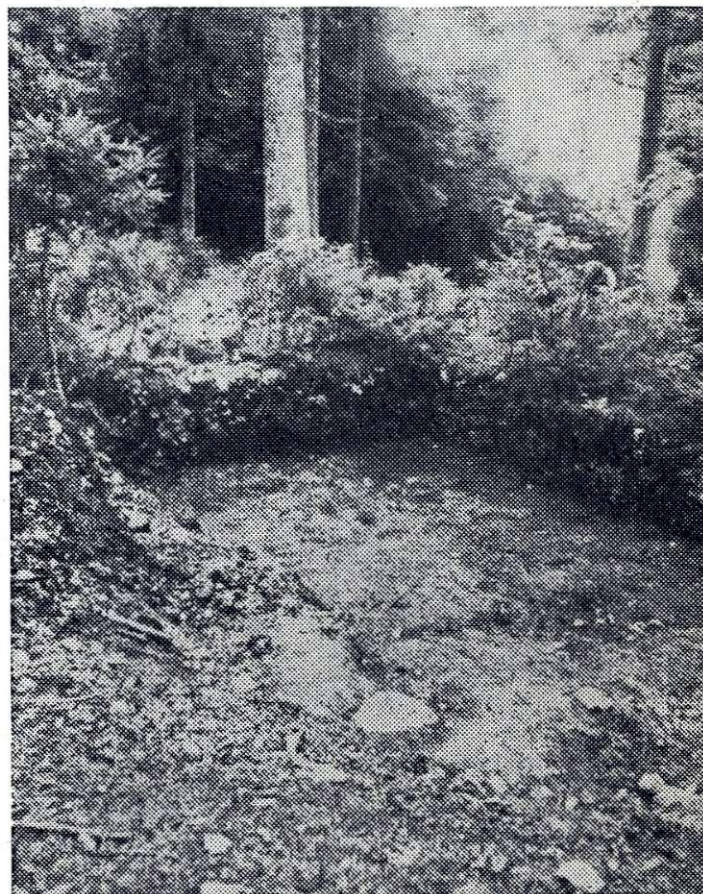
V nizu sicer redkih arheoloških izkopavanj v Bohinju pred drugo svetovno vojno je odkop srednjeveške topilnice železa v Nomnju leta 1938 (prof. W. Schmid) pomembno odkritje in pomemben prispevek k železarski zgodovini bohinjskega kota oziroma Gorenjske, ki se že od pradavnine ponaša s staro železarsko tradicijo in tehnično kulturo.

Medtem ko nam najdene stare žlindre nekdanjih primitivnih topilnic železne rude na Ajdovskem gradu, skupaj z vdolbinami prvobitnih topilnic, vsekanimi v skalo, na Dunaju pri Jereki in najdeni rimski novci na mestih za pridobivanje železa (Ajdovski gradec in Dunaj pri Jereki) dokazujejo antično udejstvovanje nekdanjih prebivalcev Bohinja v topilništvu železa, ki se je opravljalo na primernih pobočjih, še bolje rečeno, na strateških točkah, ki zapirajo vhode v doline (Ajdovski gradec v spodnjo Bohinjsko dolino, Dunaj pri Jereki v zgornjo), smo v odkritem plavžu v Nomaju našli pomemben vmesni člen srednjeveškega plavžarstva, ki je deloval v dolini in že izkoriščal vodno silo manjšega potoka.

Ob potoku z značilnim imenom Plavževka nasproti Nomnja onstran Save »pri Koritih«, na kraju, za katerega je ustno

Odkopani
temelji
stan. hiše
topilnice
pri Koritih
Foto
S. Smolej

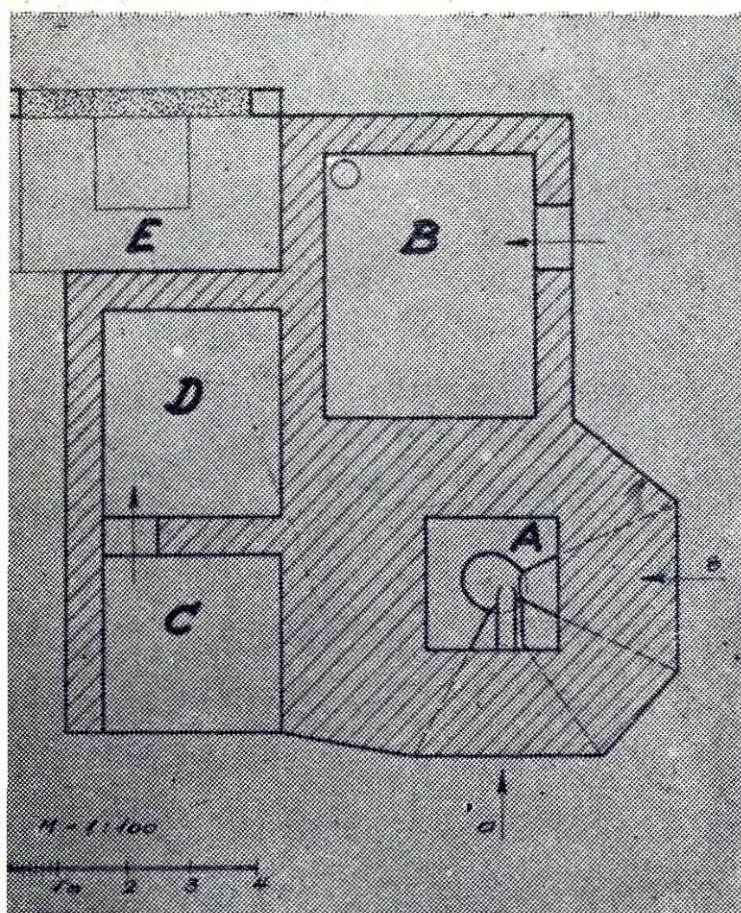
Stanje
topilnice
v Nomnju
Foto
S. Smolej

izročilo ohranilo ime »pri sveti Emi«, so bili navedenega leta odkopani temelji treh stavb: topilniške stavbe, skladišča oglja in večje stanovanjske hiše.

Temelj, oziroma spodnji deli stavb so se najbolj ohranili pri topilniški stavbi, plavžu, ki leži tik stare, danes malo uporabljive in precej opuščene nekdanje srednjeveške poti v Nemški rovt in dalje čez Baško sedlo na Primorsko in Italijo. Slabše so ostali ohranjeni na bolj vzvišenem zemljišču na drugi strani poti temelji za skladišče oglja in omenjene stanovanjske hiše, ki je bila dolga 12.85 m in široka 7.60 m.

Kakor kaže pričujoča skica zlasti zanimive topilniške stavbe, je le-ta obstajala iz plavža (A), delavnice (B), ki jo je ločila od plavža 1.50 m debela stena, in predprostora (C), ki je bil na spodnjo stran odprt ter skladišča (D), kjer so našli manjše kose rude, in kuhinje (E) z ognjiščem na sredi. Razen kuhinje, ki je bila lesena, je bilo vse drugo zidano zelo solidno iz kamna in malte.

V livni jami, na spodnji strani plavža, je bil odkopan tudi livni jarek in nekaj preostankov zidanega temelja za leseno stavbo, ki je pokrivala livno jamo, t. j. prostor, v katerem so iz plavža ulivali raztaljeno železo. Na koncu zaokroženega livnega jarka so se našli tudi nekateri preostanki kovaškega ognjišča. Ob samem plavžu in v mimo tekočem potoku Plavževki in zlasti na niže ležečem zemljišču preko potoka, je bilo najdeno in je mogoče še danes najti precej žlindre kot odvečni preostanek topilniškega procesa v plavžu. Ta žlindra je živo zelene do modre barve, steklasta, zelo gladke površine, kar je dokaz, da se je v plavžu v Nomnju odvijal metalurški proces z majhno izgubo železa, da je zelo malo železa pri topljenju rude prešlo v žlindro.

Tloris
topilnice
pri Koritih
Foto
S. Smolej

Ruda, ki se je našla v skladišču (D), je bila dveh vrst: bobovec, ki ga je najti na bližnji Jelovici in na oddaljenejšem bohinjskem Rudnem polju, in pa manganova ruda, ki se je svojčas dobivala na Begunjščici in kakršno so nekdanj uporabljali na Javorniku, ko so izdelovali v Cojzovih plavžih znane jeklene izdelke in v tedanjem svetu sloveči feromangan.

To rudo so torej v nomenjskem plavžu uporabljali kot dodatek pri topljenju železa.

Pred srednjim vekom topilnica v Nomnju ni mogla obstajati iz enostavnega razloga, ker so se preselili prvotni plavži k vodam v doline šele z iznajdbo vodnega kolesa, ki je poganjalo mehove za vpihovanje zraka v plavž, kar se je

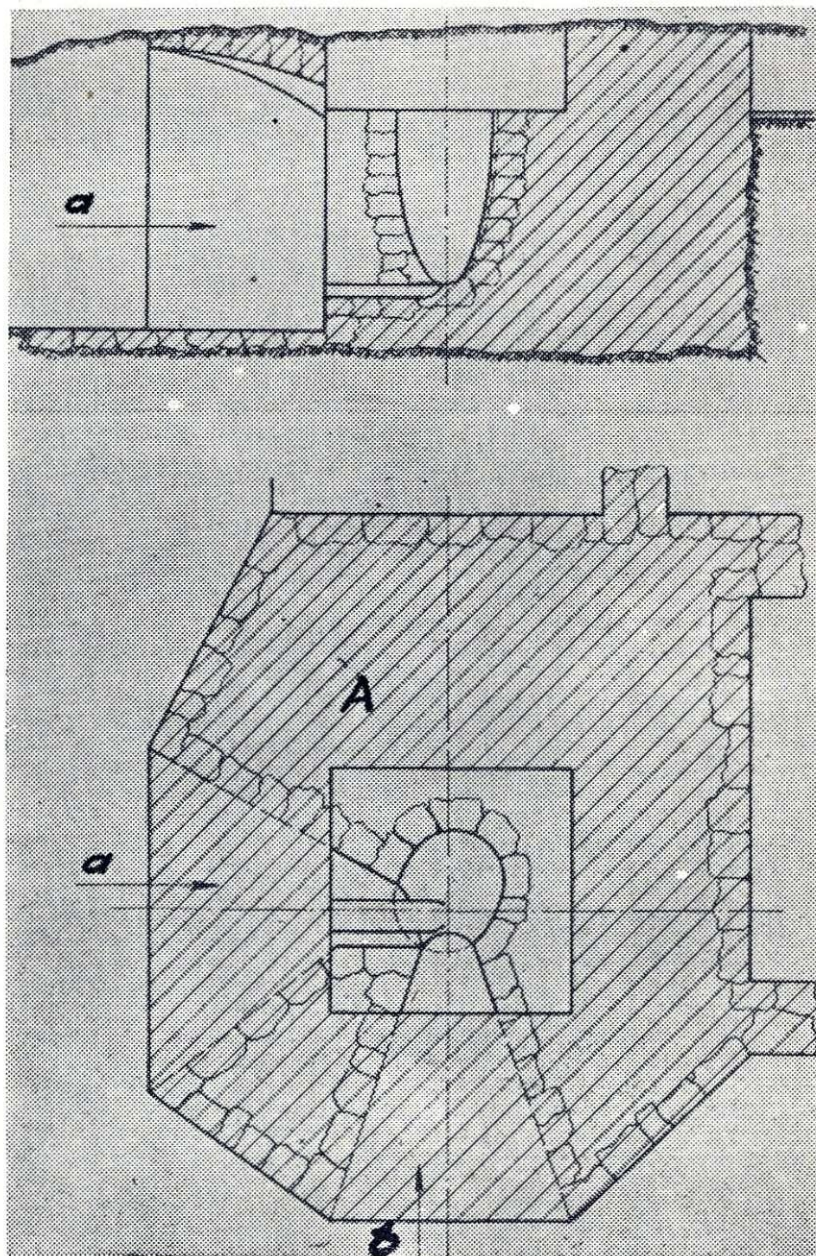

Plavž
pri Koritih
v preseku
in tlorisu
Foto
S. Smolej

Izkopavanje
plavža
leta 1938
Foto
S. Smolej

zgodilo v XV. stoletju. Prvotni plavži tudi niso proizvajali tekočega železa, pač pa se je v njih s pomočjo razžarjenega oglja po naravnem vleku zraka na vetrovnih pobočjih, kjer so prvotno stali plavži, železna ruda razžarjala in na pol raztopila. Tako razmehčano železno testasto gmoto, pomešano z žlindro in žarečim ogljem, so nekdanji plavžarji kot tako imenovanega »volka« izvlekli iz plavža in to žarečo kepo z udarci težkih kladiv s kovanjem očistili neželeznih primesi (žlindre in žarečega oglja) ter tako dobili kovno železo, ki so ga še zarečega ali z nadaljnjim razžarjanjem kovali v različne uporabne predmete.

Plavž v Nomnju pa je deloval na naslednji način: v obokani odprtini — v skici označeni z (b) — je bil nameščen meh, ki je v plavž vpihaval zrak in ga je poganjalo kolo mimo tekočega potoka Plavževke. To vodno kolo se gotovo ni moglo dosti razlikovati od vodnih koles, ki so še do nedavna poganjali kovaške mehove vigencev v Kropi in Kamni gorici. S tem, da so se v plavž dovajale večje količine zraka, kot so ga mogli dobiti prvotni plavži z vlekom naravnega vetra na gorskih pobočjih, se je oglje moglo močneje razžarjati in s tem so se ob večji količini zraka mogle doseči tudi višje temperature v plavžu. Železna ruda se je na ta način raztopila v tekoče stanje; je pa pri tem v plavžu še vedno ostalo nekaj ne popolnoma raztopljene železne rude, žareče železne gmote, tako imenovani »volk«. Ko se je v jašku plavža nabralo zadosti tekočega železa, so nomenjski plavžarji pri odprtini, označeni z (a), pri dnu jaška plavž predrli, da je izteklo tekoče železo po livnem jarku v livni prostor. Obokana odprtina (a) — glej skico — visoka 1.80 m pa je služila plavžarjem za vlečenje preostale razžarjene gmote, »volka«, katerega velikost je bila odvisna od poteka redukcije železa v plavžu. Seveda so morali plavžarji plavž na tem mestu razkopati in ga po izvlečenju »volka« iz njega ponovno zazidati. V plavž so zatem zopet naložili naizmenično

plast oglja in rude iz bližnjih skladišč. V osnovi se enako nalaga tudi današnji plavž s to razliko, da se mesto oglja uporablja po večini le koks. Pri današnjih modernih plavžih se zrak, ki ga dovajamo v plavž, predhodno pregreva (za kar nam služijo ogrevalci zraka, cowperji). Današnji plavži proizvajajo le tekoče železo ali grodelj in ga izpuščajo iz plavža v livno jamo pri dnu skozi tako imenovano »oko« plavža, ki ga po vsakokratnem izteku grodlja iz plavža s posebnim strojem ponovno zaprejo.

Tehnična zgodovinska zanimivost plavža v Nomnju je nadalje tudi ta, da je bil njegov jašek grajen iz prav takega obdelanega peščenca, kakršen je bil peščeni brus, najden v kotu delavnice poleg plavža.

Kemična analiza leta 1938 najdenega koščka železa v prostoru pred plavžem, ki sem ga našel v času arheološkega izkopavanja, in kemična analiza tistega koščka, ki sem ga našel deset let kasneje na zgornjem delu, žal že razpadajočega jaška, izkazujejo identičnost, ker imata enak odstotek ogljika v železu (1,54 %). Ta analiza nam dokazuje, da je plavž v Nomnju proizvajal lito železo. To je sicer razmeroma nizek odstotek nasproti odstotku ogljika pri grodlju današnjih modernih plavžev, gre pa na rovaš tega, da s tedanjimi mehovi, ki so jih uporabljali, kot že rečeno, za vpihovanje zraka v plavž, ni bilo mogoče proizvesti tako visokih temperatur, kakor jih moremo dandanes.

Kemične analize pri plavžu najdenih žlindre (z 1.73 do 2.80 % železa) pa dokazujejo, da je pri redukcijskem procesu v plavžu šlo zelo malo železa v žlindro, da je bil torej v Nomnju ob tedanjem stanju proizvodnih sredstev v ondornem plavžu že naprednejši metalurški proces, naprednejša plavžarska metoda dela. Kajti žlindre, najdene na bližnjem Ajdovskem gradcu in Spodnji Lipnici izkazujejo po kemični analizi od 61.75 do celo 79.57 % železa, kakor mi je to ugotovil kemični laboratorij železarne Jesenice.

Navedene kemične analize železa in žlindre iz plavža v Nomnju podajajo jasen dokaz, da je »pri Koritih« delovala livarna litega železa, ki se je pečala z vlivanjem litoželezne robe.

Jašek plavža pri Koritih, dober meter globok. Pogled z vrha

Leta 1938, v času odkrivanja nomenjskega plavža, mi je profesor Schmid izrazil svoje presenečenje nad velikostjo samega plavža skupaj s skladiščem za oglje in stanovanjsko hišo. Pripomnil je, da v vsej svoji dotedanji 33-letni arheološki praksi ni še našel tako velikega plavžarskega kompleksa. Tudi ne, ko je na Spodnjem Avstrijskem veliko raziskoval za Alpine Montangesellschaft, na njenih posestvih odkrival stare topilniške kraje in našel precejšnje število primitivnih topilniških kadunj, ni pa našel večjih topilniških naprav.

Livarna v Nomnju, ki jo po pravici lahko tako imenujemo, je torej v resnici pomembna tudi v evropskem smislu tehnične zgodovine in jo je treba kot našo najstarejšo livarno na Slovenskem še bolj zaščititi pred atmosferskimi nepravili s primerno streho.

Kako dolgo je delovala livarna v Nomnju, ni znano.

Leta 1938 objavljena časopisna poročila o arheološkem izkopavanju plavža v Nomnju in pripadajoče stanovanjske hiše, ki se je označevala kot »gradič sv. Heme«, češ, da je bil v rabi še v XIII. in do XIV. stoletja, so nastala zaradi označevanja kraja po ljudskem ustnem izročilu kot kraj »pri sveti Emi«, pa tudi po razlagi samega prof. Schmidja, ki je to razlago verjetno podal zato, da je na ta način sploh mogel priti do potrebnih finančnih sredstev za arheološko znanstveno delo v Bohinju pri tedanji vladajoči klerikalni banski upravi v Ljubljani, ki je njegovo delo v Bohinju po njegovih neštetihi prošnjah finansirala.

Kasneje mi je prof. Schmid sporočil iz Gradca, kjer je bil ravnatelj muzeja in univerzitetni profesor za rimsko zgodovino in provincialno rimsko arheologijo na stolici graške univerze, da časopisna poročila ne drže: »Kakor sem preštudiral material, bo gradič sv. Heme le mlajši iz XV. ali XVI. stoletja. S tem tudi plavž. Ljudstvo je torej s sveto Hemo povezovalo poznejšo stavbo.«

Kaj pravijo in koliko vedo povedati doslej znani zgodovinski zapiski in zgodovinska literatura o topilnici v Nomnju?

Zapiski so sicer skromni, vendar s povedanim spredaj takšni, da utegnemo topilniško postojanko v Nomnju postaviti na pravo mesto v naši zgodovini.

Valvasor pravi v svoji drugi knjigi na strani 128, da leži eno miljo niže Bistrice livarna, v kateri vlivajo železne reorte za žganje živega srebra in druge stvari, ki jih navadno vlivajo iz železa. Ta kraj označuje Valvasor kot »drugu Bohinj«. Pisec knjige »Geschichte des Eisens«, Müllner, navaja v svoji knjigi pismo ljubljanskega zdravnika dr. Wiederholdtsa iz leta 1617, v katerem je zaprosil za postavitve plavža v Bohinju, ko razmotriva o lokaliteti livarne, ki jo omenja Valvasor v Bohinju, Balthasar Hacquet pa je v svoji knjigi »Oryctographia carniolica« ne navaja. Navaja tudi, da ta livarna za časa Zoisa ni delovala.

Če torej sledimo Valvasorjeve navedbe in iščemo eno miljo niže Bistrice na njeni desni strani nasproti Nomnju, na kraju »pri Koritih«, smo resnično točno eno miljo daleč od Bistrice, kjer je torej morala stati livarna, za katere postavitev je po navedbi Müllnerja leta 1617 zaprosil omenjeni ljubljanski zdravnik in ki je bila arheološko odkrita l. 1938.

Menim, da je s tem ta doslej v naši zgodovinski literaturi še ne dokazana lokaliteta stare livarne litega železa v Bohinju dokazana.

Naše geslo:

skupnosti še več
jekla in železa!

Ob dnevu JLA so razvili nov prapor

Na praznovanje praznika dneva JLA so se posebno dobro pripravili obvezniki predvojaške vzgoje. O njihovem delu in uspehih smo že večkrat pisali tudi v našem glasilu, tokrat pa še nekaj besed o njihovem praznovanju dneva JLA.

V petek 20. 12. je bila dvorana fizikturnega doma na Jesenicah polna obveznikov predvojaške vzgoje. Slavnostni govor ob dnevu JLA je imel komandant odreda predvojaške vzgoje, tov. Platnar Franc, nato pa je predsednik Občinskega ljudskega odbora, tov. Treven Franc razvil nov prapor predvojaške vzgoje. Običajno se ob prazniku naše armade odlikuje, pohvali ali nagradi s priznanjem najbolj prizadevne predavateljice in obveznike predvojaške vzgoje. V letošnjem letu uspehov prav gotovo ni manjkalo, najbolj prizadevni pa so bili naslednji predavatelj in obvezniki, ki so bili odlikovani: predavatelj Praprotnik Vito, ki je prejel Orden zasluge za narod,

Trojar Izidor pa je bil odlikovan z odlikovanjem predvojaške vzgoje. Poleg navedenih odlikovancev pa je podružnica UROJ-a na Jesenicah nagradila po pet predavateljev in obveznikov, Občinski ljudski odbor Jesenice pa 10 obveznikov. Vsi obvezniki so prejeli knjižna darila.

Da je bilo praznovanje še lepše in pomembnejše, so na svečan način sprejeli v svoje vrste nove obveznike, ki bodo začeli s svojim delom v letu 1958, prav tako pa so zaključili obvezno obiskovanje predvojaške vzgoje mladinci iz letnika 1938.

Razvitje prapora in praznovanje dneva JLA je bilo združeno tudi s kulturnim programom. Obvezniki predvojaške vzgoje so povabili k sodelovanju godbo Jeseniške Svobode, ki je izvajala dve skladbi Gvida Učakarja in sicer »Partizanka« in »Zvoki iz bosanskih gozdov«, pevci DPD Svoboda so zapeli nekaj partizanskih pesmi, člani MG Jesenice: Marjan Stare, Franci Pogačnik, Nace Smolej in Jaka Jeraša pa so recitirali partizanske pesmi slovenskih in jugoslovanskih avtorjev.

Pozdrav iz JLA

Pred nekaj dnevi se je oglasil tov. Alojz Noč, sodelavec iz martinarne, ki služi vojaški rok v Leskovcu. Takole nam piše:

Odločil sem se, da Vam napišem nekaj vrstic o življenju v naši armadi. Srečno sem se vrnil z dopusta na svoje službeno mesto. Navadil sem se že vojaškega življenja, zato me ne vznemirja klic „trube“, ki vabi h kosilu in večerji, nato pa „zasvira“ vsak večer še lepo uspavanko. Tako poteka dan za dnevom in prišel bo čas, ko si bomo vojaki stisnili roke v pozdrav in odšli vsak v svoj kraj ter zgrabili ponovno za delo v železarni, kjer se spreminja ruda v železo, drugi bodo orali in sejali, nekateri pa bodo opravljali svojo dolžnost na službenih mestih s peresom v roki. Tu imam tudi tovariše iz Štor, kjer so do svojega odhoda delali v tamkajšnji železarni, lepo pa se razumemo tudi z tovarišem-rudarjem iz Velenjskega rudnika. Pogosto prebiramo „Ravenskega fužinarja“ in „Velenjskega rudarja“, med tem ko sem bil na dopustu, sem prejel tudi nekaj števil glasila „Železar“, ki ga izdaja naša železarna. Upam, da bom „Železarja“ dobival odslej redno vsak mesec. Navedene delavske časopise pričakujemo s precejšnjo nestrpnostjo, kajti v njih je veliko zanimivih novic iz krajev, ki so tesno povezani z našim življenjskim razvojem.

Ob zaključku lep pozdrav jeseniškim plavžarjem, martinarjem, valjalcem, žebjarjem in vsem sodelavcem iz naše železarne.

Alojzij Noč,
VP 4326/8 Leskovac

Predsednik
ObLO
Jesenice
tov. Treven
izroča nov
prapor pra-
porščakom
predvojaške
vzgoje
Foto Torkar

NA MLADINSKI FESTIVAL V MOSKVO

Otvoritev festivala, 28. VII. 1957.

Pred otvoritvijo na novem športnem stadionu »Lenin«, ki sprejme več kot 110.000 ljudi, je bila določena parada sodelujočih delegacij na kamionih, ki jih je tovarna avtomobilov ZIL izdelala v ta namen v enem tednu, ali na avtobusih skozi mesto. Sama otvoritev je bila napovedana za drugo uro popoldne. Od zbirališča na Stalnem industrijskem in kmetijskem razstavišču smo se odpeljali že ob desetih, na stadion pa smo prišli komaj ob štirih popoldne. Vse ceste so bile nabito polne navdušenih ljudi. Morali smo se ustavljati, ker so Moskovčani predrli obroč miličnikov in preplavili cesto. V navalu navdušenja so si snemali kravate, očala in karkoli že, da bi za spomin zamenjali z nami. Po zraku so letela nalivna peresa, beležke, klobuki in knjige. Ženske so seveda snemale rute, trakove in festivalske robce, da bi dale duška svojemu vzhičenju. Kadar pa jim je uspelo, da se je kolona avtomobilov le ustavila, so dvigali k oknom in vratom beležnice in svinčnike za avtograme. Brez pretiravanja ali zmote lahko trdim, da so prebivalci Moskve in njihove organizacije posvečali največ pozornosti in se navduševali za Jugoslavijo. Neštetokrat se je namreč zgodilo, da so prav takrat, ko smo se mi pripeljali mimo, prihiteli na cesto in nam v navdušenju zaprli pot, tako, da smo skoraj zadnji prispeli na stadion, ker so nas mnogi avtomobili zaradi tega prehiteli. Na Rdečem trgu je navdušenje doseglo višek. Ogromne in nepregledne množice so dolge minute skandirale: »Beograd — Moskva« in »Tito — Tito!«

Po mimohodu pred častno tribuno s sovjetskimi voditelji in po govoru tovariša Vorosilova je vsa množica na stadionu spustila v zrak bele golobe in s tem na tako viden način manifestirala za mir in prijateljstvo vseh narodov v svetu! (Vsak gledalec je ob vstopu prejel enega goloba.) Za njimi pa so spustili na balone privezane zastave vseh sodelujočih. Impozantni prizori in doživetja, ki bodo vsem nam ostali v trajnem spominu!

Leninov in Stalinov mavzolej

V mavzolej ima vsakdo vstop. Odprt je določene dneve v tednu in takrat se zbere reka obiskovalcev z vseh strani njihove prostrane dežele in tudi od drugod, da bi se poklonili spominu svojih voditeljev. V prvem tednu avgusta pa je bil vstop namenjen samo udeležencem festivala. Stoji na Rde-

čem trgu pred kremeljskim obzidjem. Rdeči trg, ki je nekdanj pomenil le Lepi trg, je zaradi barve zgoraj omenjenega obzidja in ogromne stavbe na koncu obširnega prostora ves v nekakšni zemeljsko rdeči barvi. Mavzolej ima isto barvo, le da je iz bleščečega in gladko klesanega uralskega marmorja, ki je nakopičen v velikih ploščah. Tudi notranjost je marmornata. Za vhodom je kratek hodnik, ki zavije na levo stran in se spusti v prav tako marmornate stopnice. Te se potem v ravnih črtah, ki se v enakomernem presledku lomijo na desno, spuščajo navzdol. Na vsakem vogalu stopnic, kjer je pravokoten zavoj, stoji stražar z bajnetom na puški. Spodaj, na koncu stopnic, se spet razvije kratek hodnik. Tu je straža podvojena. Za hodnikom se odpre prostor z medlo razsvetljavo. Pred vhodom v ta prostor stojita dva oficirja. Mavzolej! Najprej ob vhodu leži truplo Vladimira Iljiča Lenina pod steklenim pokrovom krste. V sami dvorani se moreš povzpeti še po enih položnih stopnicah, da lahko vidiš Leninov obraz frontalno, osvetljen od luči neznanega izvora. Obličje Velikega Lenina je tako, kot ga poznamo s slik, le da ne kaže nobene sveže barve. Ob nasprotnih vogalih krste stojijo častne straže, ki si gledajo nepremično v oči. Vse je zelo tiho in nehote se trudiš, da utišaš kolikor le mogoče svoj korak na hladnem marmorju. Vzporedno z njim leži nekaj bolj vstran Stalin. Njegovo telo je še zelo dobro ohranjeno.

V mavzoleju je strogo prepovedano fotografirati in kdor bi se proti temu pregrešil, bi imel gotovo neugodnosti.

Ostale zanimivosti Moskve

Svoj prosti čas smo uporabili za ogled zanimivosti, ki jih je Moskva polna. Moskva je čudovito mesto, ki mu ni enakega na svetu. V njej se na posrečen način prepleta arhitektura Evrope in Azije in nebotičniki spominjajo delno tudi na ameriško. Tu vidiš stavbe iz zgodovinskih časov, iz polpreteklih dobe in najnovejše, najmoderneje. Moskva je polna spomenikov svojim zaslužnim ljudem, pesnikom, pisateljem, ki jih sovjetski narodi znajo ceniti. V Moskvi in njeni okolici je zastopana industrija z zelo visokim odstotkom in zato se ni čuditi, če vsak ruski človek z nekako pobožnostjo izgovarja njeno ime.

V umetniški galeriji »Tretjakovskaja«, ki nosi ime po svojem ustanovitelju, so zbrana dela slikarjev in kiparjev

Udeleženci mladinskega festivala pred spomenikom ustanovitelja Moskve Dolgorukova

Izdelek tovarne avtomobilov ZIL, v ozadju poslopje univerze v Moskvi

vseh dob in vseh pomembnejših sovjetskih umetnikov. To razstavo smo si ogledali zelo skrbno. Moskva ima podzemsko železnico »Metro« imenovano, ki je na glasu, da je najpopolnejša in najluksuznejše izdelana. Tu niso štedili marmorja, ker Rusija ga ima v izobilju v Uralu in drugje. »Metro« nam je služila kot najkrajša zveza z mestom.

Na povabilo je naša skupina obiskala in si ogledala tudi tovarno Moskovski avtomobilski zavod z imenom Lihačeva (do nedavna Stalina), kjer smo bili izredno ljubeznivo sprejeti. To je ogromna, ali v Moskvi ne edina tovarna te vrste, ki proizvaja avtomobile vseh vrst, dalje dvokolesa in električne hladilnike znamke »ZIL«. V njej je dobilo zaposlitev sorazmerno zelo veliko število ženskih delovnih moči. Tovarna je obdana z alejami in parki. Ima lastno štirinadstropno kliniko, industrijsko šolo, zelo snažne in higiensko urejene restavracije in menze za svoje delavce in uslužbence. Iznenadil nas je tudi impozanten kulturni dvorec ter prijazni počitniški dom, ki je poleti in pozimi zaseden z odmora potrebnimi člani kolektiva. Večina delavcev stanuje v modernih stavbah, ki so last tega zavoda. Mladina je organizirana

v tovarniškem komsomolu in v lastnih telesnovzgojnih in takturniškimi društvih. V splošnem je bilo opaziti veliko skrb za mladino, tudi za predšolsko. Ob slovesu smo bili obdarjeni z ličnimi albumi o delu in življenju v zavodu ter drugimi spominskimi predmeti.

V okolici Moskve smo si ogledali tudi nekatere zgledne kolhoze, njih ureditev, način dela in proizvode. Večina teh goji v glavnem pšenico, ki je z ozirom na vrsto in način pridelave izredne kakovosti.

Povsod, kjer smo prišli v stik s prebivalci in posebno z mladino — in tega je bilo na pretek na vsakem koraku — so se zanimali za naše razmere in nam naročali, naj ponesemo pozdrave v svojo domovino jugoslovanski mladini. To njihovo željo sedaj z veseljem izpolnjujem.

Se mnogo je zanimivosti, ki bi bile vredne, da se jih opiše, vendar smo bili z nastopi in z vajami zelo zavzeti in nismo mogli vsega ogledati in doživeti.

Srečanja in mišljenja

Vsak večer je bila cesta pred našim hotelom polna. Zbirali so se mladi in starejši Moskovčani, da bi se pogovorili ali vsaj od blizu videli »poslance miru«, kot so imenovali udeležence tega festivala. Španci so se vse večere sprehajali s kitaro v rokah in peli svoje melodije, Afričani pa so razkazovali svoje ples. Na vsakih nekaj metrov pa se je našla kakšna glasba, ki je skrbela za splošen ples. Vsa cesta se je ob večerih spreminjala v plesišče. Domačini in posebno domačinke so venomer želele, naj jim pokažemo »Rock and Roll«. Nekega večera smo skoraj vsi iz Akademskega plesnega orkestra nastopili na cesti in zaigrali nekaj takega, da jim je nekdo lahko zelo nazorno prikazal ta ples in mnogim je bil všeč, čeravno smo pozneje zvedeli, da je enak poskus na drugem kraju doživel neuspeh. Tudi tukaj različni okusi!

Seveda ni ostalo samo pri plesu. Poedinci so hoteli povsem resno govoriti o naši državi in o tem kaj mislimo mi o njih itd. Opaziti je bilo, da so nekateri dobro poučeni o naših razmerah, drugi samo delno in zopet ostali zelo slabo. Zanimivo pri tem je, da se tisto znanje, ki so si ga prisvojili, ni dalo porušiti ali spremeniti s še tako tehtnimi dokazi. Nekdo je n. pr. trdil, da je naša država kapitalistična, zato, ker ima federativno ureditev. Kako si je to razlagal in s čim podprl, mi še danes ni jasno. Ko smo se peljali že nazaj proti domovini, je na neki ukrajinski postaji velik tršat možak iskal nekoga med nami, ki študira filozofijo. Bil je eden tistih mnogih ljudskih filozofov, ki jih je poleg ljudskih literatov v Sovjetski zvezi vse polno. Ko me je našel, se je takoj začel zanimati, kaj vse študiramo pri nas. Zelo rad sem mu ustregel in mu pripovedoval, ko me je nenadoma prekinil in mi začel naštevati skoraj vsa pomembna Leninova dela. Ko sem mu pritrjeval, da jih vsaj delno poznam, me je vprašal:

»Kaj pa Nietzscheja tudi študirate?»

»Seveda,« sem odvrnil in hotel razložiti zakaj itd.

»Ne«, je ogorčeno odvrnil, »dovolj je če se poglabljate v Marksa in Lenina. Tam je vsa resnica!«

Koncerti in nastopi

Skoraj pri vseh skupinah, ki so prišle na festival, je prevladovala folklor. Vsak večer do 11. avgusta sta bili predstavljeni najmanj dve folklorni skupini. Vse dvorane so bile na razpolago festivalu. Na kraju je bil prirejen tudi konkurz. Beograjska folklor je dosegla za svoje izvajanje zlato kolajno, pevski zbor srebrno in zagrebška folklorna skupina tudi srebrno kolajno. In kaj naj povem o našem Akademskem plesnem orkestru? Imeli smo smolo. Na dan konkurza smo zaradi obolenja za azijsko gripo ležali v bolnišnici, kjer smo se prepričali o uspešnem in hitrem, čeprav za naše pojme nenavadnem zdravljenju te bolezni v Sovjetski zvezi.

Sicer pa smo nastopali pred konkurzom in po njem samostojno, kakor tudi v sodelovanju z Beograjčani in Zagrebčani pod vodstvom dirigenta Dušana Hrena in s solistkama Zlato Gašperšič in Marijano Deržaj. Med Moskovčani, ljubitelji zabavne glasbe, je bilo zelo veliko zanimanje za naše koncerte. To zanimanje se je od nastopa do nastopa stopnjevalo. Nastopali smo ob razprodanih dvoranah Doma kulture Lenina in drugih. Poslušalci so bili navdušeni nad izvajanjem sicer zahtevnih programov tako, da smo morali večino programa ponavljati.

Na sliki člani Akademskega plesnega orkestra iz Ljubljane, med njimi je tudi tov. Šeligo Rudi, ki je za naš list napisal članek »Na mladinski festival v Moskvo«

Znano je, da se Rusi branijo zapadnjaškega jazza in da gojijo svojo lastno zabavno glasbo. Za to imajo pač svoje posebne razloge, ki temelje delno na mentaliteti ruskega ljudstva, delno pa menda zaradi odpora do »zapadnjaških« vzorov. Vkljub temu pa so jih skladbe Glenn Millerja, Irwin Berlina, Billy Maya in drugih ter naših domačih avtorjev, v prvi vrsti seveda Bojana Adamiča s pesmijo »Vzcvetele so veje« iz filma »Vesna«, nadalje Mitje Butare, Boruta Lesjaka, Mojmira Sepeta, Jožeta Privška in Janeza Gregorca navdušile in pridobile. Zato Moskovska »Pravda« ni pretiravala, ko je v poročilu o našem koncertu zapisala: »Kjerkoli so nastopili Jugoslovani, povsod so imeli izreden uspeh« in ... »da Akademski plesni orkester iz Ljubljane s tako visokim glasbenim nivojem zaslužen uspeva pri svojih nastopih.«

Zaradi vsega tega ostane odprto vprašanje, kakšen uspeh bi naš orkester dosegel v tekmovanju - konkurzu, ako ne bi svojega sodelovanja odpovedali zaradi bolezni skoraj celotnega ansambla.

Mi vsi pa tudi drugi tuji udeleženci festivala so bili prepričani, da bi zasedli prvo mesto, tako pa so to mesto tudi zaslužen zavzeli študentje iz bratske Češkoslovaške republike, ki so bili sicer tehnično bolji od nas, toda stilno slabši.

Poleg tega je še omembe vredno dejstvo, da smo bili edini plesni orkester, ki je dvakrat nastopil tudi v radiu Moskva.

Vtisi o festivalu

Festival v Moskvi je imel v prvi vrsti namen pritegniti mladino vsega sveta, da bi manifestirala za mir in prijateljstvo med narodi. Organizatorjem je vsekakor uspelo zbrati v Moskvi odposlance iz vseh delov sveta iz vseh kontinentov, vseh ras in vseh narodov. In kar ne uspeva politikom na svetovnih konferencah, to je uspelo stodesettisočglavi množici mladine iz celega sveta. Ob radosti nad svojimi uspehi v športu in kulturi je manifestirala ideale mir in prijateljstvo.

Tako je dala mladina vzgled vsem, ki so v svetu odgovorni za mir in prijateljstvo in ker je mladina bodočnost vseh narodov, je to največji uspeh, ki ga je festival zasledoval in dosegel.

Ne preseneča samo zelo visoko število udeležencev na tem festivalu, preseneča tudi kako brezhibno so organizatorji opravili svoje odgovorno delo. Vsi udeleženci smo imeli zelo udobna stanovanja, izborna in obilna hrano po izbiri, svoje vodiče in kakor sem že omenil, svoje avtobuse. Opažali smo iz dneva v dan, da se je nam Jugoslovanom posvečala velika pozornost; vse naše želje so bile z brezmejnimi gostoljubjem uresničene, tako da smo imeli vtis, da je bila naša udeležba na festivalu posebno zaželena.

Udeleženci festivala smo se v Moskvi spoznali in navezali prijateljske stike z drugimi sodelujočimi, posebno pa z domačini. Takim stikom prisojam poseben pomen, saj se na tak način najlažje in neposredno seznanimo z mnogimi problemi. Beograjčani so se tako sporazumeli s kitajsko delegacijo za gostovanje po Kitajski in to svojo pot že nastopili. Tudi nekatere druge delegacije so se tu dogovorile za gostovanja, bodisi folklorne skupine, orkestri ali pevski zbori.

Celotno prebivalstvo Moskve, oblastva in podjetja so se mnogo časa pred pričetkom festivala pripravljala, da bi ta množična prireditev mladine vsega sveta v vseh ozirih kar najbolje uspela. Za kritje stroškov so priredili doslej največjo tombolo, ki je sploh kdaj kje bila. Brali smo o velikem številu glavnih dobitkov (avtomobili, motorna kolesa itd.). Festivalni znak je krasil ulice, stavbe in predmete, ki smo jih kupovali. Sovjetska poštna uprava je izdala festivalsko spominsko serijo poštne znamke, razglednic in pisemskih ovitkov. Vsa moskovska prometna sredstva t. j. tramvaji, trolejbusi in rečne ladje so bile za festivalske slavnosti obnovljene in okrašene.

V splošnem se mora reči o festivalu, da je bil za vse udeležence posebno doživetje, ki ga je težko dovolj točno opisati, Moskva pa je zapustila v nas dojem čudovitega, čistega in gostoljubnega mesta.

Slovo od Moskve, 13. VIII. 1957.

Zvečer tega dne smo zapuščali Moskvo. Spremljala nas je godba in ogromna množica ljudi, kot pri prihodu. Ura je bila deset. Še zadnji pozdravi naših novih prijateljev in že nas je posebni vlak odpeljal proti jugu, nazaj proti domovini.

Vračali smo se po isti poti, po kateri smo prišli.

V četrtek, 15. avgusta zvečer, smo se spet peljali mimo Budimpešte, ki je bila kaj klavirno razsvetljena. Vozili smo se še skoraj celo uro, potem pa smo se ustavili. Zvedeli smo, da smo zamudili Balt-Orient expres, kamor so nas nameravali priklopiti. Presedli smo z vagonov in se z avtobusi odpeljali skoraj 40 kilometrov nazaj v Budimpešto. Čudili smo se, zakaj nas niso že tam odložili, saj smo se vendar peljali mimo. Spomnili pa smo se poti proti Moskvi in se nismo več čudili.

Noč smo prespali v Budimpešti, zjutraj pa smo le delno videli tudi mesto samo, tokrat od blizu. Budimpešto so nam predstavljale večinoma zelo obstreljene hiše in postaja. Po cestah pa smo naleteli tudi na polomljene tanke.

Potem smo nadaljevali pot domov, v mislih pa smo bili še vedno na dogajanjih festivala v Moskvi. (Konec)

Novoletni obisk v zdravilišču Golnik

Znano je, da se sindikalne organizacije v naših podjetjih vsestransko prizadevajo, da bi izboljšale življenjske pogoje svojim članom. Toda to bi bilo premalo, zato aktivisti v naših sindikatih posvečajo precejšnjo pozornost tudi članom sindikalne organizacije, ki iščejo zdravniške pomoči v bolnišnicah in zdraviliščih. Večkrat med letom, zlasti pa še ob Novoletnih praznikih, jih obiščejo, pa čeprav samo za nekaj ur ali minut, jim izročijo pozdrave sodelavcev pa tudi darila.

V soboto, dne 28. 12. 1957, je odpotovala s tovarniškim avtobusom večja skupina naših sodelavcev na Golnik. Goste iz Jesenic je sprejel direktor Instituta za TBC oziroma Zdravilišča Golnik dr. Tomaž Furlan, nato pa so se v veliki obednici zbrali bolniki, gostje z Jesenic pa so jih pozdravili s pesmijo in voščili. Skromne toda prisrčne slovesnosti sta se udeležila poleg direktorja zavoda še zastopnika tamkajšnje uprave in sindikalne podružnice zdraviliškega kolektiva. Zastopniki Občinskega sindikalnega sveta in Sindikalne podružnice so obdarili skupno 25 oseb, pripomniti pa je, da so tudi pri Društvu upokojencev prispevali darila za svoje člane. Pevski zbor DPD Svobode z Jesenic je zapel nekaj narodnih pesmi.

Preostali čas so gostje z Jesenic porabili za ogled zdravilišča in za razgovor z sodelavci, ki se zdravijo v tamkajšnjem zavodu. Po pripovedovanju bolnikov vodstvo Zdravilišča vsestransko skrbi za njihovo uspešno zdravljenje, sicer pa imajo vsi bolniki veliko upanja na skorajšen povratak na Jese-

nice. Več o tem, kako živijo in delajo bolniki na Golniku, je povedal sodelavcu našega lista tovariš Jaka Primožič, ki se zdravi pet mesecev v tamkajšnjem zdravilišču. Motijo se vsi tisti, ki mislijo, da bolniki na Golniku ležijo z visoko vročino v posteljah in mislijo na smrt. Ne, to ne drži. Sleherni izmed njih najde ustrezno delo in tako preganja dolgočasje. Že od vsega začetka, ko sem prišel na Golnik, sem se zavedal, da je dolgočasju treba napovedati vojno. In res, valjavske klešče sem zamenjal z leseno tanko iglo ter začel izdelovati izdelke, kakršne izdelujejo dekleta pri ročnih delih. Takšnih izdelkov na Golniku ni malo, v bolniških sobah 618 in 623 pa jih imajo za celo razstavo. Človek skoraj ne bi verjel, toda res je, bolniki na Golniku se ukvarjajo z vsemi mogočimi deli.

Jeseniški pevci so se oglasili še na ženskem oddelku. Tu seveda ni koncertne dvorane z dobro akustiko, odgovarjal je za silo dolgi hodnik, ki je bil prenapolnjen s poslušalkami, ki so navdušeno pozdravile kratek pevski program.

Vseposvoda na Golniku je bilo v teh dneh živahno pripravljanje na novoletne praznike. Prav posebno pa velja to za otroški oddelk, kjer se zdravi 45 majhnih otrok iz vseh krajev Slovenije. Otroci so radostno pričakovali obiska dedka Mraza in kakor nam je povedala tov. Silva, glavna sestra na tem oddelku, je uprava zdravilišča odobrila okoli 60.000 dinarjev za novoletno obdarovanje otrok.

Ob zaključku naj povemo le to, da je bilo snidenje z našimi sodelavci, ki se zdravijo na Golniku, prisrčno, želimo pa, da se takšni obiski organizirajo tudi v prihodnje. Organizacija obiska je bila odlična, zahvala zato pa gre Občinskemu sindikalnemu svetu in sindikalni podružnici Železarne Jesenice. Ob slovesu se je v imenu bolnikov zahvalil za Novoletni obisk tov. Jaka Primožič — iz lahke proge na Javorniku, bolnikom in bolnicam na Golniku pa smo zaželeli uspešno zdravljenje in povratak med delavce — jeseniške železarje, ki nenehno vlivajo, valjajo in oblikujejo žareče zlato — železo.

Zdravilišče Golnik. Tu išče zdravja več sto ljudi iz raznih krajev naše države

Nasvidenje prelepe planine

Špik s sosedi
Foto J. Krčelj

Postala je tradicija organiziranja izletov v okviru sindikalnih odborov. Seveda si posamezni odbori zamislijo in organizirajo dobre in za kolektiv koristne izlete, drugi pa zopet ne. Želimo pa, da bi se na izletih čim bolje imeli, da bi čim več videli in spoznali lepote svoje ožje domovine in jo tako vzljubili.

Tak izlet je bil organiziran tudi na „Prometu“. Zelo okusno izdelani lepaki so vabili člane kolektiva „Prometa“ na Triglav in po dolini Sedmerih jezer v Bohinj.

Prijavljenih je bilo takoj nekaj članov, vendar bi jih bilo še več, če bi jih ne bili posamezniki stršili z dolgo in naporno potjo.

Izlet je bil izveden. Med izletniki je bilo starih in mladih. Mnogo pa takih, ki so prvič stopili na vrh Triglava.

Veseli in zadovoljni obrazi so povedali organizatorjem vse! Takih obrazov pa verjetno ne bi imeli prilike videti pri tistih, ki gredo na izlet do Muleja na Potoke, ali kam drugam z namenom, da obiščejo vinsko kapljico.

Mi pa smo po prekrasni dolini Sedmerih jezer kovali načrte in naš sklep je bil: „Nasvidenje prelepe planine!“

Če nam letos ni uspelo organizirati velikega števila, so izgledi za prihodnje leto boljši. Sindikalni odbori pa naj tudi takim izletom posvetijo več pozornosti; saj je tudi njihova naloga, da popeljejo svoje člane občudovat naravne lepote naše dežele, s kakršnim se ponaša le malo držav na svetu!

To poslanstvo je dobro razumelo PD Jesenice, ki vedno prireja izlete za svoje člane. Z njimi ima namen pokazati članom naravo in planinski svet v vsej svoji lepoti!

Izlet na Mangart je bila najbolj uspela akcija po valideti, kakor tudi po globokih, nepozabnih vtisih, ki smo jih odnesli. Izlet, na katerem se dogodki in slike krajev odvijajo, kakor na filmskem platnu, je mnogo vreden. Vrednost pa mu še poveča zanimivo pripovedovanje in opisovanje gorskega sveta in zgodovinskih znamenitostih po tov. Bertonclju, ki je izlet vodil in znanih planincih Kremžarju in Čopovem Jakcu.

Pogled na prelepa Belopeška jezera je bil v jutranji zarji edinstven! Prav tako se ne da popisati lepote, ko je naše vrhove in vrhove Avstrijskih Alp začelo poljubljati jutranje sonce!

Strinjam se z vodjem, ko je med drugim rekel tudi to, da si je PD Jesenice zadelo nalogo, organizirati izlete, kolikor bo razpoložljivih sredstev. Lep plan je to in treba bi ga bilo podpreti tudi drugim organizacijam. Seveda pa zainteresirati mladi rod, da bo spoznal krasote in zgodovinske spomenike naše dežele. Bodimo prepričani, da bo domovino ljubil le tisti, ki jo bo spoznal in se bo z vsem žarom za njo boril, če bo treba. Pravtako mladi ljudje ne bodo iskali zanimivosti v drugih deželah s pobegi preko meje, če jim omogočimo in pomagamo spoznati lastno domovino, ki je dosti zanimiva in lepa.

Investicije, ki jih bo vlagalo PD Jesenice v takšne stvari, se bodo bogato obrestovale v korist skupnosti.

Želeti bi bilo, da jim sledimo in jih posnemamo!
L. J.

76. redna skupščina PIGO Železarne Jesenice

Sta milijonov prihranka

V sredo, dne 8. januarja 1958, so se v novem gasilskem domu na Senožetih zbrali člani PIGO Železarne Jesenice z namenom, da na redni letni skupščini razpravljajo o svojem delu v pretečenem letu in da sprejmejo naloge, sklepe in napotila za njihovo delo v prihodnje.

Skupščine se je udeležilo 70 članov gasilske organizacije, poleg njih pa predstavniki organov delavskega upravljanja ter družbenih in političnih organizacij.

Kratko poročilo o delu v lanskem letu je podal dr. Milan Čeh, predsednik PIGO, in pohvalil člane gasilske organizacije za njihovo izredno prizadevnost in požrtvovalnost v lanskem letu. Tovariš predsednik je v svojem poročilu omenil tudi lepo proslavo, katero so naši gasilci organizirali v počastitev 75. obletnice ustanovitve gasilske organizacije v naši tovarni. Ob tej priliki je bilo odlikovanih več gasilcev, prav tako pa so številni gasilci prejeli značke za dolgoletno službovanje.

Posebno zanimivo je bilo poročilo poveljnika PIGO, tov. Novak Gregorja. Iz tega poročila objavljamo nekaj izvlečkov, ki se nam zdijo pomembni in važni. Tov. poveljnik je seznanil zbrane gasilce in goste z aktivnostjo gasilcev v l. 1957. Kako velika je bila aktivnost, lahko ugotovimo že iz podatkov, navedenih v tem poročilu, iz katerih je razvidno, da so naši gasilci samo v lanskem letu omejili oz. preprečili širjenje požarov v 83 primerih. Tu so mišljeni le manjši požari, ki pa bi lahko postali veliki in morda usodni tudi za večje področje. Poleg teh požarov so imeli gasilci opravka tudi pri sedmih večjih požarih. V našem listu smo že pisali o požarih v martinarni in žični valjarni, tem pa je treba prišteti še tri gozdne požare in dva požara v stanovanjskih stavbah. Ogenj je v teh sedmih primerih povzročil blizu tri milijone gospodarske škode, naši gasilci pa so uspeli ob istem času obvarovati ogromno materialno škodo, ki bi lahko nastala, če bi gasilci ne uspeli napraviti vsega, kar je bilo v njihovi moči. Po ocenitvi strokovnjakov je bilo skupnosti prihranjeno za več kakor 100 milijonov dinarjev. Tu je menda vsak komentar odveč.

Znano je, da kadar so poročila o delu neke organizacije dovolj izčrpna in je delo te organizacije dovolj plodno in uspešno, potem je na takšni skupščini zanimiva tudi razprava. Tako je bilo tudi na skupščini naših gasilcev. Govorniki so govorili zlasti o nalogah, ki čakajo naše gasilce v bližnji in daljnji bodočnosti, dalje o svojem strokovnem ter idejno političnem izpopolnjevanju, ki je potrebno slehernemu državljanu v naši domovini. Naši gasilci pričakujejo tudi v prihodnje zadostne pomoči pri svojem delu od strani vodstva naše tovarne. Ta pomoč pa bo potrebna posebno takrat, ko bo treba nabaviti nov gasilski avtomobil. Naši gasilci pogrešajo tudi veliko lestev, s kakršno so opremljene druge gasilske enote v inozemstvu pa tudi pri nas; nabaviti bo treba agregat za osvetljevanje, zgraditi tudi akumulatorske celice itd.

Poglavje za sebe so stanovanja za naše gasilce, kajti ti so vse preveč oddaljeni od lepega gasilskega doma na Senožetih in to seveda ni priporočljivo, posebno ne takrat, kadar je na dnevnem redu večji požar. Misli pa tudi ukrepati bo treba, da se zgradijo nova stanovanja v neposredni bližini gasilskega doma. Gasilci so se zanimali tudi za obisk razstave v Bruslju.

Ob zaključku so naši gasilci soglasno pohvalili delo upr. odbora, izrekli priznanje poveljniku, tov. Gregorju Novaku in predsedniku, dr. Milanu Čehu in jih ponovno izvolili v vodstvo svoje organizacije. Sprejet je bil tudi obširen delovni in učni program, zbrani gasilci pa so obljubili, da bodo predvidene naloge dosledno in požrtvovalno izpolnjevali, kakor so jih doslej.

A. Kotnik

Oglejma si

,malenkosti', ki vplivajo na razpoloženje

Vsem nam je pri srcu in vsi se trudimo za čim večji uspeh podjetja. Gotovo pa bi bili naši uspehi še lepši, če bi nas pri tem ne ovirale nekakšne stvari, navidez prav majhne stvari, ki pa lahko zastrupljajo ozračje v obratih, delavnicah ali pisarnah in v nemajhni meri vplivajo na proizvodnjo.

Oglejmo si nekaj primerov.

★

Nekega delavca so nasilno premestili v drug obrat. Ta delavec, ki se je v prejšnjem obratu odlično počutil, je imel dobre odnose s sodelavci in predpostavljanimi ter veljal tudi pri njem za zelo dobrega delavca. Premestitev v drug obrat mu zato ni bila po volji, zlasti, ker mu nihče ni obrazložil, čemu je ta premestitev potrebna. Nič ni čudnega,

če je po vsem tem pristopil k delu v novem obratu s precejšnjim odporom in se tudi novemu kolektivu ni mogel prilagoditi. In rezultat? Na račun njegovega dela so kmalu padle slabe ocene. Kmalu za tem je izbruhnil tudi odkrit spor med njim in predpostavljenimi. Sodelavci v obratu so se razdelili v dva tabora: zanj in proti njemu. Ozračje v tem obratu je bilo zastrupljeno.

★

Nekje sem imel priliko opazovati dva delavca pri delu. Že na prvi pogled je bilo videti, da nista najbolje razpoložena. Prvi delavec je imel nalogo dostavljati material, drugi pa je isti material zlagal in ravnal. Popolnoma jasno je bilo, da prvi delavec nalašč postavlja material v zelo nerodno lego, tako da se drugi silno muči, če hoče delo dohajati. Nič ni čudnega, če se je zaradi tega vnel prepir in so potem, ko sta se tudi stepla, imeli ostali sodelavci precej opraviti, preden so ju ločili. Prijateljstva med njima ni bilo več.

★

V neki delavnici je vodil vse delo starejši vodilni človek. V to delavnico pa je uprava poslala še enega, ki je pred kratkim napredoval. Po mnenju starejšega to ni bilo potrebno, ker on še vedno delo lahko v redu opravlja, sicer pa je vprašanje, po kakšnih kriterijih je mlajši napredoval, ker je dvomljivo, da ima sposobnosti za vodilno mesto, ki ga je dobil. Mlajšega je vzpodbudilo, da se je trudil pri vsakem delu pokazati, da zna več kakor njegov starejši kolega.

Iz rivalitete v začetku se je razvila obojestranska mržnja, katere rezultat je bil, da sta oba izrabila vsako priliko, da jasno izrazita svoje nezadovoljstvo nad tem, kar dela drugi. Kaj mislite, kako so gledali na to početje njuni podrejeni? Ali je teklo njihovo delo nemoteno dalje?

★

Delo v obratu teče po zastarelih metodah. Dalo pa bi se z malenkostnimi preureditvami marsikaj izboljšati. Ker to ne bi zahtevalo ne vem kakšnih stroškov, je nekdo izdelal predlog ter ga poslal na pristojno mesto. — Veliko pozneje je dal enemu svojih tovarišev izjavo, ki tudi nekaj pove, da ima doma še več podobno izdelanih predlogov in da jih nima namena poslati nikamor, dokler ne dobi odgovora na predlog, ki ga je svojčas napisal.

★

Ob povratku z dopusta je neki preveč samoljuben šef opazil, da je v času njegove odsotnosti teklo delo mirneje in uspešneje kot običajno. Zato brez zunanjega vzroka uprizori neprilike ter godrnja, da se na nikogar več ne more zanesti. Ko se je po nekaj dneh osebje zopet pomirilo, šef zadovoljno ugotovi, da odkar je vodstvo zopet v njegovih energičnih rokah, teče zopet vse v redu in tako, kakor je prav.

Veliko je še takih »malenkosti«, ki ne vplivajo najboljše na vzdušje in delovno moralo. Zamislimo si, kako bi mi ravnali v primeru, če bi se znašli v podobnem neugodnem položaju. Ali ni naša naloga, da — kolikor je mogoče — že v naprej onemogočimo takšne pojave?

V mesecu februarju bo personalni oddelek razdelil vsem članom kolektiva železarne Jesenice posebno anketo, ki ima namen zbrati podatke o najbolj perečih sličnih problemih našega podjetja. Anketa bo anonimna, njeni rezultati pa bodo objavljeni v »Železarju«.

Želimo, da bi dobili nazaj čim več odgovorov na anketo, kajti le na ta način si bomo lahko ustvarili točno sliko o vzdušju v našem podjetju. Dobili pa bi s tem tudi osnovo za nadaljnje ukrepe, z namenom, doseči čim popolnejšo harmonijo v naših odnosih in naporih za uspešnejši razvoj našega podjetja in dvig življenjskega standarda našega delovnega kolektiva.

MESEČNO POROČILO O OBRATNIH NEZGODAH ZA MESEC NOVEMBER 1957

Obrat:	Nezgode	%	dni	v din
Visoke peči	6	1,7	79	49.971.—
Martinarna	7	1,2	123	109.211.—
Elektropeč	—	—	—	—
Javornik I.	13	2,0	144	90.904.—
Valjarna 2400	4	1,8	21	13.257.—
Javornik II.	6	1,5	81	51.134.—
Javornik IV.	—	—	—	—
Žična valjarna	6	3,0	33	20.832.—
Jeklovlek	—	—	25	15.782.—
Predel. obrati	3	0,4	83	52.396.—
Cevarna	2	1,0	18	11.363.—
Elektrodni	1	0,7	3	1.894.—
Livarna	4	2,1	44	27.776.—
Šamotarna	—	—	22	13.888.—
Energijski	—	—	—	—
OTK	1	0,6	10	6.313.—
Mehanična	2	0,6	5	3.156.—
Konstruksijska	3	1,5	19	11.994.—
Elektrodelavnica	2	1,4	40	25.251.—
Gradbeni	5	2,3	90	56.815.—
Javornik III.	5	1,3	36	22.727.—
Promet	5	1,3	67	42.297.—
Transport	1	0,4	1	631.—
Garaža	—	—	—	—
Kapitalna	—	—	—	—
Direkcija	—	—	—	—
Pomožna služba	—	—	—	—
Komunalni	—	—	—	—
MIŠ	—	—	—	—
Nabavni	1	2,3	2	1.263.—
Skupno:	77	27,1	996	628.755.—

Nezgod skupno: 77

MESEČNO POROČILO O OBRATNIH NEZGODAH ZA MESEC DECEMBER 1957

Obrat:	Nezgode	%	dni	v din
Visoke peči	6	1,6	99	57.697.—
Martinarna	15	2,6	280	163.184.—
Elektropeč	2	2,2	7	4.080.—
Javornik I.	11	1,6	164	95.579.—
Valjarna 2400	3	1,3	28	16.318.—
Javornik II.	8	2,0	123	71.684.—
Javornik IV.	2	3,1	11	6.411.—
Žična valjarna	7	3,4	49	28.557.—
Predelovalni	12	1,8	121	70.519.—
Jeklovlek	2	0,9	26	15.153.—
Cevarna	1	0,5	13	7.576.—
Elektrodni	1	0,7	6	3.497.—
Livarna	1	0,5	5	2.914.—
Šamotarna	—	—	—	—
Energijski	1	0,5	13	7.576.—
OTK	1	0,6	1	583.—
Mehanična	2	0,6	21	12.239.—
Konstruksijska	6	3,1	92	53.618.—
Elektrodelavnica	—	—	—	—
Gradbeni	3	1,4	68	39.630.—
Javornik III.	1	0,2	3	1.748.—
Promet	2	0,5	46	26.809.—
Transport	6	2,9	64	37.299.—
Garaža	—	—	—	—
Kapitalna	—	—	—	—
Direkcija	—	—	—	—
Pom. služba	—	—	—	—
Komunalni	1	0,7	4	2.331.—
MIŠ	—	—	—	—
Nabavni oddelek	—	—	1	583.—
Skupno:	94	1,3	1245	725.585.—

Skupno nezgod: 94

Nezgode na poti v in iz službe: 5 nezgod, 453 dni

Pogostost nesreč: 65,2

Težina nesreč: 864.

Mladi jetnici

V naš mrtvi dom so tudi Tebe zaklenili,
Ti vzeli vse, kar nudi svet mladosti;
kako Ti je v puščobnem enoličju,
kako potekajo Ti dnevi brez prostosti?
Okrog jetnišnice svobodno krožijo golobi;
morda kdaj prilete na okno Tvoje,
Te zvablajo izza rešetak in grulijo
ko ptič v cvetočem gaju, ki brezskrbno poje.

Kadar si zaželi srce prešerne pesmi
in se zazdi Ti celica ko črna jama,
tedaj ne obupuj, nikdar ne kloni,
zavedaj se, da kljub samoti nisi sama.

(Objavljeno leta 1937 v Modri ptici)

TROIANSKI KONI

Spisal: Miha Klinar

Ilustriral: Jaka Torkar

Vladimir Iljič Uljanov? Saj to je on! On, Ljening! On, ki zdaj vlada...

Nastala je hipna tišina. Niti dihanja ni bilo slišati. Nato pa je batjuška počasi spregovoril:

»Ali je to mogoče? Ali je to mogoče? Vladimir Iljič« — je ponavljal.

Vojaki pa so hoteli zdaj vedeti še več o njem. Mislili so predrzne misli. Predrzne! Vsaj tako bi rekel poročnik Ivan Ivanovič, če bo zvedel zanje.

Ujetnik Martin se je vrnil v stražarnico. Ko je vstopil, so se stražarji zdrznili. Pogovor se je pretrgal.

— A ti si? — je visok stražar prekinil mučni molk, ki je ob Martinovem prihodu zalil stražarnico.

— Dolgo si hodil. Mislili smo, da si pobegnil, — je rekel drugi.

— Bom že počakal, da bo vojne konec, — se je nasmehnil ujetnik.

— Potem boš kmalu šel. V mestu šušljajo, da je vojne konec, da se je v Peterburgu nekaj spremenilo, — je govoril prejšnji.

Martin je molčal. Stražarjev glas se mu je zdel preveč brezskrben. Mislil je, da ga stražar skuša. Morda celo po poročnikovem naročilu. Zato je molče pojedel in legel.

Zaspal je in kmalu ni bilo zamj več alatiške kasarne ne stražarnice ne stražarjev. Sanje so ga ponesle v Kazan, v mesto, ki mu je bilo izmed vseh postaj, na katerih se je moral v svojem ujetniškem življenju ustaviti, najljubše.

Sedel je pred delavnico kakor sleherni večer in gledal v smer, od koder bo moral vsak čas priti preganjani študent Volodja. Prve sence so dahnille čez pokrajino in sonce je za hip obviselo na zahodu kakor velik prozoren balon, napolnjen s krvjo.

Tedaj je prišel. V ponošeni študentski uniformi. Njegov zagoreli in izstradani obraz je bil kakor izklesan. Sinje oči pod plavimi lasmi in lepim čelom so vročično sijale. Ni bil sam. Kakor da bi vzrasli ta hip iz tal, so bili ob njem obrazi vojakov. Tako znani so se mu zdeli.

Kje jih je že videl? Ni se mogel spomniti. A videl jih je! Niso mu bili tuji. Z očmi so drug drugemu kazali nanj. Strah ga je spreletel.

Pa ne da bi Volodjo spoznali in so ga zdaj zgrabili, je pomislil.

Da. Ujeli so ga! Drugače ni moglo biti. Zdaj bodo zgrabili še njega, ker je preganjanemu boljševiku dajal zavetje in ga ponoči skrival v delavnici. Odpeljali bodo oba, ju postavili pred zid in ustrelili.

Groza je spreletavala Martina. Ne bi še rad umrl. Rad bi se vrnil domov. Tja daleč v jeseniško dolino. Rad bi se vrnil k Zaliki, k dekletu, ki je imela kakor rž zlate lase in oči kakor avgustovo nebo; ustnice kakor nagelj; nagelj, ki tako lepo vzcete samo na Gorenjskem na oknih tistih snežno belih hiš z lesenimi nadzidki; k dekletu, k svojemu dekletu, ki je tako vroče zagorelo v njegovem objemu; k svoji ljubici z dobrim zlatim srcem, ob kateri je pozabil vsakdanje tegobe, pozabil na revščino, ki ju čaka v življenju in na katero, zaljubljena, kakor sta bila, nikoli nista mislila. Ljubezen je barvala življenje s sončnimi barvami... in zdaj bo vse minulo. Vojaki ga bodo zgrabili in skupaj z Volodjo postavili pred zid. Potem bo vsega konec. Vsega, kar si je lepega obetal od življenja. In to lepo je mogla biti le Zalika.

Obupano se je zagledal v Volodjo. Srečal se je z njegovimi sinjimi očmi. In te kakor da so govorile: Se bojiš, Martin? Pa si delavec! Socialist si! Sam si mi to pravil. Govoril si, da šele sedaj razumeš, da je za osvoboditev delavskega razreda potreben boj, revolucija, ki bo dala delavstvu v roke oblast. Šele takrat, ko bo izbojevana, bosta z Zaliko lahko brezskrbneje in bolj veselo gledala v vajino prihodnost. Drugače bo vajina ljubezen zamrla v bedi. Revščina bo razcefrala vajine sanje...

To je res, se je oglašalo v Martinu. Delavec res ne bo mogel verovati v svojo bodočnost, dokler bo trpetel pred oblastniki in dokler ne bo izoblikoval sam svojega sveta. Brez žrtev pa tega ne bo dosegel. Vsaj zaenkrat še ne.

Vse to je vedel. Vse to je čutil in vender ga je bilo strah umreti. Ni mogel razumeti marnega Volodjinega obraza. Pred tem mirom se je sramoval svojega strahu. Da bi ga ne pokazal, je rekel:

— Kaj se je zgodilo, Volodja?

— Pote smo prišli, — je odgovoril študent.

Volodjin glas se je Martinu zdel mrzel. Bolje je pogledal svojega prijatelja. Prej se mu je zdelo, da je bil Volodja uklenjen. Zdaj je bil brez lisic. Ali so ga varale oči? Pa ne da bi se Volodja pretvarjal, da je boljševik? Ga samo izkušal? Vohunil za policijo? In ko se mu je Martin izdal, da je bil socialist, ga je sedaj prišel aretirat?

Volodja se mu je zazdel tako čuden. Tako tuj in celo sovražen. Nasmehnil

se mu je, plavalasec! Kakor da bi se mu posmehoval. Lahkoverni Martin mu je prehitro nasedel. In zdaj se mu njegova lahkovernost maščuje.

Vedno večja groza se ga je lotevala. Rad bi z zaničevanjem pogledal plavalasega študenta, tega lažnjivega boljševika, tega policijskega vohuna! A ni mogel. Groze v njegovih očeh zaničljivost ni mogla odplaviti.

— Se bojiš z nami, Martin? — je spregovoril študent. Njegov glas ni bil prav nič podoben prejšnjemu. Bil je nežen in mehak, da je Martina zmedlo.

Molčal je.

— Se bojiš? — je ponovil Volodja in rekel svečano: — revolucija se je začela...

— Revolucija, — so prav tako svečano ponovili njegovi spremljevalci. Revolucija?

— Me niste prišli aretirat? — je izdaval Martin, ki stanja, v katerem je bil, ni mogel doumeti.

— Prišli smo, da greš z nami v boj. V boj za delavsko stvar! — je rekel Volodja. Njegov glas je bil še vedno svečan.

— In za kmečko! — je dodal nekdo.

Martin ga je pogledal. Bil je star vojak v civilni obleki, prepasani z nabojnačami in s puško na rami. Nasmehnil se mu je, kakor da bi Martina že zdavnaj poznal.

— Grem. Seveda grem, — je rekel Martin in hotel vstati, a se je podoba, ki jo je gledal nenadoma pretrgala. Kričanje ga je vrglo iz sna. Prebudil se je. Bilo je zgodnje jutro. V prazni stražarnici je besnel poročnik Ivan Ivanovič.

— Kje je straža? Kam so izginili, nesnaga? — je kričal nad Martinom. Straža je izginila.

Vojašnica je bila nezastražena.

Znači za alarm.

Zbor...

Ko so preštevali vojake, jih je več desetini manjkalo. Med njimi ni bilo nobenega tistih, ki so bili včeraj še nepreoblečeni in ki so Martina tako prijazno povabili medse. Nova, sinoči zgrajena baraka je bila popolnoma prazna. V preplahu, ki je zdaj zajel vojašnico, je pobegnil tudi Martin. Čutil je, koliko bije ura...

V mestu je bil navidezen mir. Kakor da se te dni v Rusiji ni ničesar zgodilo. Ljudje, ki so srečavali Martina, se niso zmenili zanj. Hiteli so po svo-

jih opravkih. Le tu in tam je stala kaka gruča v zaupljivih pomenkih. Kdaj pa kdaj se je kdo plaho ozrl, kakor bi se bal, da kdo ne prisluškuje.

Martin je zapustil mesto in zavil mimo tovarne alkohola proti gozdovom. Ni vedel, kam naj gre. Naposled se je proti večeru napotil k žagi, kjer je pred meseci delal. Prazna je bila. Nikogar ni bilo v njej. Kljub temu, da je bil lačen, se je zakopal v žaganje in zaspal.

Lačen, kakor je bil, ko je šel spat, se je prebudil. Vstal je, se očistil žaganja in se čudil, da še ni delavcev. Upal je, da mu bodo pomagali. Še je čakal, da bodo prišli. Ni jih bilo.

Bil je sam. A ni obupal. Sklenil je, da se bo napotil na samotno kmetijo, ki je bila nekaj kilometrov stran od žage in na kateri je že bil. Prav gotovo mu bodo dali jesti.

Previdno je zapustil žago. Prisluškoval je. Vse naokrog je ležala tišina. Stopal je počasi naprej in se držal roba gozda. Nenadoma ga je ustavil klic:

— Stoj!

Zdrznil se je. Izza debla se je namerila vanj puška.

— A! Ti si? — je zaslišal in se zagledal v starejšega civilista, opasanega z nabojnačami, ki je stopil izza debla.

Puška se je povescila in proti Martinu je stopil človek, ki ga je bil ustavil. Martin ga je spoznal. Bil je tisti sibirski kmet iz vasi Sušenskoje, ki ga je srečal v baraki in ki je baje poznal Vladimirja Iljiča Uljanova, sedaj Lenina, katerega ime je te dni kakor blisk preletelo široko rusko zemljo.

Batjuška se je ustavil pri njem, ga potrepal po rami, nato pa ga objel in začel poljubljati.

— Vidiš ga, ujetnika, — je govoril med poljubljanjem... — Torej si prišel tudi ti?

Presenečeni Martin še vedno ni razumel, kaj naj to pomeni. Molčal je, vojak pa je zgovorno razlagal:

— Saj boš stopil k nam, kajne? Veš, mi smo sedaj Iljičeva vojska. Najprej smo mislili vsak po svoje domov. Saj razumeš! Nihče se rad ne vojskuje. Toda zaenkrat nam ni preostalo drugega in je to edino pametno. Nekaj boljševikov (pomisli, tudi v mestu so bili boljševiki!) nas je prepričalo, da je bolje tako. Če bi jo ubrali vsak po svoje, bi nas beli (to je bil za Martina nov izraz), to se pravi kontrarevolucionarji, polovili kot zajce in nas prisilili, da se vojskujemo zanje, to se pravi, da se vojskujemo proti sebi... Nespametni smo bili že, da nismo napravili reda v kasarni. A kdo naj bi na to mislil. Po tvojem pripovedovanju, ko si odšel, smo sklenili, da pobegnemo. Kaj neki naj bi še delali v kasarni, ko pa je prave vojne konec. Pa smo ga polomili. Vsaj tako pravi Igor. Veš, komandant našega odreda! A kaj smo mi vedeli, kako se napravi revolucija. Boljševikov, ki vedo, pa v kasarno ni bilo. Lahko bi že prej prišli in nam to razložili. Potem bi imeli danes praznik! Baje je v tovarni na robu mesta še mnogo vodke. To bi bil praznik, kajne? Vse življenje bi ga pomnili, — je govoril batjuška.

Martin ga je poslušal in vedel, da je prišel, kamor je hotel. Stari pa je še vedno govoril in bil ponosen, da je med vsemi, ki so v odredu, edino on že videl Vladimirja Iljiča, Lenina, ki bo dal Rusiji pravico, svobodo in kruh.

— Veš, takrat, ko je bil pregnanec pri nas, v vasi Sušenskoje. Osemnajst ali dvajset let je tega... V knjigah in papirjih je res vselej tičal. A bil je naš! Zdaj vem, da je bil prav zares naš! Zato mislim, da ni zmetavati vsakogar, ki vedno tiči v knjigah in papirjih, če misli po naše. Saj me razumeš, bratec, oziroma, tovariš, kakor se od včeraj kličemo med seboj...

Ko je batjuška govoril, so se okrog njiju nabrali tudi drugi vojaki. Tisti v civilnih oblekah, nepreoblečeni vojaki iz kasarne, so Martina poznali in ga pozdravljali, dokler niso napravili prostora nekemu visokoraslemu in temnolasemu moškemu, ki je stopil k Martinu in ga vprašal:

— Ujetnik? Nemški?

— Ne. Avstrijski, — je odgovoril Martin.

— Slovenec, — se je vmešal batjuška, ki je stražil in ki si je to ime predvčerajšnjim zapomnil.

— Čeh? — še ni razumel visokorasli, prej ko ne poveljnik tega odreda, ki prav tako kakor predvčerajšnjim poročnik Ivan Ivanovič Kuzmin ni o Slovencih še nikoli slišal. (Kdo bi mu zameril? Slovenci smo majhen narod in med velikimi narodi še nikoli nismo imeli besede.)

— Slovenec, — je govoril Martin... — Majhen narod smo in vladajo nam Avstrijci...

— V socializmu ne boste majhni. Ko bo zavladal na vsem svetu socializem, boste osvobodjeni tudi vi, — je rekel mimogrede visokorasli.

— Tudi jaz sem socialist, — se je pohvalil Martin, a mu je bilo takoj žal.

Jaka Škafar 58.

Kratka zgodovina NOB na Gorenjskem

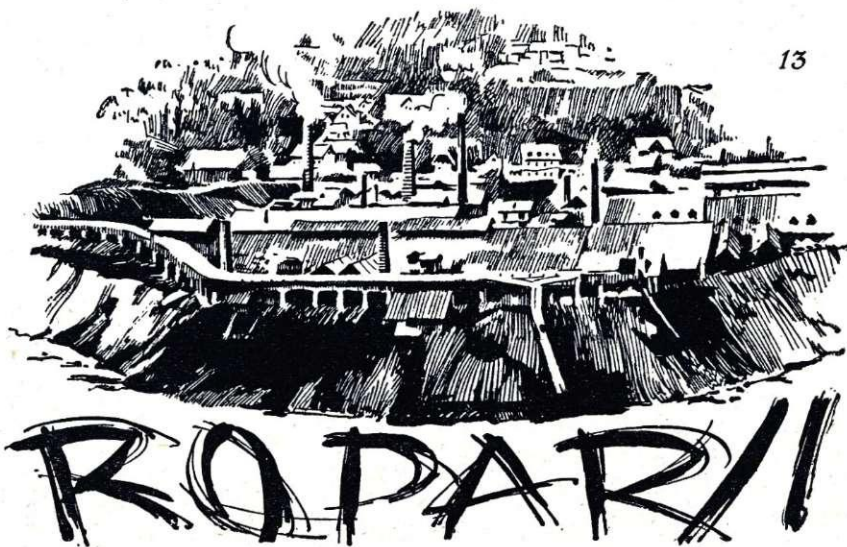
Spisal: Miha Klinar — Ilustriral Jaka Torkar

Dne 12. decembra 1941 je Cankarjev bataljon bil pri Rovtah pod Mladim vrhom najslavnejšo slovensko partizansko bitko z Nemci v l. 1941 in slavil nad njimi prvo svojo in največjo zmago. Partizani so popolnoma uničili nemško policijsko kolono, prodirajočo iz Škofje Loke, ki je štela 53 mož. Po prej omenjenih bitkah so se partizani namreč prebili preko Selške doline in Stripnika na Rovte pod Mladim vrhom in se tako izognili nemškemu obkožjevalnemu manevru. Popoldan dne 12. decembra 1941 so se na obronkih Mladega vrha pri Rovtah spopadli z nemško policijsko patruljo 181. rez. policijskega bataljona in jo uničili. Po lastnih podatkih priznavajo, da so izgubili 45 mrtvih in 7 težko ranjenih, ki so obležali na bojišču, le eden se je rešil.

Slovenski poročevalec (št. 31) z dne 23. decembra 1941 poroča o tej bitki in pravi, da so partizani uporabljali taktiko zased in po štirinajstminutnem boju razbili Nemce, ki so pustili na bojišču 40 mrtvih. Partizani so zaplenili pomembno količino orožja, municije, sanitetnega materiala in vojaških potrebščin. »Partizani imajo dva mrtva,« nadaljuje Poročevalec, »in štiri ranjene. Nemškemu ranjencu, ki se je vdal, predočijo partizani smisel slovenske narodnoosvobodilne borbe. — Nemški vojak se strinja in izjavi, da ni dal nobenega strela. Partizani pregledajo njegovo puško in ugotovijo, da je govoril resnico. Nudijo mu prvo zdravniško pomoč.«

Ta bitka Cankarjevega bataljona, ki je štel takrat 72 mož, je močno odjeknila tudi onkraj takratne nemške meje in vzbudila pri italijanskih okupatorjih precejšen preplah. O njej poroča tudi italijanski general Robotti v brzojavki, oddani 14. decembra 1941 in naslovljeni na Poveljstvo XI. armadnega korpusa - poveljstvu II. armade. Ker nam Robottijeva brzojavka, ki jo hrani arhiv Vojno-zgodovinskega inštituta v Beogradu, osvetljuje to najslavnejšo partizansko bitko v Sloveniji leta 1941 s sovražnikove strani, jo citiram v celoti:

»11. t. m. zjutraj so se nemške čete spopadle na višinah jugovzhodno od Škofje Loke z uporniškiimi tolpmi, ki so štele približno 250 mož (v resnici je bilo partizanov 72) in ki so, kakor se zdi, hotele kreniti v južno in jugovzhodno smer. Borbe so se nadaljevale dne enajstega in dvanajstega. Nemci so nameravali obkoliti in uničiti upornike, ki pa jim je 12. t. m. uspelo umakniti se na hrib Blegaš, kamor so jim Nemci sledili. Nemci so zaradi nezadostnih sil skušali tolpo nagnati skozi dolino Davče proti naši meji, toda upornikom je uspelo, da so se utrdili v jugoslovanskih utrdbah v predelu Blegaša, v trikotniku med ju-

13

Edino zvezo z očetom je vzdrževala Marica po nasvetu gospe Rudarove, ki se je bala, da bi stari Rouard utegnil razveljaviti oporoko, ki jo je tisto leto, ko je odšel Fric v Ljubljno, napisal na njeno zahtevo in jo dal pravno potrditi. In oče je v svoji osamelosti in zagrenjenosti prenesel res vso ljubezen na tega otroka. Očital si je, da itak v življenju ničesar ni imela od njega.

Fric Rouard in Maria Glanzhoffer sta našla starega Rouarda zagrenjenega in hladnega... Vse okrog njega je pričalo o skromnosti, ki se je še Fricu, vajenemu težkega življenja, zdela revna, nevredna gospodične Rie, vajene velikega sveta. Morda se je tega zavedal tudi oče in se je raje Fricu in njegovi prijateljici umaknil v lovsko koč na Pokljuki.

»Saj ne boste zamerili, milostljiva gospodična. Sam sem in posel me kliče,« je rekel.

»Ah prav tak ste, kakor moj očka. Nikoli si ne da oddiha. Seveda, on ima mene, toda Vi imate Frica,« je rekla.

Stari se je samo nasmehnil.

»Fric ima svoj posel,« je rekel grenko in odšel.

Hladni sprejem lepe Rie je vplival na Frica mučno. Ona pa tega ni hotela opaziti. Samo rekla je: »Ali bi ne bilo bolje, da bi čez nekaj dni odpotovala.«

»Jaz grem s teboj,« ji je pritrdil Fric. Te dni sta se že spoznala bolje in se začela tikati.

Na hladni očetov sprejem pa sta kmalu pozabila. Dni, ki jih je preživel z njo na Bledu, ne bo pozabil nikoli.

Maj se je nagibal v junij, ko sta prišla. Večeri so bili podobni poletnim. Topli in vablivi so bili za ljudi, ki jih je žgala ljubezen in opajala njena sla.

Kakor potopljeno se je v jezeru zrcalilo kobaltno nebo, posuto z zvezdami. Globoko nočno tišino so motili le udarci vesel in valovanje vode ob čolnu, ki je rezal jezersko gladino.

Sedela je nasproti njemu. Gledal je njeno silhueto na ozadju jezera, preko katerega sta drsela. Levo od njiju se je v temo risal otok in s svojim zvonikom kipel med zvezde. Svetloba na levi nad gozdovi je oznanjala mesec. Ko je priveslal do južnega brega in se je čoln zaril med ločje, je mesečina prepljusnila gozdove na vzhodu in se razlila v temo.

»Ria,« je zašepetal.

»Pridi k meni,« je rekla prav tako šepetaje.

Spustil je vesla in jo prižehl nase. Čoln se je zagugal in se gugal v ritmu ljubečih teles.

Takrat je bila prvič njegova. Vsa. Prav vsa.

»Ljubim te, ljubim,« je šepetal.

Ona pa je molčala in ga sprejemala.

Tako so jima potekale noči na Bledu in tako ob dalmatinski, kvarnerski in istrski obali, dokler Fricu ni nenadoma zmanjkalo denarja.

Pisal je Luckmannu in on mu ga je poslal. Denarju je sledilo pismo, ki bi kmalu skalilo njegovo ljubezensko srečo. Generalni direktor je pisal o težavah, ki čakajo Kranjsko industrijsko družbo.

Verjetno bodo morali prodati obrate na Savi, če se bo zanje v teh težkih dneh našel kupec. Krizi ni videti konca in če ne bo kmalu dividend, bo moral Fric jamčiti za svoj dolg z delnicami, ki jih ima pri družbi. Njegov dolg znaša trenutno tri tisoč petsto goldinarjev itd.

Fric je prebledel, ko je prebral to pismo. Njegova bodočnost je bila uničena. Nič več ni bil docela v mislih pri Rii, dasi ga je ljubkovala in ga zapredala v svoje čare.

Opazila je njegovo zaskrbljenost.

»Kaj ti je, dragi?« je vprašala.

»Nič, nič,« je rekel in jo poljubil.

Naslednji dan pa je rekla:

»Nehote sem prebrala pismo...

Ni ji bilo treba do kraja izgovoriti. Fric je prebledel. Mislil je: zdaj ga bo zapustila, ko je spoznala, kako daleč je z njim. Ona pa je rekla:

»Zaradi take malenkosti ne bova opustila najinega potovanja v Benetke!«

Ob besedi malenkost jo je začudeno in žalostno pogledal, a ona ga je potolažila.

»Prodaj generalnemu direktorju delnice. Te kovačije nimajo bodočnosti,« je rekla omalovaževalno. »Jaz sem bogata dovolj in ko boš moj mož, boš lahko kupil vse te delničarje, če se boš za siromake sploh še zmenil.«

»Ne, tega nočem,« je rekel odločno. »Mislila boš, da te ljubim zaradi bogastva, ki te čaka po očetu.«

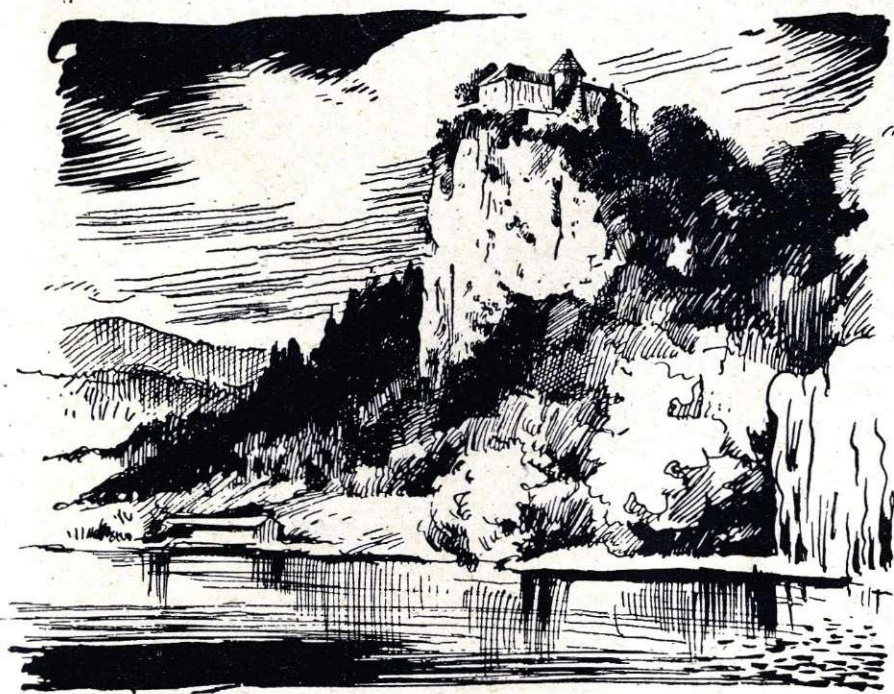
»Norček,« je rekla. »Pesnik si, pesnik in ne poslovni človek. Če boš tak, te bom res zapustila. Rada te imam, ker se razumeš na posel

govzhodnimi pobočji sedla Sluge—Leskovica—Otlica.

Uporniki so bili, kakor se je izvedelo, oboroženi s puškami in avtomatskim orožjem, zato so Nemci, ki so skušali obkoliti in zavzeti utrdbe s topi, zgubili do 13. decembra zvečer enaintrideset mož. Uporniki so slekli mrtve, najbrž zato, da si pridobe uniforme. Istega dne popoldne 13. t. m. so Nemci, ki niso bili gotovi, ali jim bo uspelo zadržati upornike, zahtevali našo pomoč. Nekaj ur kasneje so javili, da se je tolpa zopet premaknila proti vzhodu na južno predgorje Blegša v smeri Škofje Loke, ter sporočili, da je naša intervencija zaenkrat nepotrebna. To slednje sporočilo smo prejeli okrog štirindvajsete ure. To noč naše čete niso opazile ničesar nenormalnega. Za danes zjutraj sta določena dva sestanka z nemškimi častniki: ob 9. uri v Zireh ter ob 10. uri na prelazu Podianišče po predhodnem telefonskem dogovoru. Po nepreverjenih vesteh, zbranih na našem ozemlju, so se uporniške tolpe ojačile (začetek decembrske vstaje v Selski dolini! — Op. p.) z delom prebivalstva omenjenih predelov, ki se je uprlo. Preverjanje vesti v teku. — General Robotti.«

In istega dne je poročal Robotti o sestanku z nemškimi oficirji naslednje:

»V zvezi z današnjo brzojavko 02/10213. — Zjutraj ob 11. uri so se častniki tega poveljstva in komande obmejne straže sestali v Zireh s komandantom nemških čet v predelu Škofje Loke, da bi dobili točne podatke o položaju in o znani komunistični akciji. Dogodki so potekali takole: nemško policijsko edinico, ki je bila 12. t. m. poslana v predela Blegša—Mladi vrh, da razžene komuniste, ki so se tam utaborili, so komunisti, razporejeni na vzhodnem pobočju Mladega vrha, nenadoma napadli in jo popolnoma uničili. Ubitih je bilo štirinajstdeset policistov, sedem težko ranjenih, eden nepoškodovan. Komandant nemških čet v predelu Škofje Loke je 13. t. m. obkoljeval ta predel z dvema bataljonom teritorialnih čet, ojačenih z dvema težkima četama. Za časa očiščevalne akcije se je komunistična tolpa razdelila na tri skupine, ki so se napotile v sledeče smeri: prva skupina, ki je štelala okoli sto mož, proti prelazu Sluga, druga, ki je štelala šestdeset mož, proti Zeleznikom, tretja, ki je štelala trideset mož, proti Poljanam. Komandant nemških čet, ki je opazil kretanje prve skupine, je sporočil to našim obmejnim točkam s fonogramom, omenjenim v naši brzojavki 02/10212 z dne 13. t. m. V zvezi s tem poročilom je to poveljstvo izdalo navodila z brzojavko 02/10222 z dne 13. t. m. Navodila so bila v celoti izvedena danes do pete ure. Nemška obkoljevalna akcija ni uspela in se bo nadaljevala danes ves dan. Če izid ne bo povoljen, morajo po ukazu nemškega višjega poveljstva v Mariboru akcijo ustaviti. Določen (na sestanku) je bil način vzdrževanja zveze z nemško oblastjo za primer morebitne bodoče potrebe. Ukrepi tega poveljstva

ostanejo v veljavi, dokler se položaj popolnoma ne razjasni. — Sporočam hkrati, da je poveljstvo nemških čet v Sloveniji v Salzburgu. Odredil sem periodične obiske z namenom, da vzpostavimo zveze z omenjeno oblastjo. — General Robotti.»

Bitka pri Rovtjah pod Mladim vrhom in nadaljnje akcije Cankarjevega bataljona, ki so istočasno dvignile vstajo na področju Škofje Loke—Medvode ter v Selški dolini, vse to je bila odlična moralna priprava na vstajo tudi v drugih predelih Gorenjske. O partizanskih uspehih na Mladem vrhu priča tudi ohranjena nemška fotografija padlih policistov, ki najgovorneje dokumentira ta partizanski uspeh.

DECEMBRSKA VSTAJA 1941

Bitko pri Rovtjah pod Mladim vrhom lahko smatramo kot signal za gorenjsko decembrsko vstajo, ki je bila politično že prej dobro pripravljena. Stane Bokal in Polde Stražišar sta že pred to bitko odšla (po podatkih Zbornika dokumentov o NOB jug. narodov) z desetimi borci v gornji gorenjski kot, da bi dvignila Jesenice, Gornjo savsko dolino in Bohinj. Stane Bokal je odšel v Bohinj, za njim pa je kmalu prišel z novimi navodili sekretar SKOJ za Gorenjsko Stano Žagar mlajši.

Rok za vstajo v Bohinju, ki so jo organizirali Stane Bokal, Tomaž Godec in Stano Žagar mlajši, je bil kratek in so morali hiteti. Stano Žagar, sekretar SKOJ za Gorenjsko, je takoj, ko je prišel v Bohinj, imel sestanek s petnajstimi mladinci v Vojvodovi hiši na Bohinjski Bistrici, naslednje dni pa je imel sestanke še po drugih bohinjskih vaseh. Dne 9. dec. 1941 (podatki — Referat ob desetletnici ustanovitve Jeseniško-Bohinjskega odreda — op. p.) so postavili na Slamnikih štab z nalogo, da izpelje vstajo v Bohinju in na področju Bleda. V Sturmovi kleti in v stari sirarni v Bohinju so Bohinjci ob navzočnosti Tomaža Godca in Stanota Žagarja ml. sklenili, da se upro.

Načrt za decembrsko vstajo v krajih med Pokljuko in Jelovico so izdelali Jeseničana Stane Bokal in France Potočnik, France Rozman z Rečice-Bled, Marija Mohorič iz Gorij in Tomaž Godec z Bohinjske Bistrice na sestanku pri kmetu Wolfu na Slamnikih nad Bohinjsko Belo. Po tem načrtu naj bi 16. decembra 1941 napadli Nomenj, ustavili jutranji vlak, likvidirali nemško postojanko na Bohinjski Bistrici, istočasno pa bi se dvignili še blejska in radovljiška okolica. Na tem sestanku so bili še navzoči Franc Benigar, komisar nedavno ustanovljene Poključke čete ter gorjanski prvoborci Stanko Kocjančič, Anton Ambrožič-Božo, Janez Žvan, narodni heroj Anšice in še nekateri drugi.

in boš skrbel za moje bogastvo. Kako naj jaz — plesalka — skrbim za stvari, na katere se ne razumem.»

»Toda tvoj oče ne bo maral zeta, ki bo brez vsega. Iskal bo zate moža med sebi enakimi.«

»Mogoče,« je pritrdila.

»Vidiš?«

»A jaz ne bom hotela drugega kakor tebe in če čakam nate, dokler ne umre moj oče,« je rekla tako odločno, da ji Fric ni mogel ugovarjati in ji moral verjeti.

Prodal je Luckmannu delnice in preživel z Rio september v Benetkah.

— Samo tistih pet mesecev sem bil bogat, — si je rekel človek, ki je že ure sedel samcat pri mizi v kotu Kovačeve krčme in na obraz mu je zopet legla grenkoba...

Rie ni več videl.

Pisala mu je — pismo je bilo oddano v Essenu, — da jo je oče zaročil s Hurnovim sinom. Upirala se je, a ji je zagrozil, da jo bo razdedinil. Težko ji je zanj, za Frica, ki ga ljubi, a si za enkrat ne ve pomagati. Fric naj ji nikar ne piše, ker gre vsa pošta skozi očetove roke. Oče je že itak hud nanj, še bolj pa nanjo, ker se je zaljubila v neznanega — naj ji oprostí, tako je o njem po Luckmanovem opisu rekel oče — v neznanega uslužbenca brez večje bodočnosti. Luckmann mu je tudi sporočil, da je vsa Rouardova družina zapravljiva in da je prav zaradi zapravljivosti propadla. »Ne zameri, dragi, hudo mi je, da sem ti svetovala, da si prodal delnice. Rada bi ti pomagala, ko bi mogla, a sem še vedno odvisna od očetove volje. Ne obupaj! Morda se še kaj spremeni. Ria.

— Ne obupuj! — se je bridko nasmehnil človek, ki se mu je življenje po tistem pismu spremenilo v vseeno.

Nekaj mesecev kasneje, ko je umrl oče in se je srečal z obupnim in neuspelim slikarjem, s svojim bratom Ottom, ter mu pokazal Riino fotografijo, se je ta začudil. Poznal jo je in povedal, da je bila njena povest, ki jo je pripovedovala Fricu, zlagana. Ni bila hči tovarnarja Glanzhofferja iz Essena, marveč Erna Lange, kabaretska plesalka in hotnica, znana iz Münchenskih in dunajskih nočnih zabavišč.

— In vendar ji nisem zameril, nisem zameril, je ponavljal človek v Kovačevi krčmi in potegnil krepak požirek žganja.

— Nisem ji zameril in ko bi jo srečal, ko bi jo samo še enkrat videl, bi bil srečen... Naj so jo imenovali vlačugo, jaz sem jo ljubil. Zame ni bila in ne bo ženska, ki se je prodajala za denar, zame bo čista, kakor more biti čista le iskrena ljubezen. In to ljubezen še vedno čutim...

V tem je bil Fric Rauard podoben svojemu očetu. Ljubil je Rio, kakor je ljubil njegovo oče svojo soprogo Ano, dasi ga je zapustila in sovražila. Ljubil jo je do smrti in Fric bo Rio prav tako, dasi je ne bo nikoli več srečal.

Ria in njegova mati... Ali bi ga Ria, če bi se z njim poročila, nekoč prav tako sovražila, kakor je njegova mati očeta?

Mati... Po očetovi smrti, ko je Marici dedovala, je pregovorila najmlajšo hčerko, da je blejsko veleposestvo zamenjala za palačo na Dunaju, ne da bi si jo prej ogledala, v kakšnem stanju je. Bila je oguljufana in tako je propadel poslednji košček Rouardovega premoženja. Mati je obupala in se zatekla na Savo, kjer je pred petnajstimi leti umrla...

Ria...

Ni več razmišljal o tem.

— Tako je bilo, — je zaključil misli in segel po žganju.

— In kdo je temu kriv? — se je vprašal.

Odgovora ni vedel.

V krčmi so prižgali luč. Šele tedaj je videl, da ni več sam. Ljudje so sedeli krog miz, le k njegovi ni nihče sedel. Mrmrjoča govorica — sladka muzika, ki si jo je želel, ko je vstopil v krčmo, se je mešala

z dimom. Nanj pa ni vplivala. Ni ga pomirila. Vse preveč zagrenjene so bile njegove misli. Pozabljena je bila svetloba njegovih prvih let in pozabljena je bila Ria — svetli intermezzo njegovega življenja. Že enaidvajset let je oropan vsega.

— Znali so roparji, — si je rekel in mislil na Luckmanne.

In naenkrat je začutil, da ni bil oropan samo njegov oče in on, da so bili oropani tudi Zoisi, ki so Luckmannom pomagali pri roparski zmagi nad Rouardom.

— Da, tudi Zoise so ropali. Pred mesecem je umrl poslednji...

In ko je izgovoril ime Zoisi, je mislil na njihovo posest, na veleposestvo Javornik s tamkajšnjim plavžem in fužinami ter rudnik na Belščici, na Fužine v Radovni, v Mostah, pri Stari Fužini in na Bohinjski Bistrici z valjarno vred, na montanske gozdove na Polenci na Kermanji in na Lepenjah, na posest, kakršna je nekoč bila in kakršno so prodali Kranjski industrijski družbi.

In mislil je na Tržičane Sulkowske in Jabornegge...

In na železarsko družbo Petrovo goro in Topusko na Hrvaškem...

In mislil je na vse, ki so jih Luckmanni oropali...

Tudi nase...

Njegove delnice so izginile v žepu generalnega direktorja. Okradel ga je s posojili in obrestmi kakor njegovega očeta, kakor Jabornegge in dediče kneza Sulkowskega. Okradel in uničil. Med skupnimi listinami Kranjske industrijske družbe o kupljenih posestvih fužin, rudnikov, žag, mlinov in posesti je tudi Rouardova. Delnice, zapisane na Frica Rouarda so že črtali iz nje in jih prepisali na Carla Luckmanna. Naslednjega odstavka pa ne bodo mogli črtati, čeprav bi radi. In v naslednjem odstavku piše, da mora Kranjska industrijska družba zaposliti v upravi njega — Frica, poslednjega Rouarda, sina nekdanjega tovarnarja in fužinarskega gospoda ter veleposestnika Viktorja Rouarda, in mu morajo na starost zagotoviti rento v višini plače, ki jo je kot uslužbenec družbe prejemal.

— No, to pravico še imam, — se je pijano zasmel.

To pravico še ima. Plačo, čeprav je najslabša med uslužbenci družbe. Plača vendar je, najsi je majhna.

— Za pijanca je še to preveč, — pravijo.

Za pijanca?

Kaj mu je ostalo drugega kakor pijača?

— Nič! — je glasno pritrdil zadnji misli in nesel stekleničico z žganjem k ustom. Bila je prazna.

— Še eno! — je ukazovalno naročil.

Nekateri delavci so se ozrli nanj in se muzali.

Krčmarica je prinesla. Krepko je potegnil.

Videl je, da se mu delavci zaničljivo posmehujejo in da je Pajerjev sosed — pri Pajerjevih je bil na hrani — pljunil proti njegovi mizi. Rouard je razumel ta pljunek.

Prav ima! Toda pljune naj pred Luckmanna. On je kriv... si je rekel Fric.

Pajerjev sosed že devet let pljuva predenj, kadar ga sreča. Bil je somišljenik tistega krojača Trojarja, ki je vabil delavce med socialiste. In temu človeku se je Fric kakor kasneje še mnogim drugim pošteno zameril, dasi je bil samo orodje v rokah Luckmannove volje.

Fric je nerad mislil na tiste dogodke pred devetimi leti. Tudi zdaj jih je hotel odgnati. Toda masten pljunek pred njegovo mizo je bil zanj vse preveč razumljiv in kakor da bi se zagledal v njem, kakšen je bil pred devetimi leti.

Tisto soboto — bila je prva ali druga sobota septembra 1896. leta — ga je generalni direktor Carl Luckmann poklical k sebi. Bil je prijazen kakor takrat, ko ga je oropal delnic. Ponudil mu je stol, ga vprašal, kako živi, in čeprav ni Fric rekel nič, je na svoje vprašanje sam odgovoril:

ZABAVNE IN VESELE

Sneg smo pričakali. Vendarle! Čopov Joža je pa takole zgodbo povedal o snegu: »Grem v Krmo pa je bilo za ped snega. Popoldne grem nazaj, snega pa nikjer. Sedaj ne vem, ali ga ljudje kra-dejo, ali so mi ga skrili, ali ga pa kmetije za sladoled sušijo!«

Frenka, našega domačega humorista vsi poznate. Takole je pripovedoval: Zvečer pridem domov in se spravim spat, otrok pa joka in joka, da je joj. Pogledam in vidim, da se v zrcalu vidijo bli-ski, kajti zunaj je bilo pravo neurje. Otrok se je tega bal in zato jokal. Jaz pa — ne bodi len — vstanem in obrnem zrcalo okrog. Zaleglo je. Jok je prene-hal.

Zjutraj vstanem za v službo, se pogle-dam v zrcalo. Ker pa je bilo obrnjeno, se nisem videl in sem mislil, da sem že šel, pa sem legel nazaj. Potem so pa zlobni jeziki pravili, da sem naredil »pla-vega!«

Upokojenec sedi pred hišo, žena pa ga nadleguje in nerga: »Takole presedaš okoli hiše, mar bi malo drv nasekal!« On pa odvrne: »Žena, ti me pa res nič nočeš razumeti. Saj vidiš, kako so danes ljudje nevoščljivi in zlobni. Naj me kdo vidi, da drva sekam, bom pa še ob penzjon!«

»Ali si slišal, kako visoko so že prišli v zrak s temi sateliti?« »Ja, sem, samo občutek imam, da je nekdo cene pripel satelitu na rep, da gredo vsak dan višje!«

»Ti, ali te kaj nosi za avto? Vsaj za kakšen Fiat 600?« »Prav nič. Imam tako družino, da bi jih bilo dosti za pol to-varniškega avtobusa!«

Čopov Joža je pripovedoval: »Nekateri pravijo, kako se dela bojijo. Jaz se ga pa nič ne bojim. Dostikrat sem že zraven njega spal, pa mi ni nič naredil.«

Brez komentarja

»Koliko točk so pa tebi dali?«

»Pet.«

»Janezu pa osem. Zakaj pa njemu toliko več?«

»Ja, veš, to je pa za premišljevanje dobil.«

»Kaj, za premišljevanje. Kaj, hudiča, mora pa on premišljevati?«

»Kaj da ne. Cel šiht premišlja, kdaj bo dve tulilo...«

Petintridesetletni očka hodi v Mojstrsko šolo. Sinko pa v drugi razred osnovne. Pa pride sosedov Jožek in vpraša Janezka: »Ali se upaš potepati. Ali se nič ata ne bojiš. Kaj pa če pride zdaj mimo?«

Janezek se pa odreže: »Za ata se pa nič ne boj. Saj nikamor ne more. Jutri pišejo šolsko nalogo, se pa v kuhinji slovenščino guli!«

In Janezek se je lahko do trde teme potepal.

»Jaka, kaj si pa ti tako dobre volje? Ali si mar dobiček dobil?« »O, tisto ravno ne. Ampak prvič v življenju sem šel na Staro Savo, da niso bile pri plavžu rampe zaprte!«

»Ali imaš ti kak vodilen položaj v tovarni?«

»Kako to misliš?«

»No, tako, če imaš kaj dosti ljudi pod sabo?«

»Ja, imam. Dvesto ljudi.«

»Ali si potem šef?«

»Ne. V martinarni žerjav vozim!«

Jaka je »marodiral«. Zdravil pa ni hotel jemati. Pravi, da je šel k dohtarju in plačal, saj mora dohtar tudi živeti. Potem je šel v lekarno in plačal zdravila, saj mora lekarnar tudi živeti. Doma je pa zdravila vrgel stran in dejal: »Jaz moram pa tudi živeti!«

»Vem, da ne najbolje, gospod Rouard... Življenje je postalo za vse težko. Tudi jaz si ne morem privoščiti vsega,« je govoril, kakor da ga peče vest in se misli Fricu opravičevati.

— Čemu se opravičuje, — je pomislil Fric, ki je poznal Luckmannovo hinavščino in ga sovražil. Bil je pa zaradi te prijaznosti miren, saj zdaj ropar pri Fricu nima kaj, da bi ga oropal, in ga brezbrizno opazoval, ko je Luckmann stopil k omari, jo odprl in vzel iz nje steklenico pravega šampanjca, ki ga Fric ni poskusil že izza Benetk, izza ljubezenskega potovanja z Rio, ki ga je stalo njegovih deset delnic in ga napravilo iz delničarja za navadnega pisarja te prekleto družbe.

Generalni direktor Carl Luckmann je postavil predenj in predse kozarec, spretno odprl steklenico in natočil. Potem je nadaljeval:

»Da. Življenje je težko. Novi obrati so nas stali ogromno denarja (da je ob gradnji teh obratov postal delničar druge vrste, je seveda zamolčal, a Fric je z nekim posebnim maščevalnim zadovoljstvom vedel to sam) ...mnogo denarja, dasi smo, kakor veste, pridobili nove delničarje (spregledal je Fričev posmeh), gospoda Vogla, Noota in še nekatere... Časi, ko je še železaril vaš blagorodni oče, so se od takrat žal zelo spremenili...«

Fric je prav dobro razumel, zakaj Luckmann žaluje za tistimi časi.

»Da, Vaš blagorodni oče,« je nadaljeval generalni direktor in dvignil čašo, »ali ni že minulo deset let, kar je umrl. Tako dober in pošten človek je bil...«

Ali ga misli zasmehovati — je ogorčeno pomislil Fric.

»Izpijva to čašo v spomin blagorodnega pokojnika!« je rekel.

Ogorčenje v Fricu je naraščalo. Kljub temu pa je dvignil čašo in izpil do dna. Tako dobrega vina še ni pil.

Luckmann mu je brž natočil še drugo, pomolčal nekaj hipov, toliko, kolikor je mislil, da jih je potrebno za pozabo »blagorodnega pokojnika« in ko je uganil po Fričevem obrazu, da mu vino prija, je rekel:

»Dobro vino, ne?... Vidite letnico?«

Fric je pogledal na etiketo in prebral letnico 1850.

Spet obnovitev priljubljene

MIRANDOLINE

V Mestnem gledališču, ki se bo kmalu preimenovalo v Delavsko gledališče Toneta Čufarja, je delo na sredini sezone v polnem zagonu. Sleherni večer je živo po vseh prostorih. V enem prostoru je bralna vaja, v drugem že aranžerka za novo igro, na odru pa tečejo poslednje vaje za novo premiero. Kdor pogleda v to pisano mravljišče naše osrednje domače kulturne ustanove, takoj opazi, da to delo ni priložnostno in slučajno, temveč strogo načrtno saj poteka delo kot v poklicnem gledališču. Igralci so res kar preveč obremenjeni, saj tisti, ki sodelujejo pri večini predstav in pri vseh vajah, prebijejo dnevno po najmanj štiri ure v gledališču, všteti vse proste dneve, sobote in nedelje. V zadnjem tednu pred premiero pa morajo igralci in vsi sodelujoči žrtvovati tudi po 6 ur dnevno. Temu res lahko rečemo ljubezen do gledališča. Plod takega dela se kmalu pokaže. Prav letošnja sezona poteka skrbno urejeno in brez ovir in se premiere vrstijo druga za drugo. Pravkar je na sporedu šesta, v delu pa je sedma

premiera. Za proletarske Jesenice je pa vendar precej neprijetno dejstvo, da delavci in delovna inteligenca ne cenijo dovolj svojega, delavskega gledališča. Obisk je še vedno prešibak. Mnogi celo podcenjujejo to domače gledališče. Toda kako morejo nekateri ljudje dajati svoje mnenje o predstavah, ki jih sploh videli niso. Taki ljudje gredo raje enkrat na mesec v Ljubljano s pripombo, da gredo v »opero« ali »dramo«, v resnici pa jim je ogled kake nove kavbojke v »Unionu« bolj važen kot pa vsi koncerti in predstave. Ogreje jih le še kakšen cirkus. Na Jesenicah je zlasti težava z mladino. Nikjer je ni videti, le na plesne vaje in morda še na kakšno tekmo gre, sicer pa — kakor da je ni. Priznati moramo, da prav nič ne ukrenemo za izvenšolsko izobraževanje naše mladine. Nikoli se še nismo vprašali, kaj bo iz teh mladih ljudi, ki se dan na dan zastrupljajo s kvarnimi filmi, ki otroku v doraščajočih letih jemljejo pravi čut za lepoto in vrednoto človeškega življenja in družbe. To so ljudje, ki vam na pamet povedo celo vrsto imen filmskih lepotic, ki v svoji »umetnosti« ne znajo drugega kot pa kazati slabo pokrita bedresca in obline, o kakem Cankarju ali pa Gorkem pa vam ne bodo vedeli povedati niti besede. Ali naj bo ta mladina res nosilec naše bodočnosti? Kolikokrat postavljamo taka vprašanja, nikoli pa jih še nismo začeli z vso resnostjo reševati. Pripeljimo to doraščajočo mla-

dino tudi v gledališče, na koncerte, predavanja, sicer se nam bo ta pomanjkljiva vzgoja, izvenšolska vzgoja v bližnji bodočnosti bridko maščevala.

Res je, da dajemo otrokom predstave za novoletno jelko, toda to je tudi vse. Ne dajemo pa nobene predstave naši doraščajoči mladini. Bolje rečeno, dajemo jih že, toda ničesar nismo ukrenili, da bi te predstave ta doraščajoča mladina res obiskovala in se ob njih kaj naučila. Skrajni čas je že, da kaj ukrenemo za izobraževanje tistih, za katere venomer jatrjujemo, da je bodočnost njihova. Delavski in mladinski abonmaji bi bili najnujnejša in najuspelejša rešitev.

Mladini je treba tudi zabave. Toda zdrave zabave. Mi jim jo dajemo, toda ona je ne vidi, ker jih ne opozarjamo nanjo. Prijetna in vzgojna komedija na odru lahko učinkuje zelo pozitivno, dosti bolj kot pa kakšna dvomljiva veselica in pa neokusni in kvarni moderni plesi.

V naslovu smo zapisali: Šest premier! Za štiri mesece gledališkega dela je to veliko. Toda to delo ni bilo deležno obiska prav od strani tistih, za katere je bilo pripravljeno. Gorkega »Mater« bi moral videti sleherni, ki čuti z našim časom, ki ima v sebi srce ubrano na najlepše strune in na tiste težke dni, ko so se naši ljudje borili za svoje pravice. Praznovali smo štiridesetletnico velike Oktobrske revolucije. Dramo »Mati« pa razen slavnostne predstave ljudje niso hodili gledat. Torej naj iz tega sklepamo, da bi bilo bolje, če bi naštudirali kako plehko malomeščansko opereto o grofih in baronesah, o tistih zoprnih tipih, ki so sovražili delavca in kmeta in so se ga bali? Če bi to storili, bi obisk ne bil tako slab. Toda storili bi nekaj, čemur bi lahko rekli zločin nad našo kulturo in politično zavestjo. To bi bil pesek v oči. Zakaj pa bi ljudje hodili tako radi gledat take plehke stvari? Zato, ker jih še nismo vzgojili, ker jim še nismo pokazali prave poti h kulturnemu napredku, k razcvetu srčne kulture. Kako naj potem pričakujemo med takimi ljudmi človeških odnosov?

Uprizoritve v jeseniškem gledališču so začetek za tako izobraževalno in vzgojno delo, pa tudi najboljša zabava. V doslej odigranih delih najde lahko vsak še tako razvajen gledalec tisto, kar si želi. Sezona je bila začeta s pravljico »Triglavsko bajko«, ki je najbolj primerna od slovenskih mladinskih del za naše najmlajše. Naslednje delo, ki je bilo uprizorjeno, so bili »Žalujoči ostali«, ki so lahko nasmejali vsakogar, ki si je ogledal to duhovito Nušičevo komedijo. O »Materi« smo že zgoraj zapisali svoje. Sledila je malo predrzna komedija »Sedem let skomin«, ki pa je zrelejšo mladino in starejše zabavala in tudi vzgajala, saj jim je prav pogumno povedala prenekatero resnico o zakonskem življenju. In spet je gledališče mislilo na najmlajše obiskovalce, zato je naštudiralo pravljico »Skok, Cmok in Bistroot«. S to predstavo smo z najmlajšimi pričakali novo leto in sedaj dali obiskovalcem v zabavo in razvedrilo po daljšem odmoru spet priljubljeno spevoigro »Mirandolina«. Za tiste, ki pa radi pogledajo resna dela, pa pripravlja jeseniško gledališče pretresljivo dramo »Lov na čarovnice«. In pozneje še kaj novega.

Gledališče misli na svojega obiskovalca, na delavca in inteligenta, toda ali tudi ta delavec in inteligent misli na svoje, delavsko gledališče?

-m-

Literarni večer v Kranjski gori

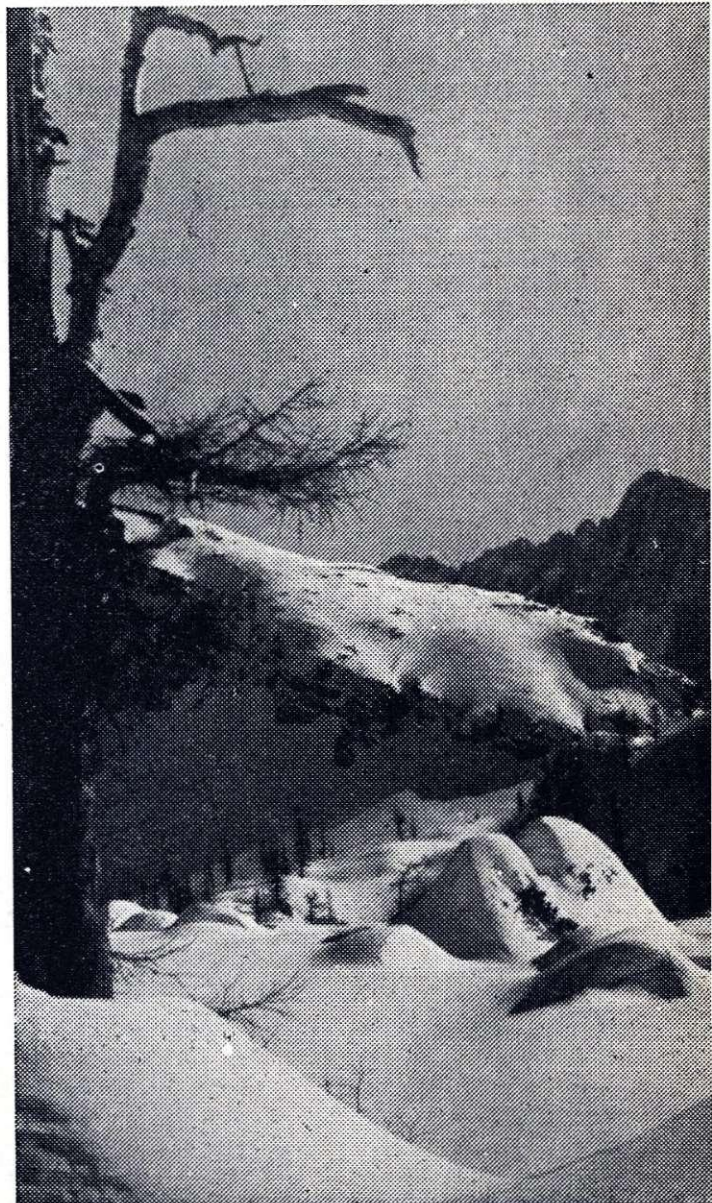
Kranjskogorska Svoboda »Slavka Černeta« se skrbno pripravlja za republiški kongres Zveze Svobod in prosvetnih društev. Ni še dolgo tega, ko so naštudirali uspelo predstavo Kristine Brenkove »Najlepša roža« in z njo tudi gostovali. 9. januarja

pa so organizirali literarni večer, na katerem so svoja dela, pesmi in prozo, brali domači književniki: Janez Svoljšak, Bojan Čebulj in Marjan Stare. Večer je prav lepo uspel in je občinstvo pokazalo pravi odnos do literarnih del in jih nagrajevalo z aplavzi in lepim razumevanjem. Težko bi spravili na Jesenicah v dvorano toliko čutečih ljudi, ki z vsem srcem spremljajo branje pesmi ali črtice, kot je bilo to prav v Kranjski gori, kjer je bila dvorana polno zasadena.

Čas je že, da tudi na Jesenicah začnemo bolj smotrno gojiti lepo besedo in jo posredovati ljudem na literarnih večerih. Spomin velikega Prešerna bi s takim večerom najbolje počastili. In ali ne bi kazalo sleherni leto prirediti na Čufarjev dan literarni večer, povezan tudi z originalnimi domačimi glasbenimi deli? Kranjskogorci so nam dali prav lep zgled in treba je, da naše Svobode in prosvetna društva začno prirejati take večere. Vidni slovenski književniki bodo prav radi prišli pomagat domačim literatom orat ledino na tem polju, edino obisk bi bilo treba za začetek organizirati. Pričakujmo pa, da ne bo dolgo, ko bodo lepaki naznanjali na Jesenicah literarni večer!

-m-

Sleme
v ozadju
Škrlatica
Foto
J. Krmelj

ŠPORT

Smučarji so le prišli na svoj račun

Z občinim zborom Smučarskega kluba Jesenice, ki je bil 14. 11. 1957, se je stanje precej spremenilo. Navzoči so bili: zastopnik GZSP, tov. Prezelj Janko iz Kranja, podpredsednik ŠD Jesenice, tov. Ramuš Mirko, zastopnik ObLO, tov. Brun Berti in zastopnik Občinskega odbora SZDL, tov. Saksida Ivan. Iz poročila o delu prejšnjega odbora smo ugotovili, da tehnična komisija ni izvrševala svojih nalog. Prejšnji odbor ni bil v celoti zainteresiran, da se poživi tradicija jeseniškega smučanja, niti ni bil v stanju preskrbeti razen dotacij uprave ŠD Jesenice še druga finančna sredstva, se povezal z drugimi klubi, organiziral tombolo, kakor je uspela skupna tombola nogometašev in kegljačev na ledu. Razen omenjenega bi imeli možnost dobiti finančna sredstva s prostovoljnim delom v tovarni, ki bi bilo plačano klubu (kot je storil kolektiv kegljaškega kluba s čiščenjem strehe na Plavžu), z izvedbo veselice, s srečolovom itd.

Bile so možnosti preskrbeti vsaj delno finančna sredstva za nujno nabavo rekvizitov, toda žal odbor ni bil v celoti pripravljen žrtvovati se za tako odločujoče delo. Premalo samoiniciative je bilo v starem odboru, zato je bil skrajni čas, da se postavi novo vodstvo.

Pri izvolitvi novega odbora smuč. kluba Jesenice, je glavno nalogo predsednika kluba prevzel znani smučarski »veteran« tov. Krivec Anton, ki je takoj postavil v odgovorne sektorje ljudi, ki so voljni delati v klubu. Tajniške posle še nadalje vodi pohvale vredna Pohar Silva. Tako je smučarski odbor oživel z mladimi močmi (razen znanega smučarskega strokovnjaka Žnidar Emila in Legat Petra. Tako je referat za smučarske teke prevzel priznani olimpijski tekač Smolej Franc, za skoke je bil zadolžen večkratni državni prvak Langus Jože, alpsko disciplino pa bo vodil državni prvak Kunšič Jože. Do sedaj ni obstojal pri klubu referat za množičnost, katerega je sedaj prevzel tov. Pristov Franc. Tudi zdravnik klub ni imel do sedaj. V novem odboru je to mesto prevzel dr. Mušič Boris, ki je že imel predavanje o športni medicini. Na prvi seji novega odbora, je bil izdelan program za razna letošnja tekmovanja. V letošnjem programu je kot prva točka izvedba smučarskih tekmovanj za KLUBSKI DAN in sicer v vseh disciplinah. Sledi izvedba MEDKLUBSKEGA SLALOMA v Črnem vrhu, prvenstvo GSP v SKOKIH na Hrušici (50 m skakalnica), tradicionalni smuk z Rožce za Štrumbelov memorial, pionirsko prvenstvo občine Jesenice (nagradno), propagandni tek okoli MESTA JESENIC in tradicionalni slalom za Akom. Razen navedenih predvidenih tekmovanj je v letošnjem programu tudi izvedba tečaja v treh disciplinah: alpsko na Črnem vrhu, skoki na Hrušici ter teki na Ravnah — Mežaklja. To je program samega kluba, dočim je smuč. klub dolžan poslati svoje vrhunske tekmovalce tudi na razna republiška in državna prvenstva, na mednarodne in domače turnirje. Tudi skrb za množičnost med mladino je treba pozdraviti, saj je do danes ni bilo. Uprava kluba je sklicala sestanek s predstavniki vseh forumov in se povezala s šolami in društvom prijateljev mladine za množično propagando smučarskega športa. GSP je glede množičnosti tudi pri svetu za šolstvo pri OLO Kranj veliko uspela, saj bodo v zimskem času redne telovadne ure odpadle in bodo namesto teh obvezne ure smučanja po vseh osnovnih šolah in gimnazijah na območju OLO Kranj.

V ta namen bo klub organiziral več nedeljskih skupnih izletov, združenih s tekmovanjem šolske mladine. Zamisel je dobra in le tako bomo lahko dočakali naslednike naših smučarskih »veteranov«. Pogačnika, Knifca, Smoleja, Zidarja, Langusa, Kunšiča, Pračka Cirila in drugih. Razen dobre pove-

zave z mladinsko organizacijo je klub imel sestanke s predstavniki sindikata, UROJ-a, Predvojaške vzgoje, s katerimi so se pogovorili, da naj bi vsa predvidena tekmovanja bila v izvedbi smučarskega kluba.

O. S.

ZADNJA ŠPORTNA VEST

PRVA TEKMA ZVEZNE HOKEJSKE LIGE

HK JESENICE : HK LJUBLJANA 5:1 (2:0, 1:0, 2:1)

* * * *Vesti*

ZAHVALA

Po dolgotrajni bolezni je dne 9. 12. 1957 umrla naša dobra žena in mamica

CIMPRIČ ANICA

Ob izgubi naše dobre mamice dolgujemo zahvalo Terenskemu odboru ZBNOV Javornik - Koroška Bela, zlasti še tov. Novak Janku, Smolej Janku, Sodja Silvu, Iskra Francu in Klari ter Slavki Potrebuješ, ki so nam ob dnevih težke izgube stali ob strani. Zahvaljujemo se tudi organizaciji Zveze delovnih žena in Terenskemu odboru SZDL na Koroški Beli za nudeno pomoč. Iskrena in topla zahvala velja tudi direktorju Instituta za TBC na Golniku tov. dr. Tomažu Furlanu, primariju, na infekcijskem oddelku tov. dr. Černetovi, kakor tudi tov. Butenko Olgici in sestri Dušanki iz istoimenskega oddelka. Zahvaljujemo se tudi upravniku Zdravstvenega doma na Jesenicah tov. dr. Kržanu Bertolu, zdravnici dr. Rosenštajn Stanki za vso skrb in velikodušno pomoč, skratka naša zahvala gre vsem, ki so ji v njeni dolgotrajni bolezni lajšali trpljenje in nas v dnevih težke izgube tolažili.

Naša posebna zahvala velja tudi pevcem in godbi DPD Svoboda Javornik za žalostinke in ganljive pesmi, darovalcem številnih lepih vencev in cvetja, tov. Sušnik Rezki za poslovilne besede ob odprtem grobu ter prijateljem in znancem, ki so jo spremlili na njeni zadnji poti. Iskrena hvala sodelavcem iz transportnega oddelka za zbrano denarno pomoč, prav tako tudi obratovodji tov. Bernardu in delovodji tov. Dragu Koširju.

Žalujemo mož Rafael, sinčka Izidor in Slavko ter ostalo sorodstvo.

PREKLIC

Preklicujemo veljavnost izgubljenih izkaznic, glasečih se na naslednja imena: Starin Jože, nadzorna služba, Korošec Ivan, Jav. I in Ključanin Refik, prometni oddelek, Šlibar Jože, transport. odd.

Železar — Glasilo delovnega kolektiva Železarne Jesenice. Januar št. 1. Leto VII. Izdaja tovarniški odbor sindikalne podružnice ŽJ. Odgovorni urednik Vovk Živan, Industrijska cesta 6. Ureja uredniški odbor: Dolinar Andrej, Pintar Anton, Saksida Ivan, Budja Milan, Varl Jože, Treven Franc, ing. Marolt Milan, Noč Miro, ing. Sešek Pavle, Tori Ljubo, Žagar Edo. Naslov uredništva: Uredništvo »Železarja«, Tehniški muzej Železarne Jesenice, telefon 271. Dopise in fotografije pošljite na naslov uredništva do vsakega 10. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo. Tiskala tiskarna »Gorenjski tisk« v Kranju. Klišeje izdelala klišarna »Gorenjskega tiska« v Kranju. — Naslovna in zadnja stran ovitka sta delo akademskega slikarja J. Torkarja. Fotografijo na naslovni strani je izdelal Slavko Smolej.

